7820

శ్రీ

వర్ణమాలిక

గ్రంథకర్త:

శ్రీ కీ. రామచంద్రన్‌గారు, ఎం. ఏ.

చెన్నపురి:

వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్‌సన్స్ వారిచే

ప్రకటితము.

1934

Printed by
V. VENKATESWARA SASTRULU
of V. RAMASWAMY SASTRULU & SONS
at the 'VAVILLA' PRESS,
Madras—1934.

తొలిమాట.

ఈపుస్తకములో వర్ణములు ఏఱి వ్రాసియున్నవి. నేర్చువారభ్యసించుటకును అనుకరించుటకును ఏయేజాతివర్ణములు కావలెనో అవియేఏఱితీసి వ్రాసియున్నవి.

విద్యార్థులు సులభమగువర్ణముల నారంభించి క్రమక్రమముగ కఠినమగువాని నభ్యసించునట్లు వర్ణములలో క్రమభంగము కొంచెమయినను లేక పొందుపఱచుటసాధ్యము కాదు. అదిగాక, అట్లుచేయుట యనవసరమని యీక్రింది కారణములచేఁ దెలియనగును.

వర్ణములలో చిల్లరతారతమ్యములుండినను, వాని యన్నిఁటిలోను జీవలక్షణమొక్కటే. విద్యార్థులగ్రహణశక్తి యందు తారతమ్యములున్నవనియును, ఇతరకారణములఁ బట్టియు భేదములేర్పడుచున్నవనియును, సంగీతవిద్యాగురువు లెఱిఁగినవారై యుండవలెనుగదా, యట్టికారణములఁ దెలిసి ఉపాధ్యాయులు సమయానుగుణముగ నిందునుండి వర్ణముల నేఱుకొనఁగలరు. ఈవిద్యలో గుణముప్రధానమేగాని, సంఖ్య ప్రధానముగాదు. వట్టిసంఖ్యామాత్రము నిరుపకారి, వృథా భారమేగాని మఱేమియులేదు. కీర్తిశేషులయిన పట్నము సుబ్రహ్మణ్యయ్యగారు తమశిష్యులలో నొకనికి 80 వర్ణములు నేర్పిరనియును, అన్ని నేర్చియు నాతనికి స్వరజ్ఞానము కుదిరినదికాదనియును ప్రత్యక్షసాక్ష్యమువలన తెలియుచున్నది. ఇదియు నొకవింతయే.

ఈక్రిందివిషయములు గమనింపవలెను:—వర్ణములలో శృంగారరసమే ప్రధానమనియును, అందుచేత వానిసాహిత్య

మునకు గౌరవముండఁజాలదనియు నభిప్రాయపడువారు, హిందువుల చిత్తవృత్తియు మనోగతులలక్షణమును బాగుగ నెఱిఁగినవారుగారు. శృంగారరసమనఁగా ప్రియులప్రేమ రసము; ఇది భగవంతునియెడ పరిపూర్ణభక్తి కనుగుణమైన రసము. భగవంతునికి సర్వసృష్టియందునుంగల ప్రేమాతిశయ మునకు, నాయకునిప్రేమ యిహలోకమున నొకచిన్నమచ్చు. వాస్తవమగు ప్రేమలక్షణమెట్టిదన, నుత్కృష్టతమమగు నాత్మ న్యాసమును నిర్బంధించిపుచ్చుకొనునట్టిది. జీవాత్మపరమాత్మలేకీ భూతులై యుండుభావమే యిహమున నాయికానాయకులక విచ్ఛిన్నసమ్మేళనరూపమునఁ బ్రతిబింబించుచున్నది.

ఇట్లు వర్ణసాహిత్యమందలి వాస్తవతత్త్వముఁ దెలిపి నారము; ఇఁకవర్ణములు యథాశాస్త్రరచితములుగావున, వాని లక్షణగౌరవమును కొంతఁ దెలుపవలసియున్నది. కవితా వాణిని గణితముతోనో వ్యాకరణముతోనో యోజింపఁగల యనన్యసాధారణప్రతిభ హిందువులకుమాత్రమేయున్నది కాఁబోలు. పూర్వులు బీజగణితమునే కావ్యముగవ్రాసిరి; ఇటీవల గానలక్షణమునకుఁ గవితారసముఁగల్పించి వర్ణరూప మునఁ బ్రౌఢరచనఁ జేసిరి. కర్నాటకగానహృదయమే వర్ణ ములయందున్నది. కావున, నీపుస్తకమున నేఱితీసినవర్ణముల నన్నిఁటినిగాని, వానిలో నధికభాగముఁగాని, సాధనఁజేసి, వానివిభాగముల పరస్పరసంబంధమును బాగుగబోధపఱచు కొనుట యత్యావశ్యకము. గానవిద్యయందు ప్రవీణతకు వర్ణ రచనాశక్తియే ప్రధాననిదర్శనము.

వర్ణరచనయందు పాండిత్యముగల విద్వాంసునికి సాహిత్యరచనయందును ప్రావీణ్యముండవలెనను నిర్బంధము

లేదని చెప్పవలసినదే సంగీతవిద్వాంసునికిని యుపాధ్యమయిన యెడ సాహిత్యజ్ఞానముగలవాఁడు తోడ్పడుటకుసిద్ధముగనే యున్నాఁడు. సాహిత్యప్రణేత కవి, స్వరరచన చేయునతఁడు గాయకుఁడు. కొన్ని సమయములలో గాయకుఁడే కవియునయి సాహిత్యరచనయుఁ జేయగలఁడు; అతనికవితయు శ్లాఘనీయ మయియుండును.

సంగీతమునకుండు ప్రాణములు మూఁడు, రాగము, భావము, తాళము; ఈమూఁడును వర్ణములలో మిళితమయి యుండురీతి యత్యుత్తమమయినది. వీనిలో లయయుఁ మాధుర్యమును ఏకకాలమునఁ జేరియుండును. వర్ణములనఁగా, నాట్యమునకనుగుణములయిన పాటలేగదా యనుకొనరాదు, కర్నాటక సంగీతపు జీవలక్షణములన్నియుఁ జేర్చి సృష్టియయిన గానరూపములు.

పదవర్ణములనియును తానవర్ణములనియును భేదమున్నదివాస్తవమే గాని, తత్త్వతః ఈభేద మంతముఖ్యమయినదిగాదు. పదవర్ణములు సాహిత్యప్రధానములు.

ఈగ్రంథములోని వర్ణములన్నియు వేంకటమఖి మేళపద్ధతిని, అనఁగా మేళకర్తలవరుసను బట్టి పొందుపఱచియున్నవి. ఈక్రిందకొన్ని ముఖ్యవిషయములు సూచించుచున్నవి:—

1. మొట్టమొదట రాగమును బాగుగ గమనించి, దాని స్వరగతులలక్షణముల బోధపఱచుకొనవలెను.

2. ముఖ్యములయిన స్వరాంశులను బట్టి రాగములను గణములుగ విభజించుటకు కావలసిన అంగములను గురుముఖమున గ్రహింపవలెను.

3. ఎక్కడెక్కడ స్వరసాహిత్యముల కుదాత్తముగలుగ వలెనో వాని నెఱుఁగుటకై సాహిత్యముయొక్క అర్థము ననుసరింపవలెను.

4. వర్ణాంగములలో ముఖ్యమగువానిని నిదర్శించునట్టి వర్ణములే యీపుస్తకమునం దేఱితీసియున్నవి. ఈజాతులవర్ణములు మఱికొన్ని యుండవచ్చునుగాని, అనేకముల నసంపూర్ణముగ నేర్చుటకంటెను కొన్నిఁటిని పరిపూర్ణముగ గ్రహించుట మేలు.

కావున నిందలివర్ణములు రాగజాతుల నిరూపించునట్టివియేగాని, యీగ్రంథము వర్ణసర్వస్వముగాదు.

వర్ణముఁలదెలుపునట్టి ముఖ్యలక్షణము లేవనఁగా:—

1. రాగభావము పరమోత్కృష్టము.

2. కేవలమొక్కరూపమునే యనుసరించిరచియించిన వర్ణములుగావు.

3. రూపరసనిష్కర్ష చేసి వ్రాసినట్టివి.

4. అనాగతతాళలక్షణముం దెలిసి నేర్పుతో ప్రయోగించియున్నది

5. అంగములసంయోగము కృత్రిమముగాదు.

6. సాహిత్యములో అకారములు యథాలక్షణముగఁ బంచిపెట్టియున్నారు.

విద్యార్థి యభ్యసించుచుఁబోవునప్పు డతనికే మఱికొన్ని గుణములు స్ఫురింపఁగలవు.

వర్ణాంతమున రాగలక్షణము సంక్షేపముగ వివరించి వ్రాసియున్నట్టిది, విద్యార్థులకు దారిచూపుటకొఱకె.

విషయసూచిక.

శ్రీః

తానవర్ణములు

అను నామాంతరముగల

కర్ణాటక సంగీత లక్షణము

1. రాగము - తోడి - ఖండజాతి అటతాళము.

ప. కనకాంగి నీ చెలిమికోరి, కాచియున్నదిరా.

అ. ధనదుఁడైన శ్రీతుళజేంద్రుని తనయుఁడైన, శరభోజ మహారాజేంద్రా.

చ. మగువ రమ్మనెరా.

ప. , , , , , , , , , - * గా మా - ధా , , - నీ , ,

, , , , , , , , , - * క న - కా , , - అం

సా , , సా , , - నినిసనిధ - ధనిధపమగ । మా , - గమధధా - । , - మధనిధా - సా ॥
గి , , . , , - నీ . . . . - . . చె . . . । . , - . . . లి - । , - . . . మి - . ॥

నిధప - గారిసరి * ధధపపమ - గపమగా , - రి ।
. . . - కో . . రి * కఅ . . . - . . . . . , - . ।

సనిధా, - నిసరి - ధగాగమా - ధధనిని - రి రి । సస - నినిధప పమ । గరిసరి - ధమపగ ॥
. . చి , - . . . - యు . . . - . . . . - . . । . . - . . . . - . . । . . . ఙ - న . . వి ॥

అ. మా , - పమగరిస*సనిధపమ - గమధధని-మగ ।
రా , - . . . . . . *ధ . న . . - దు. . . . -డయి ।

పమ - ధధమగరిస - మగమసారి - నిస - ధధపమ । సనీని - ధరి సని । ధపధనిసా, - రి ॥
ఇ . - . . . న . . . - శ్రీ ఇ . . . . - తు. - ళ . . . । జెవం - . . ద్రు. । . . . . ని, - . ॥

రిసస - నినిధపమ - *గమపధ - నిసరి - ధనిసరీ ।
. . . - . . . . . - *త . న . - యు. . - డయి. . ।

రి - ధధగగరిరిగ - పగరిరి-గరిరిస-రిరిసని - గరిసని- ధనిసా | , - నిధపగ , - రి ||
. - న . . . . - శ . ర.-భొ౦బ.-జి . . . . | మ. . . .- హఅ.రా | , - . . . జే, - . ||
సనిధా , - నిసరి* ||
. ం ద్రా , - . . .*గా,మప గమధధాధ-గ | ||
మపామగరి - మగరిసా - గరిని - ధా,ని-ధని | సరీ - నిసధ గరి | గమపమగా - నిధ ||
మగరినీసరిగమ - ధగరి - మగనిధా - గమధ |
ధనిధ - ధనినిస - ధరినిరి - సారినిస -:ధనిధ-గ | రిసనిధా - మగగ | రిసనిధా - పగరి ||
సనిధా , - నిసరి (కన) ||
చ. , , , , - , , , , * మామా - గా , రి - రిసా- |
, , , , - , , , , * మ గు - వ , . - . . . - |
మాగామా, , - పపగగ - రిరిగగరిస - గరి | సని - రిసనిధనీ - | ధధరిరిగా గమ ||
ర ౦ . . , , - మ . . . - . . న. . . - . . | . . - రా. . . . - | . . . . ||
ధధమ - గరిసరిగ *
. . . - - - - - - * (మగు)

1. రీసా - నీ , , - , , , , - రీసా - సానీ -
ధా , , - , , నీ-సా , , ధా , , నీసా | రి - నిరిసా | , , ని ధా , ని ||
, , సా - రీగా (మగు)

2. సారిరి - సనిధా , , - నిసరిరిగ - సరినిధా |
, - రినిధ - గరిసరిగా,-మాగమధధని-ధని | సరినిస - ధనీ | ధమ - గమాగరిస - ||
నిధా - ధనిసరిగ (మగు)

3. గమనిధాధ-గమధమాగ-రిగమాగరి-సరి |
గ-సారినిస - ధనీగరిరిగా - ధనిసరిగమ | గధాని - ధగరిని | , ధ - ధమాగ - నిధ ||
మగరి నిసారిగ (మగు)

4. ధాని పధని - పధనీనిధ-పధనిస - నీనీ |
నిధ-రిరిససనిధ-గరిగసారినిస-ధనీ-రి | రిసస - నినిధధప - | పమగమ - ధా, - ని ||
ధసనిధప - గమపమగరిస-రిగమగపమ-గమ |

మ.ధధని-ధనినిస - ధనిసరి-సరిగ-రిగమ-గరి । సరిగరిస - ధనిస । నిధ - గరినిధమ ॥
గరిస - ధనిసరిగ (ముగు)

రాగము - తోడి - ఆదితాళము.

ప. ఏరా ! నాపై ఇంత చౌకసేయ మేరకాదురా ; నాసామి !
అ. మరుని గన్న శ్రీ వేంకటేశ ! సుకుమారా ! నన్నేలుకోర, సరసుఁడ !
చ. దానిమాటలు విని ఇంత సాహసమేలరా ?

ప. సా,సనిధ - పధని - నిధప - మగమని । నిధప - మగరి - సరి । గమప - గమపధని ॥
ఏ , రఅఅ- నఅఅ - పయిఇ- ఇ ఇం త । చఉఉ - కఅఅ - సెఏ । ఏఏఏ - యఅఅఅఅ ॥
సరిగ - నిసరి - ధనిధ - గరిస - నిధపమ । ధా ; ; - స ని । ధపమ - గమపధని ॥
మెఏఏ-రఅఅ- గఅఅ - దఉఉ- రఅఅఅ । నా ; ; - స అ । అఅఅ - మిఇఇఇఇ ॥

అ. నిధధని - ధధని - గమనిధప - మగరిస । మగమపధని - సని । ధపధనిసా - ధప ॥
మఅఅఅ-రఉఉ - నిఇగఅం - నఅఅఅ । శ్రీఇఇవేఏం - కఅ । టేఏఏఏశ - సుకు ॥

ధని - సరిగరి - గపగరి - నిగరిప - నిధ | నిపరి - ధనిధ - గరి | సనిధపమ - పధని ||
మఅ-అఅరఅ - నఅఅం - నెఎఎ-లుఉ | కొఒఒ-రఅఅ - సఅ | రఅసుఉఉ- డఅఅ ||
సరిసని - ధనిసా - నిరినిధధమ - గమ | పధని - ధనిసనిధ | నిస - నిరిసా ; ||
ధనిధ - గరిరి - పగరిస - నిగరిస - నిధ | నిగరి-నిరిని-ధని | ధ-గరిని-ధమధని ||

చ. ధా, ని - రిసని - నిధప - మగరి - సరి | గా, - మా, - పధ | నిసా-సనిధపమ ||
దా, ని -మఅఅఅ- టఅఅ - లుఉవి - నిఇ | ఇం, - త , సఅ | హసా- మెఎలఅర ||
1. గా, - మా, - గా ; రీ - నీరీ | సా, - ధా, నీ | , సారీగామ ||
2. ధానిధధమ - గమధామ - గారిసని | సారిగామ-ధని | సనీ- ధామ-గమ ||
3. మధనిసాని - ధనిసనీధ - రిసనిధ | ధామ - గామనిధ | మధనిసధా, - ని ||
ధమగరిస - ధమగరిస - రిగమధని - స | రిగరీని - ధనిధ | మగరి - నిసరిగమ ||
4. ధనిధమగమ - నిధమగరిస - ధమగరి | స - గరిని - ధనిరిని | ధనిసరి - గమధమ ||
ధనిసరి - నిధనిస - రిగరిని - ధనిధమ | గరిస - గరిని - ధమ | గరిస - నిసరిగమ ||

5. సా, ని-ధనిసా, ని-ధనినీ,ధ | మధనిధా,-రిసని . | ధామ - గామధని |
రినిధమగరి - నిధమగరి - ధమగరిస - | నిసరిగమ - సరిగ | గమధ - మధనిసరి ||
సరిగరీని - ధనిగరీని - ధనిరిని | , ధ-మధనిసాని | ధమా - గమధధని ||
సరిగ - నిసరి - ధనిస - మధని - గమధని | సరిగమగరి - నిధ | మగరి - నిసరిగమ ||

రాగము - తోడి

ఇది 8-వ మేళకర్తరాగము. శాస్త్రోక్తమైన పేరు హనుమతోడి. సంపూర్ణరాగము. అయినను, రాగములన్నిటికిని గమనింపవలసినట్టులే దీనియందును శ్రుతిభేదవివరములు గమనించి చూడవలెను. దీనియందలి అవరోహణమునందు సాధారణగాంధారము తనస్థానమునకంటెను ఒకింత శ్రుతితక్కువయైనది. ఈప్రయోగము అనుభవముమీందనే తెలియనగును.స్వరవిభాగపు లెక్కలచేమాత్రమే తెలియందగినది కాదు. ఈరాగమందు స రి గ మ ధ ని సా, స ని ధ మ గ రి సా అను షాడవ ప్రయోగము మనస్సును రంజింపజేయునది. దాటువరుసలును వక్రగతియు దీనియందు అధికము. గ మ ధ మ, ధ గ రి ని, ధ ని రి ని, ని స రి గ మ ధ, ని రి ని గ రి గా, గ ని ధ మ గా, అను నిట్టిప్రయోగములు దీనికిముఖ్యములయినవి. మంచి మనోరంజకమయినరాగము.

గమనింపుఁడు:—కొన్నిచోట్ల గ రి గా ప గ రి గ స రి గా ఱి స రి సని అను నిట్టి చోట్ల కొన్నిసమయములయందు రిషభము చతుశ్శ్రుతివంటిదో అన్నట్టుపలుకుట పున్నాగవరాళి రాగమునకు యుక్తమేగాని ఈతోడి రాగమునందు ప్రయోగించుట అశాస్త్రీయము. శుద్ధరిషభమునే ప్రయోగించవలెను. ఈలాగున శ్రుతివిషయభేదములను గమనింపఁదగును. ఈరాగమునకు పంచమముండవలెనను ఆవశ్యకములేదు. పంచమములేకయే చరణములో కొన్నిచోట్ల చిట్టస్వరములున్నవి చూడుడు.

2. రాగము - ధన్యాసి - ఖండజాతి అటతాళము.

ప. నెనరుంచి నన్నేలుకోరా నీరజాక్ష యీవేళ.

అ. ననవిల్తుని బారికోర్వ నాతరమా, శ్రీవేణుగోపాల.

చ. పగదాననా సామినే నీకు?

ప. ; ; - ; ; * ṡనీసా - గా , , - మపగమ

; ; - ; ; * నెన - రుం , , - . . . .

పా , , - , , , , - పధపపమా-మపమమగా | గమమపపని - గా | , పమధప -ధమప ||

చి , , - , , , , - న... ం -నెఎ... | లు ...... - గో | , ... - ... ||

గమధప-మగరిస*రిసనినిధప - నిసని - సరిస |

.....-.రఅ .*ని. ..... - .... - ర.. |

మగమ-సాగపమ-గమపనినిధ -పనిసరినిస | పా , ధమప - గా | , మగరిసా , - స ||

జఅ . -కు ... - ఇ .. ... - ...... | వే , ... - . | , ళ ... , - . ||

అ. నిధపప-మగరిస*సనిధప-మగమపధ-గమప|

......-...*న . న .- .... |

పమధప-మగరిస -రినిసగామ-సాగమప-గ | మప - ని ధప-సనిరి | సరినిస - పధపమ ||

.....- వి ... -. .ల్ తు . - ని ...-. | .. - ప . .-... | ....- ని ... ||

గమపని-సా , , *నిధపనినిస-ధపసనిరిస -|

కొ౦బ.ర్ - వ , , *నఅ.....-త..... -|

నిసమా-మగరిస - గరిస -రిరిని-సపస -ధధమ| గమపని-సా , ని | ధప - మపామగ |

ర. మా- .... -శ్రిఇ .-....-వెఎ.-... | ణు. ...-గో , . | ...- ప ఆ .. ||

, -మధప-మగరిస * నిధపనిపపనిస-గరిస ।

,- ...-ల ... *

,,మగరిసారి - సనిసగామపధ - పధపమ। పగారిసరిని - । సాగమ - సా , ధ

ప-పమగా-నిధపా-రిసనిధప-నిసరిసా , ।

సరిసా-మగరిసాని-గరిసనిస-రిసాని ।ధప - మగా - మపని-। సా , పా , - సని

ధప - మగారిసని (నె)

చ. ; ; - ; ; పధమప - గా , , రిరిసా ।

; ; - ; ; ప . గ . - దా , , ... ।

పనిసగ-రిసరిని-సానిధధప-నిసని-సరిస। గా , మపధ - మప । ధధపమ - పా , - ప

న ... - ....-నా .సఅ. - ...-మి. .। నే , నీ . . - . . । ... . - ను , - .

మగరిస - నిసగమ * (పగ)

.... - ... . *

1. మా, , , ,గారిసా - నీసానీధా |

పా ,,-నీసారీనీ, సా,-గామా | పాగా, ,మా | గారిసా - నీ ||

,, సా-గామా (పగ)

2. మపధమధప-పామగరిస-గరిసనిధధపా|

నిసమగరిసా-పమగమపామ-గమపనిధప| నిసరి - మాగరీ | నిధప - పామగరి ||

స - సానిసగగమ (పగ)

3. ధపమగా-పమగరిసా-గరిసనీ-రిసనిధ |

పా-పనీసగరి-సగామపధ-పనీసగరి - | సారినీస - పా | ధమాప - గాగా ||

రిసాని - సాగమ (పగ)

4. నిధపమగ-మపధ-మగరిస-మగరిసరి-నిసరి|

సనిధప-నిసమగరిప-గమపమ-పనిసరిస-మ | గరిసరినిస - సరి | ధపధమప - పమగ ||

రిసరిని - సగగమ (పగ)

౫. ససమగ-రిసరిని-సా, ,నిసరిస-నిధపమ- |

పా,- నిసరి-పనిస-రిసమా-గమపమ-ధాప | మపగారిసరిని- | సామమ-గా , , . ||

మపగరిసా-నిధపమపా-గమపనీధ - పని

,సాని-సమగా రిస-గరిస-సరిని-సనిసప | ధమ-పగమగరిస | ససానిధప-పా- ||

మగరి - ససాగమ (పగ)

ధన్యాసి - రాగలక్షణము.

ఆరోహణము. స గ మ ప ని సా.

అవరోహణము. స ని ధ ప మ గ రి స.

ఇది ౮-వ మేళకర్తయగు హనుమతోడియందు జన్యము. అయినను దీనియందలి గాంధారమును నిషాదమును ముఖ్యముగా ఆరోహణమందు తమస్థానములకంటే ఎక్కువగా యుండుననునది అనుభవముచే తెలియనగును. సాధారణగాంధారమును కైశికినిషాదమును రాగ

చ్ఛాయాస్వరములు. దీనిని 20-వ మేళమునందుండి జన్యమో అని సంశయించువారును కలరు. దీనియందు ఎచ్చోటను చతుశ్శ్రుతి రిషభము రాకుండునని గమనింపుడు.

మ గా రి స, ని స గ మ ప నీ ప ని సా, ప ని నీ ని సా ని ధా పా, ప ని సా ని ధ పా మ గ రి స, అను వరుసలు ముఖ్యములు. నిషాదగాంధారములు గమకముతోను నిడివిగను పలుకును.

3. రాగము - సావేరి - ఆదితాళము.

ప. సరసుడా నిన్నే కోరి చాల మరులుకొన్నదిరా.

అ. గిరిని వెలయు శ్రీ వెంకటేశ కరుణించ నిదే సమయము.

చ. దానిపై నెనరున ఈవేళ.

ప. సా,రిగా - రిగరీ ; - రిగరిరి	సా-సరిసనిధా	గరిరిగ - రిసనిధ	॥
సరసు - . . డా ; - ని. . .	. . -న్నే. . . .	కొ౦బ . . - రి . . .	॥
సరిపమగరిస-ధధ మగరిస - ధసరి	మపధ - రిసరి -మప	ధనిధమ-గరిసధ	॥
చ . . . ల. .-మ. . రు . . . - లు. .	. . . -కొ. . -న్న	. . . . . -ది . . ర	॥

అ. ధధప-మపధ-రిమపధమా-గరిసరి - | రిసని -ధనిధపధ | పమపధ -సా ,, - ||
గ॒ . . - రి . .- ని . . . వె-ల-యు.- | శ్రీ ఇ . - వెం . క | టప . . . -శా ,, - ||
పధసరి - గరిరీ - గరిరిగ - రిసనిధ | రిసానిధప - ధమ | , - గరిస - సానిధ ||
క . . . - రు . . . - ణి . ం - చ . . . | ని . దే . . - స . | , - మ . . . - యము. ||
సారిగ - రిసరీ - సగరిస - నిధపధ | రీసగరిగసరి | ధసరిమపా, ధ ||
ధపమ-రీమపధ-సరిస-పమధప-ని | ధని-పధమప-సరి | మప ధని-ధా,, - ||
నిధపమాప-సనిధ-పాధ-రిసనిధ- | పామ-ధాప-నిధ | పధ-సరిగరిరీ ||
ధగరిసనిధ-ధసనిధ-పమగరీస- | గరీసనిధ-రిస | నిధపమ గరిసధ ||

చ ధా,-మపధసా-నిధపమ-గరిసధ- | రీ,-రిసరి-మప | , ధ - పనిధపమప ||
దా,- ని. . పై - . . . . -నె . న. | రు,-న . యిఇ | , వె - ఎ . శ . . . ||
1. ధా , పా, -ధాపా-మాగారీ- | మా,పా,-ధా | , - నీధా-పామ ||

2. ధాని-పధపమప-ధనిధమ-గరిసధ | సారిమపధ-సరి | మపా-మనిధపమ ||

3. ధనిధమగరి-నిధమగరిస-ధమగరి | స-గరిసనిధ-రిస | నిధప-ధసరిమప ||

ధ మపధసనిధ-రిసనిధ-పధసరిగ | ధసరి-పధస-మప | ధ-గరిసని-ధపమ ||

4. సా , , , , -రిసనిధ-పమగరిస ధ | సా , , , , - పమ | ధప - నిధప - మపధ ||

సనిధపాధ-నిధపమాప-ధమగరి | నిధపమ-సనిధప- | రిసనిధా పాధ - ; ||

మగరిసా,-ధసరిమాప-రిమపధ- | పమపధస-మపధ | స-రిగరిరిసనిధ ||

సా,నిధప-ధపా మగరి-మపధస | రిగరిస-నిధపా | మగరిసా-రిమప ||

రాగము - సావేరి.

ఆరోహణము:—స రి మ ప ధ సా.

అవరోహణము:—స ని ధ ప మ గ రి స.

ఇది 15-వ మేళమయిన మాయామాళవగౌళయందు జన్యము. ఆరోహణమున గాంధారము వర్జ్యము. దీనియందు గాంధారమును నిషాదమును ఒక శ్రుతితక్కువగనే పలుకు నిట్టివి. రి మ ప ధ ని, స రి మ నిషాదసంచారములయందు కైశికినిషాదము పలుకును.

పధనీ, అను నిట్టిసంచారములలో సామాన్యముగా తోడికిపలికినట్టే నిషాదముపలుకును. ధపధా అను ప్రస్తారమునందు కంపితము అధికముగ కావలసియుండును. ఈరాగమును హానుమతోడి జన్యమని చెప్పుట సరికాదు. ఏకశ్రుతి రిషభధైవతములు పలుకుట ముఖ్యము.

పధాపమగా, రీ మగరిస, రిమపధసా సనిధపమగరిస, అను ప్రయోగములు చెవులకింపు

4. గౌళరాగము - ఆదితాళము.

ప. చెలిమి కోరి వచ్చియున్నది, చిత్తము నాదు భాగ్యము.

అ. సలలితగుణ శ్రీలోల, సరస శ్రీవేణుగోపాల.

చ. ఎంచి జూడ నీసరిగాదురా.

ప. రీగామా-రిసనిసరీ -రిరిస-స	। నిప-నిసరిమ -రిప	। పమగమా - రిగిప ॥
చెలిమి - కొఒరి...-వ.. -చ్చి	। . . -యు..ఁ- న	। . . . . - ది .. ॥

రీసా - నిసరిస-రిమమరి-పమనిప | పమగమ- రిగమ - రి | రిస-నిస రీ సా ||

౨ చి_త్త-ము....-నఅ .... | ... దు-భఅ ... | .... గ్యము ||

అ. పమనిప-పమగమ-రిరిమమపా,-ప | పమ-నినిప- స నిస | ని-పమమా-రిగమ ||

స . ల ..లి . . . -త. . గు . ,-ణ | . . -శ్రీ.-లాబ. | . - . . . -ల . . ||

రిమరిమపని-పసని-మరిరిస-నిరిస | సరిసస- నినిపప | మ- ప మరిగమరిస ||

స . ర . స . - . . . . -శ్రీ . - . . . . | . -వెఎ.-ణు . . . | . . -గో ఒపఅ . ల . ||

రిరిసపనిస-రిగమ-రిరిపమ-నిపమ | గమ-రిసరి-నిసరి | సరిమరి-పమగమ ||

రిరిమ-రిరిప-మమని-పపస-నిరిసస | , నిపమ - పామగ | , మా-రిసనిస ||

చ. ససని - నినిప- పమగమరిస-సీ,, - | సారి-రిమగమ | రిపమ-గ మరిరిస ||

ఎం . - చి . . -జుఉ . . డ . -నీ,, - | స రి-గఅ . . | . . . -దు . రఅ. ||(ఎంచి)

1. సీ ,, - ,, - సా , , - ,, రి ,, | , , మా , , - రీ | ,,పా-మా నీ ||

2. సీ,సరిస-నిసరీ,-రిసని-సరి | మరి-పమనిప-సని | రిససని-పనిసరి ||(ఎంచి)

3. పనిపమ-పమగమ-రిసరి-నిరిసనిస | పపనిపనిస-నిస | రిస-మరిసమరిప ||

నినిపపమ-సనిమపనిస - పనిస-రిరి | ససాని-పపాప | రిరిపరిమపని ||(ఎంచి)

4. సా,రిరిసనిస-రిరిమ-రిపమపా | పమపని-మపరిమ | సరినిస-రిగమా |

మపనిమప-రిమప-పనిసపని-మపని- | సరిమసరి-నిసరి | నిరిసపరి-నిరిరి |

5. రీ ,, - ,, రీ-,,సనిపమరిస- | రీ , రీ , -రిమ | రిపమని - పసనిస ||

మరిస-నిసరిసనిపమ-రిగమరిసని | సరిమపని - రిమప | నిస-మపనిసరీ ||

సరిమ-నిసరి.పసిస-మపని-రిమపని | సరి-పనిసా-పని | స-రిమరి-నిరిపరి ||(ఎంచి)

గౌళరాగము.

ఆరోహణము:— స రి మ ప ని సా.

అవరోహణము:— స ని ప మా రి గ మ రి స.

ఇది వక్ర షాడవ రాగము. 15-వ మేళమగు మాయామాళవగౌళయందు జన్యము. దీనిని వాద్యమున వాయించునప్పుడును పాడునప్పుడును శ్రుతిలక్షణము తెలిసి ఆలాపన చేయ

వలెను. దీనిలోని శుద్ధరిషభము తోడిలోని శుద్ధరిషభముకంటెను కొంచెము తగ్గుశ్రుతిది గాంధారము ఒకింతతీవ్రము. ఈరాగమును పెద్దలువాయించునప్పుడో పాడునప్పుడో వినినేర్చుకొనుట ఆవశ్యకము.

సా రి గ మ రి మ ప ని సా రి గ మ రి స ని ప మ రి గ మ రి స. "రి గ మ రి స" అను వరుసయే ప్రస్తారమునందు ముఖ్యభాగము. త్యాగరాజస్వాములవారి పంచరత్నములలో "దుడుకుగలనన్నేదొర" అను కృతను సాధకము చేసినయెడల ఈరాగములోని ప్రస్తారపువరుసలు కొన్ని బోధపడగలవు.

5 రాగము - చక్రవాకము - కంట అటతాళము.

ప. ఇంకా చలమేలనయ్యా నాపై? యిది మేరకాదుర.

అ. పంకజాసనాది వినుతుడైన శ్రీ వేంకటేశ్వర! సమయమిదేర.

చ. పలుమారు నిన్నే నమ్మియున్న నన్ను పాలించవయ్యా.

ప. , , , , - , , , , * గామా - రీ , , - సనిధని |
, , , , - , , , , * ఇ ఇ ం - కాఆఆ - చఅఅఅ |

సా , , - సా , , - ని సరిరి స ని-ధనిపపనిధ | ప ధనిసారి- ని స | రి గా-మపమ-గమ ||
లా , , - ఆ , , - మేఎఎఎఎ-ఎఅఅఅ | నై ఇఇ-ఈఇ-యఅ | అ ఆ-అఅఅ-నాఅ ||

గరిస - నిధనిసరి * గగగగరిరిసనిధని- |
అఅఅ - పై ఇఇఇఇ =, ఇ ఇ ఇఇఇఇ ఈఇఇఇ- |

స రిగమా-పమగ-మధ పధాప గరి- పమగరి | సా, ని-ధనిసా | ,, సని రి-సానిధ ||
మేఎఎ ఏ -ఎ ఎఎ- రఅఅ ఆఅ అఅ-కాఅఅఅ | ఆ ,అ-అఅ ఆ | ,,దుఉఉ-ఊఉఉ ||

అ. పమగరిస -నిసరి * సనిధధపప -పధపపమగ
రాఅఅఅఅ-అఅఅ==పం ం ంం -కఅఅఅఅఅ

మధపధాధ-రిసమగామ-పమగరి-సనిధని | సస రి-సా రి-మగ |మపామ-గ మ పధ||
జఅఅ ఆ అ-సఅఅనాఅ -దిఇఇఇ -విఇఇఇ | నుఉఉ-ఊఉ-దుఉ| ఉఊఉ -డయిఇఇ||

మపధనిసా,,*నిధపధాధ-నిసరినిస | |
ఇఇఇ ఇనా,,*శ్రీఇఇఈఇ-వెంంంం | |

గరిగగాపగరి- సగరి రి సని- ధ సనినిధ ప | మధపపమగ-మప | ధ-నిస రి సా నిధ ||
కఅఅఆఅఅ-లేఎఎఎఎ-శ్వఅఅరఅఅ | సఅమఅఅఅ-అఅ | అ-అఅఅమీాఇఇ ||

పమగరిస-నిసరి *
దేఎఎ-రఅఅ *
} గామగరిసరిగరిసని

సరినిస-నిధపమ-పధనిసాస-ధనిసరిరి | గసరిగాగ -మప | ధపా-మగరిసని ||
సరిగమపా, , * మగరిసారి - గమపధాని

సరిగపగారిస - నిధనిసనిధపమ - గమప | ధనిస - రిగమపధ | ని - సరిసానిధప |
మగరిసా , నిసరి * , (ఇఇంక) ||

ఎత్తుగడ పల్లవి.

౨. , , , , - , , , , * పామా పా , , పమగమ
ప లు మా , , రుఉఉఉ

పధనిధ-పాధపమగమా- పమ గరి-సనిధ ని | సరిగమా-పమగ | మపధనిసానిధ ||
నిఇఇఇ- నేఎఎ నం ం -మ్మి ఇ ఇఇ-నఅఅఅ | నఅఅ ఆ -న్నుఉ | నఅఅలి ం ంం ||

పమగరి - స రి గ మ * } పలుమారు
చఅఅఅ - నయిఇయ్యా * }

. పా , - మా , - గా , , - రీసానీ-ధానీ |
సా , , - , , - రీసానీధాపామా , , | , , పా-ధానీ | సారీ - సా , , ||
, , రీ - గామా * (పలుమారు) | | ||
| | ||

2. పధనిధాప - మపధపామ-గరిసని - ధనిసరి | నిసరి - సానిధప | ధపామగరిసని ||
గమగరీస - నిధపమాగ - రిగ - సరిగమపధ ||
సధాని - సరిగమ * (పలుమారు) | | ||

3. పధనినిధప - మపధధపమ - గమరిగమపధని
సరిగమపధనిస - రిసనిధనిస - గరిగమగరి | సరిసనిధప - నిధ | మపగ-ధపమగరి ||

సనిధ - నిసరిగమ * (పలుమాయ) | | ||

4. సా,రిసని-ధనిససనిధ - పధనినిధప-మగ | | ||

మపధసీస - గమపధాని - ధపమగరిసనిధ | నిసరిగామసా | రి-గామ-పాధని ||

సరిసనిధ - నిసరిగామ - సరిగమగగరిస |

ధనిసరి - సిసనిధప-గామపధనిసాస - గమ | పధాధ - నిసరిగ | మగరి - సానిధప ||

మగరిసా - రిగమ * (పలుమాయ) | ||

రాగము - చక్రవాకము

ఇది 16-వ మేళకర్త రాగము. సంపూర్ణరాగము. అయినను దీనియందు గ మ రీ స స ని ధ ని సా రి గ మ ప ధ ని స రి గ మ రీ అను నిట్టి వక్రప్రయోగములు ప్రధానములు. దీనియందలి కైశికనిషాదము శుద్ధకైశికిగనే పాడవలెను. తక్కిన విశేషప్రయోగములను గీతములచేతను కీర్తనలచేతను తెలిసికొనదగును.

6. రాగము - మలయమారుతము - ఆదితాళము.

ప. మలయమారుతముచే మది జల్లుమనెరా.

అ. ఇల శ్రీగుంటూరి పురీశ! యిభరాజవరద! రార.

చ. మరుడు నాపై వెడలెర.

ప. గారీసా, - ని - ధా ,నిసా ,, - | సరిగరి- రిగరిస | ని రిస ని-ధనిసరి ||
మలయ, - అ - మా,అరు ,, - | తఅఅ- అఅఅఅ | ముఉఉ- చెఎఎఎ||
గరిసని - ధనిసరి - గాపధ - నిధపా | గాపధ- నిధధప | గపగరి - స ని స రి || (గా)
మఅఅ - దిఇఇ - జ అఅ - ల్లుఉఊ | మాఅఅ-నెఎఎఎ | ఎఎఎఎ - రఅఅఅ || (మ)

అ. నినిధధ - పాపగ - గ పధనిధా ,, - | గపధని - ప నిధప | గపధనిసా ,, - ||
ఇఇ ఇఇ - ల శ్రీ ఇ - గుఉఉంటూ,, - | రిఇఇఇ - పుఉఉ | రిఇఇఇఇశా ,, - ||
నిసరిస - గరిసని- ధనిసని- ధా , - ని | పధ నిధ-గాపధ | నిధధప - గరిసరి ||
ఇఇఇఇ - భఅఅఅ- రఅఅఅ- ఆ , - జ | వఅఅఅ-రాఅఅ | దఅఅఅ - రఅఅర ||

గారిస - నిధ నీ - పా -ధ ని సా రిని- | స రిగా-రి గపా | గపాధ - నిధపధ ||
ఏలర - ఇకయీా- జా -లముచాలుర- | తమితా-శనురా | వదేర - పలుకర ||

సరీగరిస నిధ - పాధని - స నిధప | గపధ నిసా,, - | నిధపా -గరి సరి || (గా)
నిరంతరమునిను- సన్నుతి - సలుపగ | నలుగుట మే,, - | లటరా-పలుమరు || (మ)

చ. ధా ,, - ,, పధ నీ- నిధధప - పగ | పా ,, - ,, గప | ధప నిధ-గపధ ||
మా ,, - ,, రుడుడూ- డుడుడుడు - నలి | పై ,, - ,, వెవ | డలిలిలి-లెవరి ||

1. పా, గా, రీ - సా, నీ, ధా | నీ, సా, - రీ | గాపా,ధాని
మా, బా, గా -యె, లే,రా- | మం,ద, - హా | సామే, లర

2 నీ , ధా,పా - గపధని - స నిధప | గా, రీ, సా- | ధ ని సరి -గపధని ||
పం, తా,ము - వలదుర - యికరలి | వం,తై, న- | దయదల-చగదర || (మ)

3. నీ,ధానిపధ - నిసా నిధప- గప | గా, రీ స - సరి | గపాధ - నిధపధ ||
నీ,దాననిటు- నిరా దరణ- నను | పో,రాడ - తగ | దురార - సికవర ||

గా,-రిస - నిరిసా , నిధని ప ధ
నా,-నేర - మికసై , చిచనుపున

సా ,, - సనినిధ - ధపపగ - గరిరిప

4. శా ,, - రికములు-శుకసాధు-కపములు

గ ప ధ ని-సరిస -ని ధని- ప ధని -పనిధ
ములుకుల పగిది- చెవుల-జొరగ-వగల

సా రి గ- ప గ రి స -నిధపధ -గపధ ని
వెన్నెల-యుడుకులు నెరసగ వెసపున

| స రి గ రిస ని- ధ ని |సని ధ ప - గపధ ని||
| చెనగొనసమ-యము|సరగున - గలయర|| (మ)

| రి ,, - సని ధని | సరిగరి - గపాప ||
| కో,, - కిలములు | కలకల -నికాయ||

| గపధ - గప గ రిస| రిగపగ -పాధని ||
| నొగల- తగులువడి| కలువల-రాయడు ||

| రిససా - నిధపా | గ పధని- ప నిధప||
| దరి జే - రితి రా | క పుగిట- నదుమర|| (మ)

రాగము - మలయమారుతము.

ఇది 16-వ మేళమగు చక్రవాకమునందు జన్యము. షాడవరాగము. ఆరోహణము— స రి గ ప ధ ని సా ; అవరోహణము— స ని ధ ప గ రి సా. తళుకులేమియు లేక శుద్ధముగ వాయించినచే రాగలక్షణము బాగుగ వెలువడును.

7. రాగము - లలిత - ఆదితాళము.

ప. నిన్ను కోరి యున్నార, నెనరుంచి నన్నేలుకోర.

అ. పన్నగశయనుడా శ్రీ పార్థసారథి దేవ!

(నిన్ను)

చ. సూనశరునిబారి కోర్వలేర.

ప. గా,,మాధా , , - నినిధనిసా | ధ నిససీధ- ధని - | ధధమ-గమగరిస ||

ని,,న్ను కో , , - రిఇ . . . | యు. . .ఁ- నఅ - | . . . . -ర . . . . ||

ని సని - ధానిసరి - సనిసగ - మధధని - | స గ రి స నిధ-స ని | ధమగ-ధమగరిస ||

నె . . - న . రుం - చి. . . - న . . ఁ - | నెఎ . లు . . -కొఒ | . . . -న . . . . || (ని)

అ. ధా , ధమధ-నినిధధమ-గమగరిస | మగమ - సారి-సమ | గమ - ధనిసా,,- ||

పఁ , న . . -గ . . . . - శ . . . . | య . - నుఉ-డఉ | . . - - . శ్రీ,,- ||

సగమగరిస - నిసగరిసని - ధమధని | సనిరిసాని - ధమ | నిధా - మమగరిస

పఅ . . . . - ర్థ. . . . . . - సఅ . . | ర . . థీ . - - . | దెఎ - . . వ . .||

రిసనిధనిస - మధనిసరి - నిసగగమ | సరిసమగమ - ధమ | గనిధ - సనిధమగ||
మగరిసా . ధమగరి - నిధమగ - సనిరి | సా - నిధమ నిధరి | మగ - ధమాగరిస || (ని)

చ. సా , రిసని - ధనిధధమ - గమగ - రిరి- | సా ,, - ,, - సని | ధధమ -గమధధని||
సూ, న . . - శ . . రు . . - ని . . - . . . | బా ,, - ,, - రిఇ | కొంబర్వ - లెవ . . ర|| (సూ)

1. సా, ని, ధా - మా, గా, రీ - | సా, నీ, ధా | నిసా - గమధధని || (సూ)
2. సా - నిధమగ - ధామగరి - సానిధని | సరిస - గావ ధా | మగనిధా - మధని|| (సూ)
3. ధా, నిస - ధనిస - ధనిధమగ - మని | ధా, మాగ - మధ | మ-గమగ-రిరిసని ||
ధా, నిస - ధనిసరిస - నిసగగమ | ధా, మాగ- నిధ | మ-సనిధమ-ధధని || (సూ)

4. సా , , - , , నిసరిసీధ - మగారి- | సా , , , , గరి - | సనిధమ - గమధని||
సనీధ . మగామ - ధమాగ - రిసాని | ధనీస - రిగాస | మగామ- ధా , , ||
సరిస - మగమ -ధమగనిధ - గమధధని | మగమధామ-గమ | ధధ-నినిధమగరి ||
మగరిస - గమధమ - గమధని - సగమగ | రిసాని - ధనిధ-ధ- | ,-గరిస - గమధని || (సూ)

రాగము - లలిత - ఆదితాళము.

ఇది 17-వ మేళజన్యము. షాడవరాగము.

ఆరోహణము.— స రి గ మ ధ ని సా.

అవరోహణము — సా ని ధ మ గ రి సా.

ఈరాగమునకును వసంతరాగమునకును ఉండుభేదములు ఈవర్ణమునందలి ప్రయో ములచే బాగుగ తెలిసికొనవచ్చును. ఇదిగాక " గ మ గ రి స " అనువక్రప్రయోగము ఈరా మునకు ఇంపునిచ్చునట్టిది. " స రి గ మ " అను పూర్ణప్రయోగము శాస్త్రసమ్మతమయిన " స గ మ "అను ప్రయోగమే వాడుకలోనున్నది.

నిషాదము కొంచెముతగ్గుశ్రుతిగలది ; ధైవతము తీవ్రము.

చరణముతో చేరిన చిట్టస్వరఆవర్తనమును గమనించిచూడుడు. అందులోని చతురశ్ర దాటువరుసలను గమనింపుడు.

స గ మ ధ ని సా, సా ని ధ మ గ రి గ రి స, అను ఆరోహావరోహములు ఈరాగవ నకుం దగినవి. శుద్ధరిషభము, అంతరగాంధారము, కాకలినిషాదమును, దీనికి జీవస్వరము పంచమవర్జితము

గమనింపుడు—ఈరాగమును శుద్ధధైవతముతో పాడినట్లైతే లలితరాగమౌను తీవ్రధైవతముతో పాడినట్లైతే వసంతరాగమౌను.

౨. రాగము - భైరవి - ఆదితాళము.

ప. వనిత నిన్నే కోరి- వలచి యున్నదిరా.

అ. ఘనుడౌ మాచక్కని -వేదపురీశ!

చ. మానిత గుణసాంద్ర.

ప. రీమాం - గరిగగరీ - సపరిరి - గగ | రిస - స్రీథ - గ రిని| సరి - పమమగరిస ||
వ ని - త . . . . . - ని. . . . - . . | . . .-న్నే ఎ- కో ఒ | . . - . . గ . . . ||
గగరిగ - మపథ - థపపమగ - మ గరిస | నినిథపమ - రిసని | థప - మపమగరిస ||
వ . . . - ల . . - చి. . . . . - యు . . . | న్న. . . . - ది . . | . . . - . . ర . . . || (వ)

అ. నినిథ - థపపమగ - మపమగ - రిస నిస | గగరి - గమపగరి | గమపథా - నిసా ||
ఘు . . - ను . . . . - . . డఉ - . . .మఅ | . . . - . . . చ . | . . . . - . . . ||
నిసిగగరి - నిసరినీథప - పమపథ | నిసరినిథప - మప | మ - థపపమగరిస ||
క్క. . . . - ని. . . . . . - వె . . ద | పు . . . . . - రిఇ | . - శ . . . . . . ||

గారిస - రిసనీధప - ధనిసారిని | సరిగా - రిగమాం | గపామ - నిధపధ ||

మగరి - పమధప - నిధప - సనిధప-రిస | గరిసా - నిధపా | మనిధప - మగరిస || (వ)

చ మా,, - ,, నీనిధధమ - మగరిస | రీ , గ - - రిగమాం | , - గమప-ప గరిగ ||

మా,, - ,, ని ... . - త ... | గు, ణ .. .. సాం | , - ద్ర. . . . . || (మా

1. సా , , , , - సా , , నీనీధా | నీపా - ,, - ధా | ,నీసారీని ||

రీ , , , , - రీ . , , రిగామాం - | గా,రీ,-సా | , - నీసారీగ || (మా

2. నీనీ - ధాపా - , , , - ధానీసా | రీ - నీసారీ | ,, - రీగామాం ||

మగారీస - నినీధాప - ధనిసరి | గరినీ - సరిగగ | , - మనిధ- మగరిగ|| (మ

3. గా ,,,, మగ - గమగగ - మాంమా | గగరిరిసనిస | రిగమగ - మాంగరి||

గమపాగరి - గమమాగరి - గారిస | సానిగారిగమ | గపా - పమగరిగ || (మ

4. నీ ,, - ,, ధధనినిధ - నిధపధమ - | పా ,, - ,, మప | నిధపప - మగపమ||

పామగరిస - నీధపధ - మపధనిస - | మపధనిసా - గరి | గమపా - నిసరిగ || (మ

5. సా, సాస - నిసరినీధ - పధమప | గా , రిగమప | ధ-మనిధప-మగరి ||
సా - మగరిసా - పమగరిసా - నిధమ - | గరి - సనిధప-మ- | గరిగ - మపా,-ధ ||
మగరిగా - మనిధపధా - నిసరి - నిస | గరీ - నిగరిసరి | నిసనిరి - సా ,, ||
పధనిసరిగ - రిగమపధని - సరిగరి | స - సారినిధప - ప| , ధమగరి - రిగ || (మా)

9. రాగము - భైరవి - ఖండజాతి అటతాళము.

ప. విరిబోణి నిన్నే కోరి మరులుకొన్నదిరా.

అ. సరసుడౌ దక్షిణద్వారకస్వామి ! శ్రీరాజగోపాలదేవ!

చ. చిరునవ్వు మోమున.

ప. సా , రి - నీ , ధ - * నీసా రీ ,, - గసరీ
ఆ , . - . , . . - * వి రి బో ,, - . . .

గరిగగ రీ ,, గగరిగ - మపధమ - పగరిస |

౩ . . . . ణీ ,, ని . . . - . . . . - - . . . . |

నిసమగరిస - ని స | రీ ,గసా,రి - నినిధని ||

న్నె . . . . . . - కొ . | . , . . . , . - . . . . ||

సగరిని - సనిధప * ప ధపధ - ని నిధప - ధ - నిసరి |

రి . . . - . . . . * ను . . . - రు . . . - లు - . . . |

ప ధనిస - రిగమప - మ గరిగ - మనిధప - మగరిని |

కొ . . . - . . . . - న్న . . ది - . . . . - . . . . |

సరిగమ - గరి - గగ | రీ ,, - సనిధప ||

. . . . - ర . - . . | . ,, - . . . . ||

అ. మగరి - సారినిధ * సనిధప - మగరిగ - మనిధప |

. . . - . . . . * స . ర . - సు . . . - డఉ . . |

మగరి - పమగరిస - పధనిసరిగ - నిస రిగమప |

. . . - . . . . . . - ద . . . . . - త్రీ . ణ . . . |

ని నిధ - పాధ - మప । గరిగమ - ప ధనిసీ ॥
ద్వఅ . - . . - . . । . . . . - ర . క . ॥

పధనిసీ - రీగీమీగీ - రీగీసరీ - నిగీ రీసీ - నిధనిసీ ।
స . . . - . .మి . - . . . . - శ్రీ ఇ . . - . . . . ।
గీరీరీసీ - సీనినిధ - ధ పమనిధప - మగరి - గరి స ।
ర . . . - . . . జ - గొ౦బ . . . . - ప . . - . . ల ।

నిసరిగ - మపధని । సీనిధధ - పమపా ॥
దెవ . . - . . . . । వ . . . - . . . ॥

, మగరి - సరినిధ * - గగరిస - రిసనిని - ధనిసరి ।
, . . . - . . . . * ।
మమపప - ధధనిని - పపప - ధధధ - నినిని - ససరి ।
పధనిస - రిగమప । ధప - మధపా - నిని ।
ధధ - ధపపమ - నిధని - పధని - మపధని - సరీనిధ ।

మగరిసరి - నిసరి - రిగామపధ - మపా - ధనిస |
నిరిసనిధ - సా । , నిధప - పా , మ |
గరి - సా, రిన్నిధ * (విరి) ||

చ ,,,, - ,,,, - మామా - ధపధ - మపగ మా |
,,,, - ,,,, - చి రు - నఉ . - . . . వ్వా |
పా ,, పా ,, - మ ప నిని - ధపమగ - మనిధప |
,, ,, - మొఒ . . - . . . . . - . . . . |
మగరిగ - మపధ - మ । పమథాపా - మప |
. . . . . - . . . - ము । న . , . . - . .
సనిధప - మగరిగ *
. . . . - . . . . *
మానీథా నిధపాధపమాపమ గమ
చి రు నా . . . . ఉఉ

పా ,, పా ,, - మ ప నిని - ధపమగ - మనిధప
,, ,, - మొఒ . . . . - . . . . .
మగరిగ - మపధ - మ । పమధాపా * మప
. . . . . - . . . . -ము । న . . .

1. గా, రీస - సీ , ధా పమా , - పధానిస |
నిరీ - నిసరి - గమగమా - నినిధధ - సీధధమ ||
మపమ - మాగరిగ । నినిధధా - మమా ||
గరిసని - సారిగ * (చిరు)

2. ధా |
నినిధధాని - ధధమా, - నిధపమా, - ధపమ |
గరీ - గామపధ - మపాధ - పధని - ధనిసరిస ||
నిగరి - సీధపధ । మపామ - గరిసరి ||
నిధాని - సగరిగ (చిరు)

3. సారిగ - సరిగారీ ,, నీసరి - నిసరీ |
సా , , - నీనిధ - గా,రీస - సీ , థాని |
పా , - థానిసరి | పధనిస - రీ ,, ||

ధపగరీరి - నిధరిసాస - మగారి - పమాగ |
రిగామ - పధపమ - నినిధథాని - ధధపపామ |
గరీ - గామపధ | మపగమ - పా ,, ||

నిసనిగ - రిమ - గప - మధపనిధని - పధమప - గరి |
గమ - పమపధనిసె - నిసనిగరిగ - నిసనిరిసరి |
నిరిసని - ధపధమ | - పధనిని - సా - నిని ||

సస - రిరిగగ - మగగరి - మగరిస - నిగరిస - నిరి |
సని - ధపధనిసరి - మమపపధధనిని - సగరిని |
, ధరిసనీ - ధని | ధధని - ధధమ - మా ||
గరిస - నిసారిగ * (చిరు)

భైరవిరాగము.

దీనిని సంపూర్ణరాగమని సామాన్యముగఁ జెప్పుదురుగాని, దీనికి అవరోహణము స ని ధ మ గ రి స అనియే గ్రంథోక్తప్రయోగము. అయినను సంపూర్ణరాగములలో ననేకములకు అన్నివిధములయిన ప్రస్తారప్రయోగములుండును కాఁబట్టి, ఈరాగమునకు ఇదియే అవరోహణ మని చెప్పుట న్యాయముకాదు. సంపూర్ణరాగమనుటయే ఉచితము.

దీనికి శ్రుతిభేదవిషయము తెలిసికొనుట చాల ఆవశ్యకము. అయినను, ఈరాగము యొక్క మూర్ఛన సాధారణముగా చులుకనగనే తెలియనగును. సమయోచితమయిన అనుభవ ప్రయోగములునున్నవి. ఆరోహణములో సాధారణగాంధారము (కొంచెము మృదుస్వరము, అనఁగా ఖరహరిప్రియ గాంధారముకంటెను ఒకింత తగ్గుస్వరము), శుద్ధమధ్యమము, చతుశ్శ్రుతి ధైవతము, కైశికినిషాదము.

అవరోహణమునందు సమయోచితముగ చతుశ్శ్రుతిధైవతమును పలుకును. మంచి గమకకంపితరాగము కావున, దీనియందు పలుకుస్వరములన్నియు అనుస్వరముల సాహాయ్యము

చేత పలికించుటవలననే ఈరాగము శోభిల్లును. ధ ని సా ని ధ పా అను ప్రయోగమున, పైనికి వెళ్లినప్పుడు చతుశ్శ్రుతిధైవతమును, దిగునప్పుడు శుద్ధధైవతమును పలుకును. రి గ మ ప ధ నీ, ప ధ నీ మ ప ధ నీ అను వరుసలలో శుద్ధధైవతమే పలుకును. అయినను, పూర్ణముగా శుద్ధధైవత మేఅనరాదు. ఇట్టి శుద్ధధైవతము నటభైరవికిమాత్రముండునట్టిది. స ని ధ మా గ రి గ స అని పంచమము వర్జించిపాడుటయుకలదు.

10. రాగము - నాయకి - ఖండజాతి త్రిపుట తాళము.

ప. సరసిజాక్షి నిన్నేకోరి మరులుకొన్నదిరా.

అ. సత్యధర్మపురివాస, వరశ్రీమాజకనాదీశ్వరా.

చ. మరుబారి కోర్వదురా.

ప. రీమా - పా,, పా,, - మపధపధా - పధ	। నినిధప - మపధప । మరి - గగరీసా -॥
సర - సీ ఈ - జఅఅఅఆ - క్షీఇ	। ———- నిఇన్నెఎ। —— - కొ - రి ॥

రిపమరి-గగరిస-పధపస-నిసరిమరిమపధ | నీ ధా,ప - ధమ | పరీ , గగరిస ||
మ——రు——లు——ఉ—— | కో —— ఒన్న ! అది - ర—. ||

అ. నీ , , , , సని స పా ధ - పధనినిధప - మప | ధపా - మధప - సని | సరీ - సా, , , ||
సా . . . . త్యయఅఅఆఅ- ధఅఅర్మఅఅ- అఅ | —— —— —— పురి | వఅ- సా—— ||

నిసరిస-రిగగరి - సరినిస - పధపసా , పధ | నిధాప - మపధప | ధపమరి-గగరిస ||
వ—— —— —— ర - శ్రీఇఇమా, జక | నఆ——దిఇ—— | శ్వ—— ర—— ||

రీరిపమరి-గగరిస-పధపసనిరిసమ - రిప | మపధని - ధపమప | ధపమరి - గగరిస||
రిమరిప-మధపసి-నిరిసరి-గగరిసా-రినిస | పధనిని - ధపాధ- | మపమరి-గగరిస ||(స)

చ. సా సా - పా,,పధనిని - ధాపా మపధని | ధప - మరిగగరిస | రిరిస . రిమపధప ||
మారూ——బా,, రి —— ఈ కో ర్వ అ | —— అఅదుఉ | —— ర—— ||

1. సా,,పా,,ధానీ,,ధాపాధమ | ,, పరీ , గస | , రిమా , పధప || (మ)
2. సనిసపాధ - పధనినిధప-ధమారిమపధ-ని | నిధప - ధపమరి-గ | రిసా-రిమపధప || (మ)
3. పధనీ,,ధాప-మపధపమరి-సరిగా, | , రిప ధపసనిస | , రిమా , పధప ||
నినిధప-మపధప-సారిసరి-గగరిసారిని | సపాధ-మపరి-గ | గరిస - రిమపధప || (మ)

నాయకిరాగము.

ఆరోహణము — స రి మ ప ధ ప సా.
అవరోహణము — స ని ధ ప మ రి గా రి స.

ఇది ఖరహరప్రియజన్యము. అయినను, దీనియందలి గాంధారము రిషభము నంటియే యుండును. కోమలగాంధారము. అలాగుననే నిషాధమును ధైవతమునంటియేయుండును. ఇది యెటేఁగిపాడిననే రాగకళశోభించును.

గాంధారనిషాదములను దీర్ఘముగ గమకముతోపాడవలెను.

11. రాగము - దర్బారు - ఆదితాళము.

ప. చలమేల చేసేవుర ? చాలనమ్మిననాపై
అ. వలచియున్న నాతో వాదేల ? వేణుగోపాలదేవ
చ. పలుకుము నాతో.

ప. పమరీ - గాగా - రిసరీ - నిరిసని | ధప - ధనిస - రిసరి | పామ - గారిసరి ||
చఅల - మే ఎ - లఅఆ-జెఎఎ | ఎఎ - సెఎఎ-ఎఎఎ | వూడ - రాఅఅ||
పమ రిగరిస - రిమప - మాప - ధనిసరి | నీ ,-ధాప - ధని | పమ-గగా- రి సరి||
చఅఅఅఅ - లఅఅ - న ం - ం ంంం | మీా - నాఅ - నఅ | అఅ-అ ఆ - పఇఇ||
అ. ధనిపధమప - రిమగిపమరి - గగరిస | ప మరి-ప పమ-ధధ| ప-మపధ- ని నిసా||
వఅఅఅఅ - లఅఅఅఅ - చిఇఇఇ | యుఉఉ-ఉఉఉ-నఅ|అ- నఅఅ-తొాఒఓ||
ప ధప-స నిస-రిసరి-గారి- స నిస రి | సా,- పా, - సధ | పమ-గగా-రి స రి||
వఅఅ-దెఎఎ-లఅఅ- వే ఎ-ణుఉఉ | గో,- పా, - లఅ | అఅ- దె ఏ వఅఅ||

పమరిగరిస - నిరిసరి - నిసధపధని | సరి - సమ-రిప-మధ | పధ - మపధనిసా ||

ధపధనిసా - రిసరి - గా , రిస - రినీ | ధప - సీసా - పపా | ధపమ - రిగరిసరి ||

చ. పా పా ; - ధ ప - మ పధ పథా - ధ రి | నీ నీ - థాపా | గా గా - రి స రి మ ||

పాలూ ; - కుఉ - ఉ ఉఉఉ ఊ - ఉఉ | మూఊ - ఊ ఊ | నా ఆ -తో ఒ ఒ ఒ ||

1. పా ;; - థా ; - పామూరి | గా , రి , సా | ; - రీ ; - మా ||

2. పాధధపమ - పాపమరి - గారిసరి | నిరిస నీసథా | , నీ - సా - రీమ ||

3. ధపధ - మప - రిమప - సరిపమ - మరిగరి | సరినిసధనిపధ | ప - ధనిస-రిమపధ ||

సరిమపధ - మపధనిస-పధనిసరి - ని | గరిసరి - నిరిసని | స-ధపధ-మపరిమ ||

4. ధనిసపాప - ధపమరి - గారిసరి - ని | సా , - ధధప - ధని | స - నీసరిమప ||

థానిసరిస - నీ , - ధధప - మధపమ - | గా, రి - రిసనిస | రిమపమ - పా ,, ||

ధపమ - రిగరి - సారిమప - రీమపధ | మాపధనిస - పా | ధనిసరి - నిసారి ||

గగారిరిస - నినీధపమ - ధనిసరి - | నీస - పాధ-మా | ప - రీమ - సారిమ ||

దర్బారురాగము.

ఇది ఖరహరప్రియజన్యము.

ఆరోహణము:— స రి మ ప ధ ని సా.

అవరోహణము:— సంనిసం ధా ప మ గ గా రి స.

ఈ వర్ణములో రాగచ్ఛాయ బాగుగ తెలియుచున్నది. అయినను, ఈ రాగమునందును, ఈవర్ణమునందునుఁ గాంధారము ఒక శ్రుతి హెచ్చుగనుండునది గమనింపనగును. జతికట్టుచాలా ఇంపైనది. చరణములో ఖండజాతిగ తీసికొనిపోయి, రెండక్షరకాలములుమాత్రము "తక" చతురశ్రములో ముగించియుండుటను గమనింపవలెను (చరణము మూడవ ఆవర్తపువివరము. వాద్యములోవాయించునప్పుడు "గ గ రి స" అనునది "మ మ రి స" అని లాగిమార్చుకొనవలెను). తక్కినవివరములు అనుభవముమీఁద తెలియనగును.

"మ ప ధ ని సా, ని సం ధా ప మ మా రి స గ గ రి, రి గ రీ స రి స, ప ధ ని సం, ధ రిం సం రిం సం సం ధా ప మ గ రి స" అను వరుసలు మనోరంజకములు.

12. రాగము - ఆభోగి - ఆదితాళము.

ప. ఎవ్వరిబోధనవిని యీలాగు జేసేవురా.

అ. జేవముగా నన్నేలరా శేషాచలేంద్ర శ్రీవెంకటేశ.

చ. మరుబారికోర్వజాలనుర.

ప. రీ గా - గరిసా - స రి స స - ధమధా | మధసధాస - ధస | రిగామ - గగరిస ||
ఎవ్వ - రిఇఈ - బొఒఒ - ధ అ ఆ | నఅఅఆఅ - విఇ | ఇఈ ని - ఇఇఇఇ ||
రి గమగామ - రి గస రీ - ధ స రిగమ | ధమధసాస - ధస | ధమా-గమ గ రిస||
యి ఇ ఇ ఈ ఇ - ల అఅఆ - గుఉఉఉఉ | జెఎ ఎఏఎ - సెఎ | ఎ ఏ -వుఉరఅఅ ||

అ స సధధామ - ధ ధమగారి - గమరిగ | స రిగమామ-ధమ |గరిగ - మధధసా ||
జఅఅవాఅ - ముఉఉగాఅ - న ం ంం | నెఎఎ లా అ-రఅ |అఅశె - ఎషఅఅ |
ధ స రిసారి - గమరిగా - మ గగరిస | రి గరిసరి - ధరిస | సధమ - ధమగరిస||
చఅఅలే ఎ - ంద్రఅ ఆ - శ్రిఇఇఇఇ | వెంంంం - కఅఅ |టెఎఎ -శ్వఅరఅఅ |

రిగమ - రీగ - సరిగసారి - సధ్మధ | సధసరీరి - గస |రిమా - ధమగరిస ||

రిగమగామ - ధమధసా - రిగసరిగ | మగరి - గారిసధ / రిసా - ధమగరిస ||

రీగా - }
ఎవ్వ - }

చ. మాధమధా - ధసధమ - ధధసారి | ధసధధమా-గమ | గరిస- రిగ-సరిగ ||
మారు ఉబా - అఅఅఅ - రిఇఈఈ |లో ఒఒఒ ర్వ. జఅ | లఅఅ-నుఉ-రఅఅ ||

1. మా ,, ,, - , , ధా - మాధా - ,, సా | ధామా - ,, గా | రిసా - రీగా - || (మరు)

2. మధసధామ - ధమగరీగ - మగరిస | ధసా - రిగమధస | సధమగరి - సరిగ || (మరు)

3. ధసధమ - గరిగమ - ధమగరిగ - సరిస | రిగమధస - రిగరి | సధమగరి - సరిగ || (మరు)

4. సా , - సాస - రిగసరీ - రిసధ్మధ | సా , - సధరిసధ | , సగమా-గరిస ||

రిగమధాసి - రిగపరీ - గరిస - ధస | రిసా- ధమధసధ | ,మగరి - సారిగ ||

మాధమధా || }
మారుఉబా || }

రాగము - ఆభోగి.

ఆరోహణము:— స రి గ మ ధ సా.

అవరోహణము:— స ధ మ గ రి సా.

ఇది జన్యరాగము. 22-వ మేళమయిన ఖరహరప్రియలో పుట్టిన ఔడవరాగము. గాంధారమును కంపితముగ నిడివిగపలుకించవలెను. నిషాదమును అనుస్వరము లేకయే పలికించుట మేలు. ఈరాగమందు దాటుప్రయోగము ఇంపుగనుండును. కొన్ని ముఖ్యప్రయోగము లేవన— రి గా గ రి స మ ధ స ధ సా రి గా గ రి స రి గ స గ గ రి స రి స ధ స ధ మ ధ మ గా రి స స రి గ రి రి స ధ స మ ధ స స ధ మా గ రి స రి గ రి ధ స గా రి స మా గ రి ధా మ గ సా ధ మ ధ సా ధ సా సా ధ మ గ రి స రి గ మ గ రి స మ ధ స ధ సా మొదలగునవి చెవులకింపు.

ఈవర్ణమందు రాగభావముననుసరించిన ప్రయోగములున్నవి. ఇందులోని ఆవర్త స్వరముల వెంబడి మఱికొన్ని అయిదాఱు వరుసలు కల్పించుకొని పాడుడు. ఖండజాతిత్రిశ్రమును తక్కినవడలను అనుసరించికల్పింపుడు.

రాగము - కానడ - అటతాళము.

ప. నెర నమ్మితినయ్య నిక్కముగ నిన్ను నీరజనయన నిరుపమ సుందరకర

అ. మరునికన్న శ్రీనివాసదేవ మానముతో నన్నుఁగాపాడుట కిదె సమయమురా

చ. సరసుడనినే సతతము కొనియాడుచున్నానురా.

ప. , , , , - , , , , , - , రిరిప - గాగ - గమరిస

. . . . - . . . . . - , నేరఅ - నం౦ - మి ఇఇఇ

సనిరిని - రీ , , - గమరిరిసని - ని రిపనీస । ధా , - నిస రి గా । , ని ధధ పమ - ధ ప

తిఇఇఇ - ఈ , , - న ఇఇఇఇ ఇ - య్యఅఅఅఅ । నిక్ , - అఅఅఅ । , ముఉఉఉఉ - గాఅ

మగామ - రిస ని స - రిగమపాధ - మ ధపమగమ ।

అ నిక్ - నుఉఉఉ - నిఇ ఇరాఅ - జఅఅఅఅ అ ।

రి సరి స్నీ స - రి గమ పమధనిస - పానిమ ప గ । మధనిస రి స - ని రి । స నిప-నిధపమ ప

నఅఅయాఅ- న అ అ అఅనిఇఇ - రూఉప అమ । అఅఅఅసుడ - ఉం । దఅఅ-రఅఅఅ అ

గాగమ - రిస నిస - సా ధ ప - ధా , , - ధా , , ।

కాఅఅ - రఅఅఅ - మారుఉ - నీ , , - ఈ , , ।

అ. పధనిసనినిధప - మపధని - ధధపమ - ధ పధమ । ధప - గామ ధాధ । పధధని స - ని పమ

కం oo oo oo - నఅఅఅ - అఅఅఅ - శ్రీ ఇఇ ఇ । ఇఇ - నీ ఇ వాఅ । సఅఅఅఅ - దేఅఅ

గమధనిసా , , - స నిసా - రి గసా - రి నిస రి

వ అఅఅఅ , , - మ అ ఆ నఅ ఆ - ముఉ ఉఉ

రి స రి ప గాగా - గమ రిస - ని స ని - రిసరి ని రి । స ని పమ - గమధ ని । సరినిసా ని పమ

తో ఒ ఒఒనాఆ - న్నుఉఉఉ - గఅఅ - పఅఅడుఉ । ఉఉటఅ - కి ఇ దెఎ ।సఅఅమాఅయఅ

ని ధపమ - గమరిస - } రిగమధాని - పధమపగా

ముఉఉఉ - రఅఅఅ -

మరిసనిసరీస - రిగమ - ధపమః . గమరిసని । పనిస - రిగమపమ । ధనిస - పాని - మప

గమధనిసా , , సనిసరీరి - సరిపగాపు ।

రిసనిసారి - సనిపమ - గమమధధనినిసరి । గా - , రిసనిపా । , రిసరి - నిస - పని

మప - గమ - రిసనిస (నె) ।

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

చ. , , , , - , , , , - సాసా - స ని రి స - పా , , ।

. . . . - . . . . - సా రా- సుడుడుడు - డా . . ।

మ ధ పని - ధ ధపమ - ధపమధపమః - గా మ రి స । రి ని స - రీగమ ధ । ని సరి ని సా- , రి

నిఇఇ ఇఇ - న్నెఎఎఎ - సఅఅఅతఅఅ - తాఅముడు । ఉకొాఒ - నీఇ ఇయ । అఅఅడుడూ- . చు

సనిపమ - గమధని - } సా॥
ఉఉన్న అ - నుఉరఅ - }

1. నీ , , - , , సా - , , , ని - రీసా - నీసా

పా , , - , , మా - పా నీ - ధాపా - మాఁపా । గా , , - , , మా । రీసా - , , రీ

గామా - ధానీ - (సారా)

2. ధానిపధపమప - మగమనిధానిప - మగమరి

సరిగమధానిస - పధపనిధప - గమధానిస । రీనిసని - పగమ । ధానిసరి - గమరి

సనిపమ - గమధని - (సారా)

3. సరిస - నిససనిప - నిధపధప - పమగ - మరిగ - మ ।

పగమరి - సరిస - నిసనిపమ - పనిస - రిగమరిస । రిగమ - ధనిసరిగ । మరిస - సనిపమగ

మరిస - రిగమధని - (సారా)

4. సా , ని - రిసనిపా - మనిధపగా - మరిసరిని ।

సా , , - , , నిస - రిగమరిప - రిగమధనిసరి । సనీసే - పనిమప । మగమమ - ధధనిని
సేపానిధనిపధ - వ.పమగమ - రిగమ - ధనిసరి

గగామరిసే - నిరీసనిప - గగామరిసరిగ । మధని - సరిగమరి । సనిప - రిసనిపమ
గమరి - గగమధని - (సారా)

13 B. రాగము - కానడ - ఆదితాళము.

ప. నిన్నే కోరియున్నది మానెలత ఈ వేళ.

అ. సన్నుతాంగ మా చక్కనిసామి వేణుగోపాలదేవ.

చ. కన్నడసేయవలదు.

ప. పామాగా ; - గాగమరీ ; । స నిసరిసరి - నిస । ధనిధ - నిసరిసరి॥
నీ ఈ న్నే ; - కోఒ ఒరీ । యుఉఉఉఉ - న్నఅ । దిఇఇ - మఅఅఅ॥

పమగా - మరిగరిస - నిసరి - గగమమ | ధధనిధమమ - ధ ప | మ-గమరి-సనిస రి ||
నెఎ ఏ - ఎఎలఅఅ - తఅఅ- అఅఅఅ | ఇఇ ఇఇ ఇ ఇ - వె ఎ | ఎ-ఎఎఎ -శఅఅఅ ||

అ. పధనిధప - మ ప ధ ప-మపమ-గామరి | గ రిస - మగమ - ధధ | నిని - సరిసా ; ||
సఅఅఅఅ - న్నుఉఉఉ-తఅ అ-ఆ అం | గఅఅ - మఅఅ - చఅ | అఅ - కఅనీ ; ||
ధ నిసరి - స రిగా , - గ మ రి- స నిస రి | సా , - నిరి స - నిస | ధపమ - గమరి స రి||
స అ అఅ - అఅమి, - వె ఎ ఎ-ణుఉఉఉ | గో , - పఅఅ - లఅ | అఅఅ - దెఎవఅఅ||
పపమగా - గమరి - సరిసనిస - ధనిధ | నిసనిరిస - రిగమ | గమధధ - నినిసా ||
ధనిస - నిసరిసరిగామరిసరినిస | ధా , - నీ ధ - పధ | పపమ - గమరిసరి ||

చ. ధా ; ; - పధనిధ ప - మధప - మప | గా , - మరిస - ని స | రిగా - మపమగమ||
కా ; ; - నఅడఅఅ - జెఎఎ - ఎ ఎ | యా , - వఅఅ - ల అ | అ ఆ - దుఉఉఉఉ||

1. ధా ; పా ; మా ; గా ; | రీ , సా , రీ | ; - గా ; మా ||

2. ధానిధపమ - పాధప-మపగా - మరి | సరి - నిసధా - నిస | రిగా - మపమగమ||

3. పధపమగ - పమగమ-రిరిగ - సరిస - ని। సధ - నిపనిరిస - ని । సరిగమ - సరిగమ॥
గమధధని - ధధనినిసి - నిసరి గమరి । సరిస - నిసధపమ । గమరి - నిసరిగమ॥

4. సా, నిరిస - నిసధపమ - గమరి - సని । సా, - నిసధ - నిస । రిగమ - గమధధని॥
సరిసనీ - నిసనిధా - నీధపధప । మపమ - గామరిప । నిసగగమా ; ॥
ధపమగా , - నీధపమ - గామ - పమ । ధధా - నిధని - పధ । పమ - ధధనినిసా ॥
గాగమరిస - నీనిస - ధపమ - గమరి । సా - సిసా - ధపమ । గమరి - నిసరిగమ ॥

కానడరాగము.

ఇది 22-వ మేళకర్తయగు ఖరహరప్రియయందు జన్యరాగము. దీనికి సామాన్యముగ

ఆరోహణము:— స రి గ మ ధ ని సా.

అవరోహణము:—స ని స ధా ప మ ప గా మ రి స.

అని ప్రయోగించుటయేతగును. అట్లున్నను కొన్నిసమయములలో శుద్ధధైవతము తేలి

కగ పలుకును. అయినను దీని మూర్ఛనాప్రస్తారము గా మ రి స ని స ధా, ప మ ప గా మ ధా ని సా, రి మ గా, రి ప గా, అను నిట్టివానిని గమనించిచూచునప్పుడు ఈరాగము ఖరహరప్రియ జన్యమనుటకు సంశయముండదు.

ఈవర్ణమునందు రాగభావము బాగుగ అమరియున్నది. దీనియందలి చిట్టస్వరములు చాలఅందముగ జోడించియున్నవి. సాధారణగాంధారమే ఉపయోగింపవలెను. ధైవతము చతుశ్శ్రుతియే. కాని రాగము పాడునప్పుడు ప్రతిమధ్యమము శుద్ధరిషభముతప్ప తక్కినస్వరములన్నియును ఉపయోగించువాడుకకలదు. ఈవర్ణమును శుద్ధశాస్త్రీయస్వరములతోనే పాడినను బాగుగనుండును.

---

14. శ్రీరాగము - ఆదితాళము.

ప. సామి నిన్నే కోరియున్నాను, చలముసేయ మేరకాదుర.

అ. భూమి వెలయు శ్రీగర్భపురినివాస! పశుపతీశ!

చ. కామకోటి సుందరా! నన్నేలుకోర.

ప పా , పమరి - గరిసనీ - పనిసరి - ని | సా,,,, - నిస | రిగరిస - రిమపని ||
సా , మి . . . - ని..న్నే - కొం౦ఒ . . . . | రీ ,,,, - యు . | . . . . . - న్న అఅను||
పమా - నిపనిమప - రిగారి - నిసరిగ | రిసాని - ప నిసరి | గరీస - రిమపని || (పా)
చ . - ల . . . ము - సెవేయ- మెఎ . . | . . ర - క . . . | దు . . . ర . . . || (పా)

అ. నీ ,,,, - సనిపమా - రి గరి - సరి | సా - ,,,, - మరి | పమనిప - సనిమప ||
భూ,,,,- మి . . . - వె . . . - ల. | యూ- ,,,, - శ్రీఇ | గ.ర్భ . . - పు. రి. ||
నిసరిగారి - సరినిసాని - పనిసరి | సనీ - పధసిపమ | రిగరిస - రిమపని ||
ని . . . . . - వ . . . . . - స. . . | ప . - శు. . . ప . | తి . . శ - . . . . ||
పాపమరి - రిగరిరిస - సనినిప - నిని | సా - సనినిప - నిస | రిగరిస - రిమపని ||
పమనిప - సనిరిస - గరిసని - పనిసరి | గరీస - నిపామ | రిగరిస - రిమపని || (పా)

చ. సా;; - సనిపమా - రిగరిసరి | సా ; సా - నిస | రిగరిస - రిమపని ||
శా ;; - మిఅకొంఓ - టిఇఇసుం | దా ; రా - న . | న్నె..లు - కొం. .ర || (శా)

1. సా ;; - రీనీపా - మారి | గారీ - సాసా | రిమాపానీ || (కా)

2. నీ ;; - సనిపమ - రిగరిస - నీ | ; - సనిపమ - పని | సరి - నిసరిమపని || (కా)

3. మా;; - పనిమప - రిగరి - రిగరి - | సా ;; - ని స | రిగ - నిసరిమపని ||

పనిసరి - గరిరిగ - రిరిసని - పనిసా - | రీ - నీపమ - రిగ | రిస - నిసరిమపని || (కా)

4. నీపమరిగరిస - నీపమపనిసరి - | నీసరి - గరిరిస | నీ - సరి - మరిగరి ||

నీసరి - పమరిస - నీసరి - పమనిప | నీసరి - నిసనిప | నీపమ - రిమపని - || (కా)

5. సా ; ; సరినిస - పనిపమ - రిగ | రి - రిగరిసా - నిస | రిగరిస - రిమపని ||

సనీ - పధనిపమ - రిగారి - సరిసా | సనీప - నినిసరి | సరిమరి - రిమపా ||

సరిగ - నిసరి - పనిస - మపని - రిమ.ప.స | రిమ - నిసరిమపని - | సరిగరి - రిససని ||

రినీస - పనిపమ - నిమాప - రిగరిస - | రినీస - పనిసరి - | నిసరిస - రిమపని || (కా)

శ్రీరాగము.

~ ~~ ఇవి కంపితగమకమును చూపు గురుతులు. ఈవర్ణము పాడునప్పుడు గాని వాయించునప్పుడుగాని, జారు ప్రయోగములు వచ్చును. వానిని గమనించిచూడవలెను.

ఇదియు ఖరహరప్రియయందు జన్యమైనరాగము. 22-వ మేళకర్త. ఈరాగముననుండు కీర్తనలలో కావలసిన మూర్ఛనాప్రస్తారములు అధికముగ కానవచ్చుచున్నవి.

ఆరోహణము:— స రి మ ప ని సా.

అవరోహణము:— సం ని ప ధ ని ప మ రి గ రి స.

అవరోహణమునందలి వక్రప్రయోగము వక్రముగనే పాడవలెను. అప్పుడే రాగకళ శోభించును.

15. రాగము - రీతిగౌళ - ఖండజాతి అటతాళము.

ప. వనజాక్షీ నిన్నే కోరిన వేసటదీర్చి బ్రోవవయ్యా.

అ. మనసిజుని కన్న చక్కని మా వేణుగోపాల, ఈవేళ.

చ. అన్నిటికి నీవే దిక్కని.

ప. సా , - నిగరిగమ * పామా - గారీ - సా ,, - |

. , - . . . . . * వానా - జా . - క్షీ ,, - |

నిసగరిససనిని -నిపనినిససని- సగాగమ | గమప - పపమ - గమ | ప-పమమగరి - పమ: ||

ని . . . . -న్నె . . . . .- . . . . | . . . - కొం . - . . | . -రి . . . . - . . . ||

గరిసని - సగగమ * పాధధమ - గమప - పమగరి |

న . . . - . . . . * వే . . . - స . . - ట . . . |

గమ-గమనినిధధ-నినిధమా, - గమగరిసా | నిసని - సగరిగమ - |పధమప - గమగరి ||

. . - తిఇ . . . . -ర్చి బ్రో , - . . . . . వ | . . . - వయి . . . |. . . . - . . . . ||

అ. గా - పమగరిగమ * సా నిధని - ధధనినిధ మా |

యా - . . . . . . *మా . న . - సి . . . . జు |

మధపమ - గరిగమ-ధపామగరి-పమాగరిస- । నిసా - నిగరిగమ - । మనినిధమ-గమని ॥
. . . . - . . . . . -నిఈ . . . . - క . . . . - । . . . - న్న . . . . - । చ . . . . -క్క . ॥

నీసనిసా ,, * నిసగగమ - గమగరి - గాగ ।
. . . నీ ,, * మ. . . . - వె. . . . . . ।

రిస - నినిసగరిస - నిసనినిధమ - గమగరిగమ । నిధమ - నినిసిసా । నిధమ-గమధపమ ॥
. . - ణు. . . . . . - గొం. . . . . - పల . . . . । ల . . . . ఈ । . . . . - వెవ . . . ॥

గరిసనిసగగమ * మాధధమగమా - పమగరి ।
శ . . . . . .   *

గమా-ధధమగమా-మగరిరి-గాగరిస-నిప । నినిస - నిగరిగమ - । పధపప - మా ,,   ॥
గరిస - గగమగమ - నిధమనీనిసి-నిసగాగ।
రిగమగా - గరిస - సనిసగరిస - నినిసా, - స । నిధమా, - మగరి । స - నీధామగరి ॥
స - నినిసగగామ (వ)

చ. ;; - ;; * సా ,, - నిధనీ - నిధమా

;; - ;; * అ౯ ,, - ని . . . - టి . .

మగమప - పమగరి - గమపమగరి - గాగరిసని । సగరి - గమగ - గప । పమ-గగమా, - మ॥

కి . . . - . . . . . - ని . . . . . . - వే . . . . । ది . . - . . . . -క్క. । . . - . . . నీ, - . ॥

గమపమ - గరిసని *

. . . . - . . . . . * (అన్ని)

1. మా , , , , గారీ - గారీసా , , - సా

నీపా , , నీనీసా , , నీగారీ । గా, మా, - ధా । ధా మా గా రీ ॥

సాగారీనీ (అన్ని)

2. నిపనినిసని - సగగమ - సమమగరిస - గాగరి ।

రిస - గగమగాము - నినిసనీస - పమాపగరి । గమానిధప - నీ । నిధమ-మాగరిస॥

సానిపా - పనిని (అన్ని)

3. ససపమగరి - సమగరి - గగమమపమ- ధపమప।

గపమగరి - పమగరి - సారినిస - గగమసగగ । మ - నిధమ- నినిస-ని । సానిధమమాగ॥

రి - నిధమగరిసని (అన్ని)

4. పధధమగ - గమపగరిస - మగరినిస - నిగరిస - ।
నిసనినిమధ - నినిసగరిస - మగరి - పమగ - నిధ- । మ-గమనినిస-నిగ । రి-నిరిసనిధమ-ని ॥
ధమప - గరిసరిని (అన్ని)

5. నినిధమగగ - మధధమగరి - గగమమపమ - గమ ।
గగరిస - గరిసరి - నిసనినిధమ - నినిస - నిగరి । గగమ-గపమ-ధప । మగరిని-సగగమ॥
పమాగరిస - నిధామగమ - నిసీసనిస - గగ ।
, మగరిగగమసా - రిససని - నీనిధమగగ । , మగరిససాస । నిధ - మనీధమగ॥
మగాగరి - సరిని (అన్ని)

రీతిగౌళరాగము.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ని ధ ని సా.

అవరోహణము:—స ని ధ మ గ మ ప మ గ రి స ని ప ని సా.

ఇది వక్రసంపూర్ణ రాగము. ఇది ఖరహరప్రియజన్యమనియే తోఁచుచున్నది. 20-వ మేళకర్తయగు నఠభైరవిజన్యమని కొన్ని గ్రంథములలో కాన్పట్టుచున్నది. కాని భైరవిలక్షణములో రావలసినశుద్ధధైవతము ఈరాగములో లేదు. సామాన్యముగా వక్రసంపూర్ణ రాగములకు గ్రహస్వరమూర్ఛనలు ఒకటేరకముగనేవచ్చును. ని ని స, స గ రి గ మా, నీ ని సే ని ధ మా గ రి స ని గా రి స, గ మ ని నీ సా గ గ రి గా మ గ గా రి రీ గ రి సా ని ధ మ మా గ రి స ని ప ని నీ సా, మొదలగుప్రయోగములు చెవులకింపైనవి. వక్రసంపూర్ణరాగముల వర్ణములన్నిఁటిలోను మూర్ఛనాస్వరము లే నిండియుండును. కొన్నిసమయములలో 'ప ధ మ గ రి స' అను నిట్టిచోట్ల ధైవతము కొంచెముశుద్ధముగనే పలుకును.

16. రాగము - కీరవాణి - ఆదితాళము.

ప. చలమేలఁ జేసేవు సామి చాల నమ్మియున్న నాపై.

అ. పలుమారు నిన్నే కోరిననాతో పలుకవదేమి శ్రీవెంకటేశ.

చ. మరునిబాధ కోర్వ్వగలేర.

ప. పామా - గమగగరీ ,, - పనిసరి | గరిసనీ - ధధప | ధనిస - నిసరిగమ ||
చాలా - మెఎఎఎలా ,, - జెఎఎ | సెఎఎఏ- వుఉఉ | సఅఅ - మిఇఇఇఇ ||
పమగరి - గమపధ - పమధప - నిధపా | ధనిసనీ - ధపమ | పధపమ - గరిమగ ||
చఅఅఅ - లఅఅఅ - నఅఅఅ . మ్మిఇఈ | యుఉఉఊ-న్నఅఅ | నఅఅఅ - పయిఇఇ || (చల)

అ. పమగ - రీగమా - రిగమ - నిసరిగమ | పమగ - రిగమపధ | పమపధ - నినిసా ||
పఅఅ -లూఉమా-రుఉఉ-నిఇన్నెఎఎ | కొఒఒ- రిఇఇమఅ | నఅఅఅ - తోఒఓ ||
సనిసరి - గరిసని - నిసపని - ధనిధప | పమపధ - నీధప | మపమ - గరిగమా ||
పఅలుఉ-కఅఅఅ - వఅఅఅ-దెఎఎమి | శ్రీఇఇఇ - వెంకఅ | టెఎఎ - శఅఅఅ ||

పమగరిస - నిసరిగమగారిస - సని	।పరిగ - రిగమపమ	।గరిగమ - పధపా ॥
పధనిధప - ధనిసా - సనిసరిగరిరి	।గమగరి - సనిధప	।నిధపమ - గరిగమ ॥
5 చ. పా ,,- పమగరి - గమగరి - సనిపధ	।నీ ,, - ధ నిసని	।సరిగ - రిగమపధ ॥
మా,,- రుఉఉఉ - ని ఇ ఇఇ - బలఅఅ	।థా , - కొంబఒర్వ	।గఅఅ - లెఎఎఎర ॥
పా , - మా , గా , - రీ , సా - నీ	।సా , - గా ,-రీ	।గామా - పాధ ॥
2. పమ - ధపామగరి - సనిరిసానిధప	।ధనిసనీ - సరిగ	।రిగమ - రిగమపధ ॥ (మా)
3. పధప - మపమగరి - గమపమాగరిస	।నీసరిగ - రిగమ	।గరిగమ-పా ,, ॥
పధపనీధపా - ధనిసా - నిసరీ	।సరిగా - రిసనీ	।ధపమా - గరిగమ ॥ (మా)
4. నీ ,, ,, - సని - ధపమగరిస - నిధ	।నీ ,, - ,, సని	।రిస - గరి - గమపధ ॥
నీధపధని - ధనిసనిసా - రీగరి	।గమగరిసాని - ధ	।పమగరి - గమపధ ॥ (మా)

కీరవాణిరాగము.

ఇది 21-వ మేళకర్త. సంపూర్ణగమకకంపితరాగము. అన్యస్వరములులేవు

రి గ మ గా రి స ని రి గ మ ప ధ నీ సా, గా రి స ని ధ ప మ గా రి స అను

ప్రయోగములు రాగకళనువివరముగఁ దెలుపఁదగినవి.

17 రాగము - శుద్ధవేళావళి - ఖండజాతి త్రిపుటతాళము.

ప. విరిబోణి నీపై చాలమరులై వలచియున్నదిరా యీా వేళ.

అ. గరిమ మీారియున్నదిరా, సరసా, శ్రీకృష్ణ రాజేంద్ర, నాసామీా.

చ. శరదిందువదన.

ప. పారీమా - గరిగరిసా - సనిధనిపా,, | నిసారిగరిమప | ని స రి సానిధని ||
వి రి బో - . . . . ణీ - ని . . . పై | చఆ. ల . . మ | రు . . లయి . ఇ ||

పమగరి - రిమగరిసరిమప - ని స రి - సగరిసా | ,ని ధ నిపా,మ | గరిసా, స రి మ ||
వ . . . . - ల . . . చి . . . - యున్నఅ - . . . . | ,దిరా . . , . | ఇ . . , వెఎ ళ ||

అ. గారీమా, గరిగరినిధనిపనిసరీ మ | గరిసరిమపపమ | మపానిసా; ||
గరి మా,,మి . . . రి . . యు . న్న | ది . . . . | . రా . . ; ||

నిరిస సరిరిమమగగరిరిసనిధ నిపా గరి । సానిధనిపామ । గరిసా , సరిమ ॥
సరస . . . శ్రీఇకృఉష్ణఅర.. జెవేంద్రఅ । . . . . । నా . . , సఅమి ॥

పాధమగరి-సనిధనిపనిసరిమమమపాధ । నిపమగరిసా, । సారిమపా,, ॥
మగరిమామ-పధమపాప-నిసరి-సగరిమా । గరిగారి స ధ ని । పమగారిసరిమ ॥

చ. ధానీ పా ,, పమగరి - సరీ మ పా ,, । పనిసా - సనిధని । పమగరిసరీమ ॥
శారాదిం ,,దు . . . . - వదాఅనా . ,, । . . . - . . . . । . . . . ॥

1. పా, - మా, - గా,రీ , సా,రీ - నీ, । ధా, నీ, గా । , రీ ,, రీమ ॥ శారా॥

2. ప ధ ని మా ప - రి మా గ రి స - ని ధ ని పా ని స రి ।
మ ప ని స ని స ధ ని । పగమపమగరిమ ॥ శారా॥

3. పమగరి-సరిమప-ధనిపమ-పనిసరిసరిమగ । రిసనిధనిపనిస । నిధనిపమగరిమ ॥ శారా॥

4 పామపమగరిస రీమగరిసనిధనిపనీ । పా, రిమగరిస । రీ పమపా ,, ॥ శారా॥

5. పధనిపధమప-గమరిమ - రిగసరి-నిధనిపని । సరిమగరిసరిమ । పమపనిసా ,, ॥

పా ని స రి - మాపనిస-రిమపని-సారిమప । నిసగరిసనిమని । సానీ స రి ,, ॥

రి మగరిగ - స గరిసారి-పనిసగరి- స రి స । నిధనిపగరిసని । ధనిపనిధనిపమ ॥ శా రా॥

రాగము - శుద్ధవేళావళి.

ఆరోహణము:—స రి మ ప ని ధ నీ సా.

అవరోహణము:—స ని ధ ని ప మ రి గ రి స.

ఇది 22-వ మేళకర్తయగు ఖరహరప్రియ జన్యమని తెలియనగును. ఇది కాపివంటి రాగమని కొందఱిమతము. కాని కాపియందుండు దేశీయప్రయోగము లిందులో లేవు. దీనిని శుద్ధముగను వక్రముగనే పాడవలసినది. ఇది యపూర్వరాగమయినందుచేత ఈవర్ణమునందు రాగమూర్ఛన సంపూర్ణముగ కానవచ్చును. కైశికినిషాదమును చతుశ్శ్రుతి ధైవతమును సాధారణగాంధారమును రాగకళ స్వరములు.

18. రాగము - కాంభోజి - ఆదితాళము.

ప. తరుణి నిన్నుఁ బాసి తాళలేదుర.

అ. ధరలో వెలసిన శ్రీత్యాగేశ ! జగదీశ !

చ. సరసకు రార.

ప. పాధా సా - రినిధప - ధసరిగ - మమ ! గగ - రిరీస - మగ । రిగస - సనీధప ॥
తారూణీ - . . . . . - ని . . . . - . . । ను . - . . . . . - బ . । . . . . - . సి . ॥

ధసరి - పమగ - సరిగమపధ - మ గ పధ । రిసానిధప - ధ ప ! , మగరి - రిసాని ॥
త. . - . . . . . . - ళ . . . . . . - . లె . . । . . . . దు । , ... - ర . . ॥

అ. నినిధధపమ - పనిధ - పాధమా - గమ । పధని - పనిధ - మగ । పప - ధధసా - రిగ ॥
ధ . . . . . - ర . . . . లో - . . । . . . . - వె . . - ల . । సి . - న . శ్రీ - . . ॥

పమగ - సరిగ - ధసరి - పధస-మగపధ । సరిగ - సానిధప । నిధప - మగరిసని ॥
త్యా . . - గే . . - . . . . . . - శ . - . . . . జ । గ . . - దీ . . . । శ . . - . . . . . . ॥

నిపధసాస - పధపరీరి - ధరీరి | ధసధరీప - ధగ | , గరిగ - సరినిధ ||
సరిగసాస - రిమగసా - రిపమగస - | రిమగమా - పమగ | సమగమ - పా ,, - ||
మగరి - సాస - నినిధపాధ - మపగా | మపధనినిధ - పని | ధపధ - మగపధస ||
రిగపు - రీగ - సరిగసారి - నిధపధ | రిసాసపా, - స | ధపమగ - రిసాని ||

చ. సాసా - ని నిథా - మపధధ - నినిధప - | మపనిధ - పధమా | ప - గామా - పాధ||
సారా - స . . - . . . . | కు . . . . . . రా | . . - రా . - . . ||

1. సా, - నీ, - థా, - పా, - మాగా | రీ, - సా, - రీ | , - గామా - పాధ ||
2. సనిధపా - నిధపమగరి - ధపమగరి - | రిసని - పాధపరి | గ - సరిగమ - పాధ||
3. నిధపమా, - పధపమాప - మగమప - | మపధ - మాపనిధ - | మపసనిధ - సరిగ ||
4. థా ,, - ,, నిప - ధనినిధ - మాపధ - | పా ,,,, - మప | ధ-మాప-మగమప ||
ధపమ - నిధప - సనిధ - మగపాధ - సరి | గసానిధపా - మ | గరిస - రిగమపధ ||

5. సా ,, - ,, సనిధప - మగరిస - రిగ | సా ,, - ,, - సని | ధపధ - మగపాధ ||
రిగమపా - మగమపధా - గమపధని - | పధనినిధ - మపని | ధ - పధపా ,, - ధ ||
పమగమా - పమపధాధ - పసనినిధ - | పధస - గపధస - రి | గమపధ - సానిధ ||
సరీసనిధ - రిసనిధ - గరీసనిధ . | పధసరిగా - గప | ధసరి - రిగమపధ ||

రాగము - కాంభోజి.

ఆరోహణము:— స రి గ మ ప ధ సా.

అవరోహణము:— స ని ధ ప మ గ రి స.

ఇది 28-వ మేళకర్తయగు హరికాంభోజి జన్యము. ఇందులో కాకలినిషాద ముపయోగింపకయే రాగమూర్ఛనలు ఇంపుగ వెలువడునట్లుపాడవచ్చును. సనిపధస అనుచోట కాకలి నిషాదముపలుకుచున్నదని సామాన్యముగ వాడుకలోనున్నప్పటికిని, ఇక్కడినిషాదము షడ్జములో ఒకశ్రుతితగ్గికలిగిన స్వరమేగాని మఱియేదియుఁగాదు. ఇదిగాక రిమగసా, రిపమగసా, ధసరిమాగమగపధసా, పధనిధమగపధ, పమగాగరిసనిధపధస, అను ప్రయోగములు కొన్నిచోట్ల

కానవచ్చుచున్నవి షాడవ సంపూర్ణరాగమైనను, ఒకస్వరమువర్జించి, మగసా, సరిమా, అనునిట్టి షౌడవప్రయోగములు చెవులకింపుగనుండును. సామాన్యముగా వర్ణములన్నింటియందును రాగ కళచక్కగ వెలువడును.

19. రాగము - కాంభోజి - ఝంపతాళము.

ప. కమలాక్షి నిన్నే కోరి యున్నది, కరుణింప మంచి సమయము సామి.

అ. విమలాత్ముడైన ముమ్ముక్తీశ్వర సదా భక్తుడైన ముత్తురామలింగచంద్ర భూపతి.

చ. నీకే తగురా నీరజాక్ష కొమ్మ.

ప. మాగా - సా , ని - ధాధా - సా , , - ధా , ధసాధా - ధా , సరీసా - సా , రిగారీ |
క మ - లా అ . . - ఆ ఆ - క్షి . . . - నీ ఇ ఈఈ . - న్నే ఎ - . . . - కో , ఒఓఓ |
రీ - గమాగా | రీ గ మగారీ - గసరిగ ||
రీ ఇ ఈ ఈ | యుఉఉఊన్న - అఅఅది ||

ṡధసా-రిగారి - రీ,గమామా - గా,మపా - మపధా,ని - పామప ధసధ ప । మధపమ ।
కఅరుఉఊఉ - ణీ,ఇఈం ప - మ, ం ం - చి ఇఈ ,ఇ - సా అమ అఅఅఅ । యఅఅము ।

ప మ - మ గ రి స రి గ ॥
ఉ ఉ - స అ అ అ అమి ॥ కమలాక్షి ॥

అ. ధాపా - ,, పమ - మా పా - ప మ మ గ - మాపా - ధాధా - ,, నీ । సధసా ।
వీమా - ,, లఅ - ఆ త్మా - డ ఇ ఇ ఇ - నా ము - మ్ముక్తీ - ,, శ్వా । ర ఆఅ ।

ధా సా - సా , , ... ॥ ॥
సా దా - ధా , , ॥ ॥

రీ ,, - మగగరి - సా గ రి - రి స నీ - రి స సనిధా-నినిధాపా । మపధస । ధపమగ-రిసరీ॥
క్ష్మా ,, - డ ఇఇఇ - నాముఉ - ఉఉత్సూ-రఅఅఅమా-లిఇఈంగ । చ ం ం ం । ద్ర అభుఉ-ఉపతీ॥
గాగమగరి - రీరిగరిస - రీరి స ని ధ పధసా ,, - ధపసధ । రిసగరి । మగ-పమగరిసరి॥
గాగమగరి - గమపా - ధపమాం-మనిధమ - పధసానిధపా-ధరి । సానిధ । నిపమగా-సరిగ ॥

{ మాగా }
{ కామా }

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

చ. నీ , , - , , ధా - , పమప - మగమా - పా , , - , , - ధా-మా , , | , , పా |
నీ , , - , , కే - , ఎఎఎ - ఎ త గూ - రా , , - , , - నీ -రా , , | , , జా |
సనీధ - పమపధ ||
క్షుఆఅ - కొంబ ఒ మ్మ ||

1. నీ , , - , , ధా , , పా - , , మా - , , గా , , రీ - , , సా | , , గా | , , మా - , పధా ||

2. ధానిపధ - మపనిధానిపధ - గమసిధానిపధ - రిగరిధానిప | ధసపస | ధానిపధ - మపధ |

3. నిధనిపధ - మపధ - నిధపమగరిసని-సమగరి-గమపధనిధపమ | పధరిస | నిధ-పనిధ - మపధ ||

4. సా, ప-ధసరిస - నిసని - ధనిధ-పధప-మధప-మపగమపా-సరి | సమగరి | గమపధ - మగపధ ||
సరిగరి-గమగగ-రిగరిసనిధపధ రిరిసనిధప-రిసనిధ - మని | నిధ-మని | ధాప - రిగమపధ ||

{ నీ , , }
{ నీ , , }

20. రాగము - దేవమనోహరి - ఆదితాళము.

ప. పలుమారు నిన్నే కోరిన నాతో, పలుకవదేమిరా నాసామి.

అ. ఇలలో వెలయు శ్రీ శేషాచలనివాస, శ్రీ వేంకటేశ.

చ. నీసాటి యెవరున్నారు నాసామి.

ప. పామా - రీ ,, - ససరిరి - మమరిరి | సని ధని - స రి మరి | మపమరీ - సరిమ ||
పాలూ - మా, , - రు. . . . . . ని . | న్నె ఎ. . - కొ ఒ . . | రి నన ఆ - తొ ఓ. ||
పమ రి స - రిమపధ - రిమప - ధానిసని | ధ ని - పమరీ,- స | నిధనీ , - సరిమ ||
పఅలుఉ - క . . . . . వ - . . దెఎ | మి . - . ర .,- న | సఅమి - ఇఇ . ||

అ. పపమమప - రి మప - నిసరిమ - రిపమరి | మ పధ - రి మపధని | స రిమపధాని సి ||
ఇ . . . ల - లొఒ . . - వె . . . - ల . . . | యు . . - శ్రి ఇ . . | శె . . . షాఅఅ ||
రి రిసస - నిసరిమ - రిమరిసా - నిధని | స రిమరీస - నిధ | నిపామ - రిసరిమ||
చల . . - ని . . . - వ . . . - స . . | శ్రి ఇఇ వేం - కఅ | అటే . - శ . . . ||

పమరిసా - రినిసరిమా - రిపమరిస | రిమపధాని - పమ | రిసరి - నూాపధా||
నిధనిపామ - పధనిసారి - మరిసని | సరిమ - నిసరి - ధని | స-నిధని-పమరిమ ||

చ నీ,, - ,, సనిధని - పమరిసనిధ | ని సరిమా - మరిమ | పమా - సరిమపధ||
నీ,, - ,, . . స . - . . టి.ఎవ | రు . .నా - రు . . | న . - . . సఅమి||

1. నీ ,, పా ,, మారీసా - నీ | థానీసా , , | రీమాపాధ - ని ||

2. నిధనిపామ - పమరిసా - రిసనిధని | సనిసరిమారీ | పమ-రిసరిమపధ- ||

3. నిధనిప - మరిసమ - రిమరిస - నినిధప | ధనిస - మరిస - పమ | రిస - నిపమరిసరి ||
మపధని - సరిమప - ధనిసరి - మరిసని | ధనిపమ - రిసరిమ | మరిమరి-సనిధ - ||

4. సా ,,,, నిధనిసనిధ నిపమరి | మా ,,,, పమ | రిసా - రిమపధని ||
సనిధని-పమపమ - రిసనిధ - నిసరిమ | రిసరి - మమపధప | నిసరిమ - పధనిస ||

సరిమరీరి - - రిమపమామ - సరిమప | ధనినిస-రిమపధ | నిసరిమ - ధనిస ||

సరిమా - రిసనిధ - నిసస - రీనిధని | పమామ - రిసరీ | మరిమరి-ససనిధ -||

రాగము - దేవమనోహరి.

ఆరోహణము:—సరిమపధనిస.

అవరోహణము:—సనిధనిపమరిస.

ఇది ఖరహరప్రియ జన్యము. వక్రరాగము, గాంధారవర్జితము. దీని మూర్ఛనాస్వరములు గమకముతోనుండును. రీమరీమరీస, దీనిని అనుస్వరము లేకయే వాయించవలెను. ఇది మఱచినయెడల రాగకళ చెడిపోవును.

21. రాగము - కేదారగౌళ - ఝంపతాళము.

ప. విరిబోణి నీపై చాల మమత జెంది యున్నదిర.
అ. సరసుడ ధర్మపురిని వెలయు శ్రీ చెన్నకేశవ.
చ. సరసాక్షి నిన్ను రమ్మనెర.

ప. పామా - మ గరిమ - పా , , - పా , , - పమపని - ధపమగరిమగ రి । సనిధప ।
వీ రీ - బో ఒఒ - ణీ , , - ఈ , , - నిఇ ఇఇ - ఇఇ ఇఇఇ ప ఇ ఇ । ఇఇఇఇ ।
పనిసరి - మగరిమ ॥
చఅఅ - ల అఅఅ ॥

ప మమగరిస - గరిసనిధప - పనిస రి - రిమగరి - రి మప నిధ ప - మగ ।
మఅమఅఅఅ - తఅఅఅఅఅ - జెఎఎం - దిఇఇ ఇ - యుఉఉఉఉఉ - ఉఉ ।
రి సగ రి । సనిధప - పనిస రి ॥
ఉఉన్న అ । దిఇఇఇ - రఅఅఅ ॥

౫. పధనిధపమ - మపమగ - రిమ పా - మగరిస - నిస రిమప - ధని ధపమ |
సఅరఅఅఅ - సు ఉఉఉ - ఉఉ డా - అఅఅఅ - ధఅఅఅర్మ - అఅఅఅఅ |
రిమప ని | స రిసని - సా , , ||
పుఉఉఉ | ఉఉరిఇ - నీ , , ||

ప నిసరి - మగరిగరి స - ని రి స నిధ ప - ప రిసా , - ని ధప - పా , మ ||
వెఎఎఎ - లఅఅఅఅఅ - యుఉఉఉఉఉ - శ్రీఇచె - న అఅ - కే , శ ||
గరి సా | , నిధ ప - నిసరిమ ||
అఅవా | , అఅఅ - అఅఅఅ ||

పా , ధపమగరి - మా , మపమగరిసా , - గరిసనిధపా , ప | మపనిస | రీ, - రినిసరిమ ||
పా , నిధపనిసరీ , మగరిసరిసా , - సనిధపధపా , మ | గరిగరి | సా , - పనిసరిమ ||

పామా— }
వీ రి — }

ఎత్తుగడ (పల్లవి)

చ. సాసా - నిధపధ - పా , , - మపనిధ - పమ గ రి - మగరి - గ రిస - నిస |
సారా - సఅఅఅ - శ్రీ , , - ని ఇఇఇ - ఇనుడుడు - ర అం - మఅఅ - అఅ |
గరి సా | నిధపమ - రిమపని ||
అఅ నే | ఎఎఎఎ - ర అఅఅ ||

1. సా , నీ , ధా - పామా - నీ , - ధా , - పా - మాగా - రీసా | , , రీ |
, , మా , - పా - ని ||

2 సానిధపమ - పనిధపమగరీ - పమగరిసా-నిసరిమగరిమప | ధనిధప | సనిధప-రిమపని ||

3. పాధపమగరిమపా - మగరిస - రిమపా-పరిమగరిమపా-నిస | రిసరిమ | పాపని-సరిమప ||
రిమపనిధప - మపసనిధప-పనిసనిధప-గరిసనిధప-పమపని | ధపనిధ | ప-నిధప-రిమపని ||

4. సారిసనిధ-పనిసా-నిధపమ-పనిసా-నిధపమగరిసా-నిస | సా-నిధ | పనిసా - రిమపని ||

నిసరిమగరిసా - నిరిసనిపనిసా నిధపనిసా - నిధపమపా । మగరిస । సా - నిసరిమపని ॥

6 సాసా ॥
సారా ॥

రాగము - కేదారగౌళ.

ఆరోహణము:—సరిమపనిసా.

అవరోహణము:—సనిధపమగరిసా.

ఇది 28-వ మేళకర్తజన్యము.

దీనిలో సాధారణముగా హరికాంభోజిస్వరములే పలుకును. నిషాద రిషభ గాంధారములు దీర్ఘముగపలుకు ప్రయోగములు ఇంపుగనుండును. గమక కంపితరాగము. గమపనీధప, రిగారి రిమగరిసనిధప, పనిసరీ, మపనిసానిపమగరీ, మొదలగువరుసలు మనోహరములు.

22. రాగము - నాటకురంజి - అటతాళము.

ప. సామిని వేగమె రమ్మనవే, సారసాక్షిరో యీవేళ.

అ. శ్రీమంతుడైన శ్రీకోటసామి భూపాలుని చెన్ను తలచి మరులైతిని.

చ. దయజేసి నన్నేలుకొమ్మనవె నాపై.

ప. , , , , - , , , , , - మాగా - సా , ని - ధానీ ।
, , , , - , , , , , - సా అ - మీా, ఇ - ఈఈ ।
సనిసా-సా , , - ని సరిగ - మ మ గ మ రి గ రిస । నిసగరి-సనిరిస । ని-సని ధ- ని స ధని॥
ని ఇ-ఈ-ఈ , , - వెఎఎ - గ అ అ అ మె ఎ ఎ ఎ ।రఅఅఅ-అఅఅఅ। అ-అఅం-మఅఅఅ॥

ప ధ ప - ధ నిసరిగ - మ మ గ గ స - గ స - మ గస ని ధ ।
న అ అ - వెఎఎఎ - స అ అ అ అ - అ అ - ర అ అ అ అ ।

నిస రి గ మ - స మ గ - మ ని ధ - నిసని-ధ ని - ప ధనిస । ని ధ నీ , నిధమ
స అ అ అ అ - అ అ అ - క్షి ఇ ఇ - ఇఇఇ-ఇ ఇ - రొఒఒఒ। ఒ ఒ ఓ , ఇ ఇ ఇ ।

మా , గమగ స రి ||
వే , ఎఎ ఎ ళ అ ||

అ. నిస ని - ధనిస రి గ - సాసని నిసనిధ - మ గమ ని ।
అఅఅ - అఅఅ అఅ - శ్రీ ఇఇమం ం ం - తు ఉ ఉ ఉ ।
ని ధమ- ధ మ మ గ స-సూ గమ రిస ని-ధ నిసరి గ।సా, రి గ మ నీ ।ధాని-పధనిసని॥
డ ఇ ఇ- న అ అ అ అ -శ్రీ ఇ ఇ ఇ ఇ ఇ -కొ ఒఒటఅ।సా,మి ఇ ఇ భూ ।ఊఉ-పఅఅఅఅ॥

ధ ధ ని ని - సా , , - స ని ధ ని - సరిగసా - రి గ మ ।
లు ఉఉఉ - నీ , , - చె ఎ ఎ ఎ - ఎఎఎఏ - న్ను ఉఉ ।
మ గ-సరి రిసనిధ-నిస రి-నిస ధ ని-పధ సి ధ మ । గమ ని నిధ ని-ప ధ । నిసాని-ధమ గమ॥
ఉఉ ఉఉఉఉఉఉ-తఅఅ-అఅలఅ - చి ఇ ఇ ఇ ఇ । మఅ రుఉఉఉ-ల ఇ । ఇ-ఈఇ-ఇ ఇ తి ఇ॥

మ గస - స నిసరిగ * మాగసరిస - ని రిసాని ధ ।
ఇ ఇ ఇ - ని ఇఇఇఇ * న మ్మికకల - చెలి నీ వని ।
నిసనీధని - పానిధాని -సానిధ నిసరి గ । సమాగమ - రి గ స । నిధా - ధమగమా ||
నినునమ్మితి- నమ్మకొమ్మ -నిమ్మళముగచని । మఆర్మము - దెలుసు । క ర - మ్మిపుడుపా ||

గ స-ని స రి గమా - మమగసా స -ని నిధమగ స ।
ష్మున-మయమురమా - తనయుడేయు-విరిశరములు ।
రిగమగామ-ని ద ని పా ధ -నిసరిగపగసని । స రి ని సాని-ధని । సా , - సనిధమా ॥
ఖరముగక-రియుచునాయు-రమునననతిరయ। ముగనునాటి-చన । గా - మిగులనా ॥

, మ గసని - స రి గ - } మాగా - సా , ని-॥ }
, చ్చిలిన ని - తెలిపి - } సాఅ - మి , ఇ-॥ }

ఎత్తుగడ (పల్లవి)

, , , , , - , , , , . , ధా ని -ధా , , - నిధ నిస ।
చ. , , , , - , , , , . , దాయ-జే , , - సి ఇఇఇ ।
నినిధధమా, , మగ మని నిధమ - గ మ గసని । స రిసమ-గ మ ని ధ । ని పధనిసా , స ॥
నఅఅఅ ఆ , , న్నె ఎఎఎఎఎఎ - లు ఉఉఉఉ ।కొ ఒఒమ్మ-అ అ న అ । అవెఎఎవ , న ॥

నీ ధ మ గ స - రి గ మ }
అ అ అ అ ప - ఇ ఇ ఇ }

1. మా , , - , , మా - గాసా - , , , , ని - ధా ని ।
మ౯ , , - , , నా - నా జే - , , , , సి - చాను ।
సా , , - , , సా - నీధా - నీ ధా - , , ధా । నీసా - రీ సా । , , ధా - మా గా ॥
దెం , , - , , చీ - నానూ - రామిం - , , చూ । టాకీ - దీమం । , , చీ - సా మా ॥
సా రీ - గామా - } , ధా ని ధా
యామినీ - పూడూ - } , దా య జే

2. ని నిధ ధమగ - సమగసానిధనిస రిసా , , ।
చలువగుణము - వదలిజొల్లగలువ లరే , , ।
నిధ నిసాని - సరిసమాగ -మ ని ధని ప ధని సఀ । ని రీసఀ ని ధ-ని సఀ । నీ ,ధని-ప ధ ని॥
డలరువిల్తు - డు తన యల్లు-డ ను నెపమువలన । విభా కరుని-వలె । వే ,డిమి-గుణము॥
ధమా గ - సరిగ మ - } , ధా ని ధా
నుచేకొ - నెనిపుడు - } , దా య జే

3. సనిధమగస - ని ధమగస - ధమగస - మ గసని ధ ।
ఖరమతియగు - మరునియద - నెరిగియ - లరసరణి ।

నిసరి-సమగ-మనిధని-స నిధని-ప ధ నిసరి గ । మగమరి గస - నిరి । స ని ధ - నిస నిధమ ॥
నెనసి-చిరుక-రువలివి-రవాలిడు-ములుపడదన। సరపడియగు - నన । లువలె - బిరబిరవి ॥

నిధ మ గ స - రిగ మ - } ,ధానిధా
సరతొడగె - నిపుడు - } ,దాయజే

4. స మ్మ గ సని స రి సా - , , సా రి స ని ధ ని స ।
చొక్కపు పరువము బల్ - , , చక్కదనముమ రి ।

నీ , ధనిపధ ని - సరి గసాస - రిగమగామ । రిగమ రి- స నిధని। సరిసమమా , , ॥
యె, క్కవగుచను - ర తనుపిక్క-టిలిన మక్క । టిగమన-సుగలవి । భునియెడబా, , ॥

మ గ మ రిగస - ని ని ధ మ గస - మ గ మ ధ ని స - రి గ।
పి యెటుల మన - సు నిలుపుదును - ని ము స ము నొక -యుగ।

మరీగసరి - నిసారిసని - ధనిసనీధమగ । సా, రి గ మ ధ ని । సమ గసా - నిధమ ॥
ముగాను దల-పుకొంచునల-పితిని తాళనిక। తా, మసముసలు । పక నునా - మనవి ॥

గసా - ని స రి గ మ } ,ధా ని ధా ॥
నితె - ల్పి చెలువుని } ,దా య జే ॥

రాగము - నాటకురంజి.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ని ధ ని ప ధ ని సా.

అవరోహణము:—స ని ధ మ గ స.

ఇది 28-వ మేళజన్యము. దీనియందు సామాన్యముగా ఆరోహణ అవరోహణములు శుద్ధముగనే పాడుటవలన రాగచ్ఛాయ బాగుగవిశదపడును. అయినను, రిషభము కొంచము వక్రముగను, అవరోహణమున పంచమము కొంచెమువక్రముగను, అవరోహణము ముగియు నప్పుడు గమపగరిస అని ప్రయోగించుటచేతను రాగమునకు అందమిచ్చును. ఆరోహణము:— సరిగమని, పనిధనిసా; అవరోహణము:—సానిధ (ప) మగస. ఈరాగము వాస్తవమున వక్ర రాగము. ఈవర్ణములో శుద్ధప్రయోగములు ఇంపైనవి అనేకములున్నవి.

23. రాగము - నారాయణగౌళ - ఖండ - అటతాళము.

ప. మగువ నిన్నే కోరి చాలా మరులుకొన్నదిరా.

అ. సొగసులాడిపై చాలా దయజూడరా శ్రీ వేణుగోపాల.

చ. చిన్ననాడాదిగా నీతో.

ప. సా ,, సనిసరి * మాగా - రిగరిగ - సా ,, |
. ,, ... * మాగూ - వ . . . . - . ,, |
నిసనిగరిగసరి - నిసరిరిసని - నిసనినిధప | మపానినిస - నిస | రిగమ - రిపమగా ||
ని . . . . - న్నె . . . . | కోరి . . . - . . | . . . . - చా . . . ||
రిగరిసరి . నిసరి * మగరిగరిస - రిరిమమప - రి |
. . . . - ల * మ . . . . . . - రు. . . . . - . |
మపనీనిధపధ - మపధపమా - మగరిగసా | నిధప-నిసరి - పమ| మగరి-గరిస-నిరి ||
. . . లు . . . - కొ . . . . - న్న . . . . | ది. . - . . . . . . | . . . - . . . . ||

అ. సా - నిధపనిసరి * సానిధని - నిధపధ - మःపప |
రా - . . . . . * సో . . గ - సు . . . . - ల . |

మగ - రిగరిస - నిసరిమా - మగరి - సనీనిధప | సనిధపాధ-పమ | గరీగ - సరిమప॥
. . - . . . . . . - డి . . . . - ప ఇ . - . . . . . . | . . . చా . -ల . | . . . . - ద . . ॥

పనిధని - సా ,, * నిధమనినిస - నిసరిని - సరి |
. . . . . - యా ,, * జా . . . . . . - డ . . . - . . |

ప మాగరిప - నినిగరిగ - సరిని - సనిధనిధప . | మగరి - మःససా|నిధప - పామగరి॥
. రా . . - . - శ్రీ . - . . . . - వె . . . . . | ణు . . - గో . . . | . . . . - పా . . . ॥

సనిధపా - నిసరి * మగరిగరిస - నినిగరిసరి |
. . . లా - . . . . *

నిసనినిధప - నిసరిమమగ - రిమపని - నిధపధ | మపమగరిగరిస-| రిరిమమపా, - ప॥

మమ్మగరి - నిన్నిధప-మపానినిస - నిసరిమ |

, గరిగ - గరిసరి - సరినిధమ - పధమగరిస | రిమపని -ధనిసా | , - నిధనిపా,-మ||

గరిసా, - నిసరి (మ)

చ ; ; - ; ; * నిధనీ - నిధనిధ పా ,, - |

; ; - ; ; * చి . . . - న్న . . . . ,, - |

మపమని - ధనిపధ - మపధపమా - మగరిగసా | పనిధ-నిపరి - పప| రీపమ- పా , - ప||

న . . . . - . . . . . - . . . . . డా - . . . . దీ | గ . .-ని . . . . . | . . . . - తో , . . ||

మగరిగ - సరిమప *

. . . . - . . . . * (చి)

1. మా ,,,, గారీసానీ - ధాపామా |

పా ,,,, నిధానిసారీ - మాగారీ | గారీసా-సా | మాగా - రీగా||

సారీ - మాపా (చి) ,

2 నిసరిపమా - మగరిగరిస - నినిగరిసరి - నీ |
నిధప - నిధనిసరి - మగరి - పమగరి - నిధనిపధ | మపనిసరి - సనీ |నిధప-పమామగ॥
రి - గరీసరిమప (చి)

3. పధమప - మగరి - గరిస - మగరిగ - సరి - నిసనిని |
ధప - నిసరిపమగ - రిమపనిధప - పనిధనిస - ని | గరిసరి - నిసనిని |ధప-మపమమగరి॥
గరిసని - సరిమప (చి)

4. మగరిగరిస - నినిసా, - నిసనిధనిధప - మమ |
పా, - నిధనిసరి - నిసారిమగ - రిమాపనిధ | పమాగ - రిగసరి| నిసరిమమా,, - ॥
గరిసపాప - నీనిధప - నీధనిస - నిసరిమ |
,గరిస-గరిసరి-నిసనినిధప - మపమమగరి | గరిస-గరిసపా | నిధప-పామగరి ॥
సనీస - రిమమప (చి)

నారాయణగౌళ రాగము.

ఆరోహణము:—సరిమపధనిస.

అవరోహణము:—సనిధనిపమరిస.

ఇది 28-వ మేళము హరికాంభోజిలో జన్యము. దీనికిని కేదారగౌళకునుండు భేదము అనుభవముమీద తెలిసికొనుటయేగాక, దీనియందలి పనిధనిసా అను ప్రయోగమును గమనించి చూడవలెను. శుద్ధస్వరములతో సంచారముచేయుటయే ఈరాగకళను బాగుగ శోభింపఁ జేయును.

అవరోహణములో గాంధారము వక్రము. దీనిని గమనింప వలెను.

ఈవర్ణములో కొన్ని జీవస్వరములున్నవి; వానిని గమనింపవలెను. దీనిని నేర్పు విద్వాంసులకు రాగమునేర్పు సమయముననే మఱికొన్ని విశేషములు స్ఫురింపఁగలవు.

24. రాగము - యదుకులకాంభోజి - అటతాళము.

ప. పదరేది మేరకాదుర, భామామణిపై నేరమేమిర?

అ. సదయుడైన శ్రీవెంకటేశ్వర, సామాన్యుల మాటలెల్ల విని.

చ. పణతి నిన్నే నమ్మి యున్నదిరా.

ప. , , , , - , , , , , , . , ప్ధా సా , ని - సరి రిస ।
. , పదా రే , ఎ - ఎఎఎ ।

రీ , , - రీ , , - స రిమమ గ రి-రి మ గ గ రిస । సస రి-సారి-స రి । మ మ గసా - రి ప మ ।
దీ , , - ఈ , , - మె ఎఎఎఎఎ -ర అఅఅఅఅ । కఅఅ-ఆఅ-అఅ । అ అ అ ఆ - అఅదు ॥

గ - రి మ గ గ రిరిస - స రి మ మ గ - మ ప మ - గ మ పా ।
ఉ - ర అ అ అ అఅఅ - భ అ అ అ అ - అ అ అ - అ అ ఆ ।

మ ప మ - ధ ధ ప - మపమ మ గ రి-రి మ గరీ గ రిస । సపా-ధసనిసా । రి మ గస రీ ,ధ ॥
మ అఅ - మఅఅ - ణిఇ ఇ ఇ ఇ ఇ-ఇ ఇ ఇఈ ప ఇఇ । నెఏ -ఎఎఎ రా । అఅఅఅ మే ,మి ॥

అ. ధప పమ గగ రిస - , ధాధా పా , , - మ ధ ప ।
ఇఇ ఇఇ ఇర అఅ - , సాదాయూ , , - డ ఇ ఇ ।
ధసంసంనిధ నిధ ప - ధధమపామ - పధపపమగ । మ ప మ గ రి-గరిస ।రిమ గ-మపమ -పధ॥
ఇఇఇఇఇ నఅ అ - శ్రిఇ ఇ ఈఇ - వెఎఎఎఎం । క అ అ అఅ -టెఎఎ।శ్వాఅఅ-అఅఅ -రఅ॥

ప - మ ప ధసా , , - ప ధసంసా నిసం రిం గంసారిం ।
అ - అఅఅ ఆ , , - సఅఅ ఆఅఅమఅ ఆఅ ।

రింమం గం రిం-గంరింసం - రిం రింసంసాంసం-సం ని ధ ధ ప మ। ప ధసం నీ ధ- ప ని।ధపామ-ధప మ ప ॥
అఅఅ ఆ -న్యూఉఉ- లఅఅఆఅ-మఅఅఅఅఅ । టఅఅఆఅ - లెఎ। ఎ ఏఎ-ల్లఅఅఅ ॥

ప మ గ - రిమః గ రిస - }
వి ఇ ఇ - నిఇ ఇ ఇ ఇ - } పాధధాస - పాధసాని

సరిగస - రీరీ - రిమగా - రిగరిరీగరిస- । ససరిసారి - మమ । పమాంగ - రిమగరి ॥

సరిమను-పా , , - ధధపపమగ-రిమగసరిమ ।

పధసపాధసని - సరిగరీగ - మరిగసా , । ధపా - ధపమపధ । రిసానిధప-ధప ।

మాాగరీ - గరిస ॥ (పదరే)

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

చ. , , , , - , , , , - పాపా - పమగా - రిమ గస ।

, , , , - , , , , -: పాణా - లిఇ ఈ - ఇ ఇ ఇఇ ।

రీప మపా , , - మ పధపాధ - మ పధసధప । మధ పపామ - గమ । ప-ప మ గ-రి మ గ రి॥

నీఇఇ ఈ , , - న్నెఎఎఏఎ - నఅఅఅఅఅ । మ్మిఇ ఇఈ ఇ -యుఉ। ఉ- ఉఉఉ -న్నఅఅఅ ॥

రి గ రిసా - రి మ మ -
దిఇఇ ఈ - రఅఅ - } పణతి॥

1. పా , , - , , పా-మాాగా- , , మా-పామా ।

గారీ - , , రీ-మాాగా-రీసా - , , పా । ధాసా - , , రీ । మాాగా - , , రీ ॥

గాసా - రీమా - (పణతి)

2 పానిధప - మపధపా , - ధమధప - పామగరి ।
రిమగరీ - గరిస - రిమగమా - పధపమపధసే । రిసే - సేనిధ - నిధా ! ధపమ - పధసేపా॥
మగరీ , - సరిమ (పణతి)

3. పధపపమగ - మపమమగరి - రిమగరిగసరిస ।
రిమగమపమ - పధప - ధసేనినిధప - ధపమపధ। సరిమమగరి - సరి । గగరిసేనిధరిసే ॥
నిధపమగస - రిమ । (పణతి)

4. సరిపమాగ - రిమగా , రి - సరిగసరిసా , ।
సపా - ధసనిసారి - మగసరీ-రిగమాగస । రిమపధపా - మగ । రిసరిమపా , , ॥
మపధసానిసరిమాగరీ గరిస - ధరిసేస
నిధ - పనిధధపమ - పధసేరీరి - మపధసాస । నిధప - మపధపా । మగరి-సరిగసా ॥
సేనినిధ , - ధపమ । (పణతి)

ఇదియు 28-వ మేళమయిన హరికాంభోజిజన్యము. సరిమపధసా—సనిధపమగరిగరిస అనునవి క్రమమైన ఆరోహాఅవరోహములు. దీనియందలి రిషభగాంధారములు కంపికగమకముతో పలుకునట్టివి. అనుభవము చేత వానిలక్షణములు తెలియనగును. రిషభనిషాదములను దీర్ఘముగ పాడవలెను. మధ్యమమును మంచిగమకస్వరముగనే పాడవలెను. 'గామగామరీగ' అనునిట్టికంపితములు దీనియందు మెండు.

25. రాగము - శహానా - అటతాళము.

ప. ఎవరేమి బోధన జేసినారో యేమో నేనెట్లు తెల్పుదు నమ్మ.

అ. జవరాలిరో, శ్రీశేషాచలేంద్రుడైన శ్రీవెంకటేశవరుని.

చ పలుమారు నే పిలచినా రాడేమిసేతునే.

ప ,,,,-,,,,-రీ రీ - గ మపా - ప మ గ మ

,,,,-,,,,-ఏవా - రె ఎ ఏ - ఎ ఎ ఎ ఎ

రీ గ రిసా , ,:- ని సనిగరి స రి స - ని స నిధ | ధనిధధపమ - ధా | ధ - ధ నిస రి-నిసా ||
మీాఇఇఈ , , - బొాఒఒఒఒఒఒ - ధఅఅ | నఅఅఅఅ- జే | ఎ - సిఇఇఇ -ఇనా ||

స - మగమ- రి సనిస - రిగమపాప - రీ , గమప |
అ - రొాఒఒ- ఒఒఒఒ - ఎఎఎ ఏఎ - మోా , ఒఒఒ |

రిగమపధమా , - ధపమగమ - రిగారి - స రి స | నిసధపమధా-ధ | నిసరీ - ,గమప||
నెఎ ఎ ఎనెవ , - ట్లుఅఅఅ - దేవఎ - ల్పుడుడు | ఉదుడుడునం -ం | ంంం - ,మఅఅ||

అ. ధపమమగగరిస - ధానిధపా - , , , - పమపధ |
అఅఅఅఅఅఅ - జా వఅరా - , , , - లిఇఇఇ |

నిధపమ - గమరీ - గమప - రిపమగమ-రిగరిస | నిపరిసారి - గమ | పమా -ధపమగమ||
ఇఇఇ ఇ - రొాఒఓ - ఒఒఒ - విఇ ఇ ఇఇ -నఅఅఅ| వెఎఎవఎ - శ్రీ ఇ | ఇ ఈ -ఇఇ ఇ ఇఇ||

రిపామ - ధనిసా - నిస రిరీరి - రిగమగామ |
శెవష - అఅ అ - చఅఅ లేఎ - ఎఎఎ ఏ ం |

రిగరిస - నిసనిగరిస - నిసధనిధప - పమధని | సరినిసాస - పా | రి , గమప - నిధ ||
ద్రు ఉఉఉ-పయిఇఇఇ-నఅఅఅఅఅ - శ్రి ఇఇఇ | వెఎఎవంక - టే | ప , శ్వఅఅ - రుఉ ||

ధపమ - మగగరిస - } రిగమపామగప - రీగరి
నిఇఇ - కిఇఇఇఇ - }

సా స - ధనిసరిసనీ , నిస - ధనిధపాపమ | ధాధ - నీస - ధని | సారి - నిసరిగప ||
మగమ - రిగపా , ధపమగామ - రిమపా - మ |
ధానిసరిగామ - రీగరిస - నీసధనిధప | రిగమపామ - రీ | రి - రీ - రినీధప ||
మగమ - రిగారిస - (ఎవ)

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

చ. , , , , - , , , , - పా పా - నిధధ పమ , , |
, , , , - , , , , - పాలూ - మఅఅఅ ఆ , , |
గాగప - రీగమపా - రిగమపమగమ - రిగరి | సా , నిసరిగా | మరిగమపా-పధ ||
పాఉఉ - నేఎఎ ఏ - పఇఇఅచి ఇ ఇ - నఅఅ | రా , అఅఅడే | ఎఎమి ఇఈ-ఇఇ ||

మపమగమ - రిగమ }
సెఎతుడఉ - నెఎఎ } పలు ॥

1. పా , మా , గా , , మా - రీ , , - గా రీ ।
సా , , - , , ధా - నీ సా - రీసా - నీ , , । , , సా - ధాపా । మాధా - , , నీ ॥
సారీ - గామా - (పలు)

2. పాధమపమ - గామరీగరిస - రిగమపాప ।
నిసరిగామ - రిగరినీసపధప - ధాధనిస । సపా - రిగమపమ । ధనిసరి - సానీ ॥
ధపమ - గమరిగమ - (పలు)

3. నిధధపమ - గపమ - గమరిగమ - పమగ - మరిగరి ।
స - నిరిని - సధనిధరి - సరిని - సరిగమప - రిపమ । ధనిస - రిగమరిగ । రి - సరినిసధ - పధ ॥
మ - పమ - గమరిగమ - (పలు)

రీ , గామ - రిగమపాధ - మపమగమరిగరి | సా , , రినిసధ | నిధపమ - ధనిసరి||

సరినిసాస --రిగమపాప - మధా - నిసధనిధ |

పామ - ధానిస - రిగమగామ - రీగారిసా | సీధపమా - ధని | సరిసాసపా - ని ||

ధపమ - గమరిగమ - (పలు)

26. రాగము - శహానా - ఆదితాళము.

ప. కరుణింప నిది మంచి తరుణము సామి.

అ. పరుల వేడలేను, నాపాలి శ్రీ వేణుగోపాలదేవ !

చ. కృపజూడు మీ వేళ,

ప. పామా - గాగా - రీగరిసా ; | నిసరిగరిస - నిస | ధపమ - ధధనిసరి ||

కారూ - ణీ ఈ - ఈఇంపా ; | ఇఇఇఇదిఇ - ఇఇ | మఅం - చిఇఇఇఇ ||

పమగమ - రిగరి సా రి గమ- పమధధ | నిని స పా , - - రిగ| మ-పధప ప -మగరి||

తఅఅఅ - అఅఅరూఉఉఉ - ఉఉణఅ | అఅఅమూ , - - సఅ| అ -అఅఅఅ -మిఇఇ||

అ. ధనిధధప - పధపపమ - ధపమ - గమరి | గమప - నిసరి - గమ| పమ - ధధనినిసా ||
పలుఅరుడ - లఅఅఅఅ - వెఎఎ - డఅఅ | లెఎఎ - నుడుడు-డుడు| డుడు - డుడుడుడునా ||

ధనిసరీరి - నిసరి - గామ - రి గరిస | రి నీసధా - నిధ | ప -ధపపమ - గమరి ||
పలుఅలీఇ- శ్రిఇఇ - వే ఎ - ణుడుడుడు | గొాఓపఆ - లఅ | అ-దెఎఎఎ- వఅఅ ||

పా, - పమగమా, - రిగమ - పమగమ - | రి , - గరిసనిస | రిగమప - ధనిసా ||
పాధనిస - నిసరి - గమరీ - గరిసని | సరినిసాస - పధ | మ పా - నిసరిగమ||

చ. ధాధా ; - నీ ; - నిసధా - నిధ | పా ; ; - ధప | మ గమ-రిగమపమ||
కృపా ; - జూ ; - డుడుడూ - దుడు | మీ ; ; - ఇఇ | ఇవెఎ - శఅఅఅఅ||

1. పా ; ; - మా ; - ధాపామా | గా - మా - రీ ; | గామా - పామా ||

2. ధాపమ - గమరీ - గమప - నిసరిగమ | పామగామ - రీ | గరిస -రిగమపమ ||

3. పధమపగమ - రిగమ - పమగమ - రిగరి | సరినిసధ - నిసరి | గమ - సరిగమపధ ||

పమధనిస - రిసరి - నిసరిగమ - రిగరి | సరినిరి - సధ - నిస | ధనిధ - పధపమ ||

4. నీ,సరిస - నిరిస - నిసని - ధానిధప | పా , - రీ , - గమ | పమగమ - రిగరిస ||

రిగమపాప - మపమధాధ - పధనిధ | పధమ - పగమ - రిగ| రిస - రీగమపా ||

పమగమరీ - ధపమగమ - రీగమప | నిసారి - గమపమ | ధధనిస - రీరీ ||

గమరిగరిస - నిరిసనిసధపమ - ధని | సపా - పపా - రిరి | , నిసరి - గమపమ || (కృ)

రాగము - శహానా.

ఆరోహణము:—సరిగమపమపధనిసా.

అవరోహణము:—సనిధపమరిగరిస.

ఇదియు 28-వ మేళముగల హరికాంభోజిజన్యమే. ఈరాగమందు శ్రుతిభేదవిషయములు మొదలగు కారణములచేత దీనియందు సాధారణగాంధారమువలెనే రిగరిస, రీగమపాగమగగరి గరి, నీనిధపమధా, అనువరుసలలో, మొదటిదానియందు గాంధారము సాధారణగాంధారము

వలెను, రెండవదానియందును "గమగమగాగ" అను చోటను గమకముగ గాంధారము శ్రుతి కొంచెము తగ్గుగనుపలుకును. ఇదివక్రసంపూర్ణరాగము. పంచమగాంధారములు వక్రములు. ఆరోహణము:—సరిగమపధనిసా. అవరోహణము:—సనిధపమగమగాగరిస. స్వరమ్ములనుగమకముగను, జంటవరుసలుగను వాయించవలెను.

రీగామాపామాగాగమ మొదలగుప్రయోగములు బాగుగపనికివచ్చునవి. పరి అను జారువరుస దీనియందుముఖ్యము.

27. రాగము - ఆరభి - ఆదితాళము.

ప. సరసిజముఖిరో నీకు సరియెవ్వరే.

అ. పరమాత్ముడైన శ్రీసుబ్రహ్మణ్యుడే నీపై
మరులుకొని చాలా పరవశుడై యుండగ.

చ. నళినాక్షి నిన్నెంతో.

ప రీ మ గ రీ - స రి సా , నీ - ధాధా | పా - మపధససరి | ధాసరి - మగరి ||
సా ర అ సీ . . . జా , . - మూ . | ఖీ - రో . . . . | నీ . . . . - కు . . ||

ధపామగరి - సరీసనిధ - ససరిరి - | మగరిరి - ససధరి | రీ , , - సా , , ||
స రీ . . ● - యె . . . . - | . . . . - . . . వ్వ | రే , , - . , , ||

అ. ధధపా - మపమగరిరి - మ గరిరి స స- | ధ స ధరీరి - సా | రిరిమగరి - మమప- ||
ప . రా - మ . . . . . - త్మ . . . . . . - | డయి . . న- శ్రీ | . . . . - సు . . - ||
రిపమగరిరి - ధధపపా - స నిధ | మపమగరిరి - మప | ధస - ధసా , , - ||
బ్ర . . . . . - హ్మా . . . . - ణ్య . . . . . - | డె . . . . . - ని . | . . . . పై , , - ||
ధధసాసారి - సరిమగరి - రీసనిధ . | ధాపమప - ధరిరి | ధసస - పధధ - మప -||
మ . . . . . - రు . . . . . - లు . . . . - | కొ . . ని - చ . . | . . . . - . . . . - . ల -||
రిపమగరి - మగ రిరీరి - పధరి - ప ధ | స - రిమపధసధప | మగరిసా - ధసరి ||
ప . ర . . . - వ . . . . - శు . - డయి | . -యు . . . . . ం | డ . . . - గ . . ||

మగరిరి - పపమగరిరి - ధధపపాప | మగరిరీ - సన్నిధ | , - ససరి - సరిమా ||
గరి - మమప - రీమమప - సన్నిధరి - సరి | మగరి - ధప - రిపమ | గరి - మమపా ,, - ||
మగరిరిసపా - ధరీ - సమా - రిపా - | మధధ - పధసాస | నిధ - ధరీరి - సరి ||
మగరిరీ - సరిసస - ధరీరి - రీమ | పధసా - ధధపా - | మగరిసా - ధసరి || (సా)

చ. రీసా - ధా ,, - ధాధాపా ,, - | మపధసస - ధధప | మపమగరి - మపధ ||
నాళీ - నా ,, - కీ . . ,, - | ని . . . . | నె . . . ం - తో . . ||

1. రీసా ,, - ధా ,, - పా ,, - మా | గా , రీ , - సా | ,, - రిమాపధా - ||
ధా , స - సా , - రి - మా , గ - రీసా | , నిధా - పా , మ - | గారీ , మపధ || (న)

2. సనిధధపప - మగరిస - రిపమగరిస - | సన్నిధ - రిరిస - మగ | రి - పమప-ధా ,, - ||
మపధసనిధ - రిరిస - మగరీ - రిసస - | ధరిరిసాస - ధధ | పప - మగరిమపధ ||

3. రీ , , - , , రిసనిధపప - మగరిస | రి , , - , , - మగ | రి - పమధప - సనిధ ||
రిమపధాధ - మపధసాస - ధరీరి | ససారి - సాసని | ధరీరి - సేసనిధ ||
ససరిరీ - మగరి - మగరిరీస - సా | రిసనిధ - ధాపప | మ - పధరీరి - పధ ||
సాసి - రిమపధాధ - రీరిసాస - ధ | ధపమగరిస - మగ | రిరీ - సరిసనిధ || (న)

4. పా , , - , , - మపమగరిరి - ససధరి - | సా , , - , , సస | రిరిమగరి - మపధ ||
మపామగరి - సరిమమప - రిమమప - | ధధపమప - ధసస | ధససరిరి - మగరి ||
మగరిరిరిస - ససరిసనిధ - రిసాధ - | ప - పామగరిసా | నిధాస - రిమపధ || (న)

5. ధధపప . మగరిరి - మగరిరిససనిధ - | రిరిస - మగరి - పప | మగరి - మగరిసరి ||
మపధధపప - మగరిస - రిమమపపధ - | సరిమగరి - పమ-ధ | ధపమప . ధసనిధ ||
ధధసరి - ససరిసనిధ - రిరిసపనిధ - | రిసరిమగరి - సరి | మగరి - సరిసనిధ ||
రిరిస - సనిధ - సనిధధప - మపధ - మప | ధసధప - మగరి - స | నిధ - రిసరి - మపధ ||

రాగము - ఆరభి.

ఆరోహణము:—సరిమపధసా.

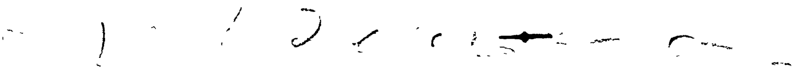
అవరోహణము:—సనిధపమగరిస.

సాధారణముగా ఆరభి రాగము దైవగాంధారి అను జన్యరాగము తెగలో చేరినది ఈ రెండును ఒక తల్లికడుపున పుట్టినవి అనవచ్చును. అయినను, రాగమూర్ఛనను చక్కగాగమనించినయెడల, దేవగాంధారియందలి తీవ్ర ధ్వనులు దీనియందు లేవనిబోధపడును.

ఇదిగాక ఈ రాగము "సామ" రాగముయొక్క ఆరోహణములుకలిగినది. కాని "సామ" రాగముకంటెను ఒక శ్రుతి హెచ్చయినది. ఈ రాగములో నిషాదము అనుస్వరమే గాని పూర్ణస్వరముపనికి రాదు. పంచరత్నములలో ఒకటయిన "సాధించెనే" అను కృతిలో ఈ రాగలక్షణములు బాగుగ తెలియనగును. "సామ" రాగము హరికాంభోజిజన్యము కాబట్టి, ఇది 28-వ మేళమున పుట్టినదనియే వ్యవహారము. ఇది ముఖ్యముగ జంటస్వరముల ప్రయోగముచేతనే శోభిం

చును. (ధధపామగరీ, ధధపపమగరీ, మొదలగునవి). దీనినిపాడుటకు అనుభవమే ముఖ్యము. ధధపపమగరీరీ, రీమగరిసనీసధసా, సధధపపామగరిరీ, అను చోట్లు ఇంపుగనుండును. తిరువట్టూరు త్యాగయ్యగారు రచించినస్వరజతిలో ఆరభిరాగపువరుసలు అందముగ బోధించియున్నారు.
ఆరోహణము:—సరిమపధసా. అవరోహణము:—స(ని)ధపమగరిస, సానిధపామమగరిమగరిస, మొదలగునవి. కాకలినిషాదప్రయోగములేదు. ఈవర్ణములో జంటస్వరప్రయోగములు నిండియున్నవి గమనించిచూడుడు.

కైశికినిషాదపు అనుస్వరములను గమనించిచూడగా, ఇది 28-వ మేళజన్యమని చెప్పవలసియున్నది.

28. రాగము - శంకరాభరణము - ఖండ అటతాళము.

ప. చలమేల జేసేవురా? సరసకు రార సామి.

అ. జలజాక్షుడైన చక్కని సరసిజనాభ దేవా.

చ. పాపజాతి మారుడు.

ప. ; ; ; ; - సాం నీ - పా - , మ - గాః రీ -

చాలా - మే - , . - . . -

సా ; - , ధ రీ రీ ; - స రి గ రిః - రి గ రి రి |

లా ; - , . . జే ; - సె . . . . - . . . . |

నీ , - స రి గ సా | స రి గ మ - ప ధ ని సం ||

. , - . . . . | వు . . . - . . . . . ||

నీ సం - ధ ని ప ధ ని * రిం ని సం ధ ని ప - ధ మ ప గ మ రి |

రా . - . . . . . * స . . . . . - ర . . . . . |

గ సా - రి స ని ధ ని - స స రి రి గ గ - మ మ ప ప ధ ని |

స . - . . . . . - ను . . . . . - ర . . . ర . |

సం రిం సా , ని - ధ ని | పా , మ ప మ గ రి ||

స . . , . - . . | మా , ... ||

అ. సా - రి గ మ ప ధ ని * సా ధా - పా ; - ప మ గ మ |
. - . . . . * జా లా - జా ; - . . . . |

పా ; పా ; - ప ధ ని ధ - మ ప ధ ప - గ మ ప మ |
తూ ; . ; - డయి . . - . . . . . - న . . . |

స ని రి స గ రి - మ గ | మ ప - మ ప ధ ని - సం రిం |
చ . . . . . - . క్క | . . - . . . . - . . |

సాం ని - ధ ని ప ధ ని * సాం, ని - సాం రిం - రిం సం నీ |
నీ . . - . . . . . * సా ర - సీ . - . . . |

సాం సాం - రిం రిం - రిం గం మం గం గం రిం - సం ని ధ ప ధ ని |
జా . - . . . - న . . . . . - . . . . . :

రిం సాం - ధ ప మ - ధ ప | , మ గ రి సా - సాం
భ . - . . . . - దెవ | , ... - వా

స ధ ప మ పా ధ ని * సా ని ధ ప మ - ధ పా మ - గ మ |

. . . . *

పా , మ గ రి - స రి గ రి - గ రీ - స ని - రి స ని - ధ ని |

పా , ధ ని స రి - ని | , స రి గ సా - రి గ ||

మ ప మ - గ మ ప ధ ని - స రి గ రి స ని . - స రీ స ని - రి |

సా ని - ధ ని స ని ధ ప మ - గ మ ప - నిధని - స ధ ని - ప |

ధ ని - మ ప ధ ని - గ మ | ప ధ ని - రి గ మ ప ధ |

ని - స రి గ మ - ప ధ ని - * (చల)

చ. ; ; ; ; - పా ; ; ప మ గ . - రి గ మ |

పా ; ; ; ప . . - - . . . . |

గా ; మ గ గ రి - సా రి గ - రి రి - స ని ధ ప ధ ని |

జా ; - . . - తి . . . - . . - . . . . |

స మా - మ గ రి - స ప ⁝ , ప మ గ - రి గా మ |

మా - . - . రు | . . . . - డు . . . |

1. పా ; ; - మా - గా రీ సా ; - నీ సా |

రీ సా - నీ సా - ధా ; నీ పా - ధా నీ |

సా రీ - నీ ; | ; రీ గా మా * (పా)

2. గా , మ గ రి - స గ రి రి స ని స రీ స - ని స ధ ని |

పా , - ధ ని స రి ని సా , - రి గ రి గా , - మ గ మ |

ధ పా - మ గ రి - ప మ | గ రి - మ గ రి స - గ రి ||

స ని - స రీ - గా మ * (పా)

3. పా , ధ ప మ పా , - మ గ మ పా , గ రి స ని ధ |

పా , ధ ని స రి స పా , - మ ప ధ పా , - ని ధ ని |

పా , - సం ని ధ పా | , ని ధ మ పా , - ధ ||

ని సం పా , రి గ మ * (పా)

4. సా , - సాసీ - పసాస - ధనిసనీ - ధపమ - గమ |
ధా , మా , రీ - గమగరిసా - ధాసాసా |
నీరీ - గామా | ధా , ని - గా , రి ||

సాని - రీసీ - గారి - గమగరిసా - రిగరిసని
రినిసీ - ధనిపధని - సరిగమగరి - సరిసానిధ |
పధనిసీ - నిధపధ | పా - మగరిసనీ ||
, సరిగమ - పధని * (పా)

రాగము - శంకరాభరణము.

ఇది 29 వ మేళము సంపూర్ణ గంభీర రాగము గనుక కంపితములుగల మనోహరమయిన రాగము. దీనిలో గాంధారరిషభములు కొంచెము బలపఱచిపాడవలెను. దీనియందు మధ్యమను ఏలాగు గమకస్వరముగనున్నదని గమనింపవలెను. అవరోహణములో స ధా ప మ-ప మ గ రి స ని-

గ మ ప గ రి స - అని గమకము:గ రాగముముగియును. స ని ధా ప అను శుద్ధప్రయోగము అ:తగా ఇంపుకాదు.

29. రాగము - బిలహరి - ఆదితాళము.

ప. ఇంతచౌక సేయ యిది మేర కాదురా సామి.

అ. పంత మేలరా నాతో, వేణుగోపాల రారా యీవేళ.

చ. నిన్నే కోరి యున్నారా. (ఇంత)

ప. సా , - సనిధ - పధని - పధప మగగరి | సరిగ - సనిధ - సా | రిగ - సరిగపధ ||
ఇం - . . . . . . త . - చౌ . . . . . | క . . - . . . - సే | . . - . . . య . ||
రిస - గరిస - ని సనిధపధ - మగపధ - | రి సానిధప - ధ ప | , మగరి - మగపధ ||
యి . - ది . . - మె . . . . . - ర . . . . - | క . . . . . . దు | , ర . . - స . . మి ||

అ. ధధపధమగ - ధపామగరి - రిస నిధ | సధస - రిగప - సా | రిగపధ - సరిగా - ||
పం . . . త - మె . ల . . - ర . . . | న . . తో . . - వే | ణు . . - గో . . - ||

మమగగారి - సరిగసా - సనిధపా | , - మగరిసా- రిస | నిధపధ - మగపధ ||
ప . . . . - . . . .లా - . . . . రా | , -ర. .యీా -వె . | . . . . . - ళ . . . ||
సా , సనిధపధ - రిసనిధపమ - గధ | పా , - మగరి- సరి | గప - మగరిసనిధ ||
సరిగసాస - రిగపామగ - ధపాప | సనిధ - రీసనిస | ధనిపధ - మగపధ- ||
రిసనిధా , - గరిసనీధ - సరిగా - | సరిగ - మగగరిస | రిగరిరీసనిధ ||
రిసానిధప - ధపామగరి - గపధరి | సా - నిధపా -మగ| రిసా - రిగపధరి || (ఇంత)
చ. నీ , , - సనిధనిపా , , ధపమగ |రిస - రిగరిసనిధ | రిగ - సరిగపాధ ||
నీ , , - ... న్నే , , ళొ . . . | . . .- రి . . . . . | యు.- ...న్నా ర || (నీ)
1. సా , పా , - ధనిపా - మగరిగపా | మా , గా , రీ - | సా, రీగపధ || (నీ)
2. నిసనిధపా - పధమగరీ - రిగసా | నిధ - సరిగ - సారి | గప - సరీగపధ || (నీ)

3. సానిపధని - పధపా - మగరిసరిగ | సనిధరిసా - గరి | పమగ - ధపా ,, - ||

రిసనిధ - పధసా - పధపమ - గరిసా | సనిప - ధనిపా | మ:గరి - ధమగపధ || (నీ)

4. సా ,, - ,, ధరిసనిధప - మగరిగ | పా ,, ,, - ధప | మగరిస - రిగపధ ||

సపా - ధనిపమగ - పరిగమ - రిగమ - | రిగసరి - ధగరి - ప | మగధప - సనిధప ||

మగరిసా - సరిగపా - మగపధసా | పధసరీగ - సరి | గమ - గగరినిధా - ||

గరినిధా - రినిధ - పామగ - పపధధ | ససానిధప - పా | మ:గ - రీ , గపధ || (నీ)

5. పాధరి - సా ,, - పధపమగా ,, | రీగసరీ ,, - . | సనిధప - సా ,, ||

రిసనిధ - గా ,, - పమగరిధా ,, - | సనిధపరీ ,, - | నిసధనిపా ,, ||

సరిసా - పపా - ధనిపా - మగరీ - | రిగధా - మగరిస | నిపధరిసా ,, - ||

పా ,, - సా , - రీ ,, - గా ,, - | మగరిస - నిధపా - | మగరిస - రిగపధ||

రాగము - బిలహరి.

ఆరోహణము:— స రి గ ప ధ సా

అవరోహణము:— సనిధపమగరిస.

ఇది ఔడవసంపూర్ణ రాగము. 29-వ ధీరశంకరాభరణ మేళజన్యము. చతుశ్రుతిధైవతమును, కాకలినిషాదమును జీవస్వరములు అయినను ఇది త్ర్యంగరాగము, అనగా, దీనిలో, పధనిపధప అనుచోట కైశికినిషాదము పలుకును; గాని, శుద్ధకైశికినిషాదముగనే పలికించుటతగదు. ఆరోహణము:—సరిగపధసా. అవరోహణము:—సనిధపమగరిస అని ఉన్నను, సరిగపధసానిధసా-సానిధనిపపధాపమగరిప అని పలికించుట అందమునిచ్చును. రిగపధగధపామగరి అను ప్రయోగమును ఇంపయినదే. సానిధసా అనుచోట కాకలినిషాదమేపలుకును. రిగపధనిధప అను నిట్టిచోట్ల మాత్రమే కైశికినిషాదము ఒకటిరెండుచోట్ల పలుకును.

30. రాగము - మోహన - ఖండ అటతాళము.

ప. సరసిజాక్షి నిన్నే కోరి చాలా మరులుకొన్నదిరా.

అ. మరునిజనకుడైన మావేణుగోపాలసామి.

చ. పంతమేల జేసేవురా.

ప. సా , ధసరిగగ * ధాపా - గా , రి - రీ ,, - |
. , ... * సా రా - సీ , . - - . ,, - |

రిరిగగ - పగగరి - పగరిరిసస - గరిససధప - | ధసస - ధరిరి - ధగ | ,రిగప - గధపగ ||
జ . . . . - . . . . . - క్షి . . . . - ని . . . . . - | న్నె . - . . . . - . . . | , ... - . . కో . ||

రి - సరిధ - సరిగగ * ధపధగప - రిగరి - గగపప |
. - . . . . - రి . . . * చ . . . . - ల . . . - మ . . |

ధ - గగప - పధధసే - పధప - సేధప - గధప - గరిస | సధా - సరిగధప | గా , రిరీ - ధప||
. - రు . . - . . . లు . - . . . . - కొ ఒ . - న్న . . . . . . | ది . - . . . . . . | రా , . - . . ||

అ. గరిస - ధసరిగగ * ధధపపధ - ధపగప - గపధ |
. . . - . . . . . * మ . . . . - రు . . . - . . . . |

గపగగ - రిరిసప - రిరిస - గగరి - పపగ - ధధప । పాగ-గగరి - గప । ధప̇-ధప̇పధ-గగ॥
. . . . - ని . . . . - జ . - . . . - న . . । . . -కు . . - డయి । . . . . ॥

పప-ధధసా ,, * ధధరి̇రి̇స - గరి̇గ - ప̇గగరి̇ ।
. . . . . నా ,, *మ . . . . - వె . . . . ।

రి̇స̇ - రి̇గరి̇స̇ధప - ధస̇ధపగరి - గగపపధధ । స̇ధరి̇సా̇స̇ - పగ । ధపాప - గరిరిస ॥
. . . - ణు . . . - గో . . . . . . - ప . . . । ల . సా . . . . । . . . . - మి . . . ॥

స - రిధ̣సపరిరిగ * ధపగగ - రిగపగ - గరిరిస ।
. . . . *

రిధ̣సస - రిరిగగ - ససస - రిరిరి - గగగ - పగధ । పపగగ - రిరిసస - । రిరిగగ-పా,-ధ ॥
ధపగరి - రిగగపపధా - పగపధస̇ - పధస̇స̇ ।

రి̇రి̇గ - రి̇రి̇స̇ - ధపధరి̇రి̇ - ధస̇స̇ - పధధ - గపప । రి - గపధగరి̇సా̇ । ధప - గధపాగరి ।
స - రిధ̣ాసరిగగ (స)

చ ;; - ;; * పాగా - పా ,, - పా ,, - ।
;; - ;; * పం . - తా ,, - . ,, - ।
గపధస - ధపధగ - ధపాపగరి - పగాగరిస । సరిగరి . గధపగ . । రిరిగగపా , - ధ ॥
మె . . - . . . - ల . . . . . . - జె . . . । సె - . . . . - । . వు . రా , - . ॥
ధప - గరిగ - సరిగ *
. . - . . . - . . . * (పం)

1. ధా ;; - పా ,, - ధాపాగా ,, - ధా
పాగాగారి ,, - పాగారీరీసా । ,, - గారిసా । ధాసా ,, - పా ॥
ధాసా - రీగా (పం)

2 పాధధపగపా - గపగరిగా - పగరిసరీ ।
సరిసధరిసగరి - పగరిసా - ధధపగరీ - గ । పధసే - ధరిసాధ - । పగధపాగరి-స ॥
రిసా - ధసారిగ (పం)

3. రిగధపధ - గపరి - పగగరిరిస - రిధససరిధ ।
రిధపస - రిరిగగ - పగధపగరి - గపధసే - రిగ । పధసరి - ధధరిసే । ధపధ - గధప - గరి ॥
గసరి - ధసరిగగ (పం)

4. ధధపగరిగ - ధధపగధపగరి - పగరిసరి - ధ |
గరిసధ - పధసధ - రిరిస - గగరిపపగ - ధధప | గపగగా - రిరిస | రిరిగగపా , - రి |
గధపగగరి - సరిగసధ - రిగపధసే - పధసరి |
గపగగ - రిరిసధ - గరిగ - సరిధ - రిసధ - పధగ | ధపా - గగరిరిస | , - గరిసధప - గరి ||
స - ధారి - ధసరిగ (పం)

రాగము - మోహన.

ఆరోహణము:— సరిగపధసా.

అవరోహణము:— సధపగరిసా.

ఇది 29-వ మేళమంచే జన్యమని చెప్పవలెను. తీవ్రధైవతమును, అంతరగాంధారమును మంచి కంపిత గమకముతో పాడవలెను. దాటువరుసలును చాలఉపయోగపడును. ఇది ఔడవ రాగము

31. రాగము - హంసధ్వని - ఆదితాళము.

ప. జలజాక్ష! నిన్నెడబాసి చాలా మరులుకొన్నదిరా.

అ. చెలియ నేలరావదేమిరా? చెలువుడైన శ్రీవెంకటేశా.

చ. నిసాటిదొర నేగాన.

ప. గారీ - సా ,, ని సరిగ - రిరిసని | సరిససనిప - నిప | రి - పా నీ - సారి ||
జాలా- జా ,, అఅఅఅ - నిఇఇఇ | నెఎఎఎఎ- డఅ | అ - బా ఆ - సీ ఇ ||

గరిస - నిసరి - ప నిప రి గప - గనిపా | సనిసరీ - సనిప | పగారి - సారీ ||
చఆఅ- లఅఅ - మఆఅఅఉరు - ఉఉలు | కొంఒఒ- నఅఅ | అదిఇ - రాఆ ||

అ. పగరిస - నిసరీ - గారిరి - సపనిప | నిసరిగా - సగరి | గపాని - సా ,, ||
చెఎఎలి-ఇఇయా-ఆనెఎ - లఅఅఅ | రఅఅఆ - వదెఎ | ఎ ఏమి - రా ,, ||

రిసని - పనిసరిగ - సరిగప - గరిసని | రి రీ - సనిప - పగ | , రిసని - పనిసరి ||
చెఎఎ- లుఉఉవుఉ-డఇఇఇ-నఅఅఅ | శ్రీ-ఈ-వెంం - కటే | , ఎఎఎ- శఅఅఅ ||

గారిగ - రిసరీ - నిసరిగ - రిరిసని | రీ - నిగరి - నిసరి | పనిసరి - గా, - ప ||
గరిసరీ - గపని - రిగప - నిసరిగప | పనిసరి - గపనీ | రిగపని - సా ,, ||
రిరిసనిసా - నిగరిసని - పనిసరిగ | సానిసా - రిగరి | పనిస . రిగరి - నిరి ||
గపగరిసని - సరిసని - పగరిగపని | గరీసనిప - రిస | , నిపగారిసరి ||

చ. నీ ;; - సారీ - సనిప - పగరి | గా , - గరిసరీ | రిసని - సరిగాప ||
నీ ;; - సాఆ - టిఇఇ - దొ౦ఒఒ | రా , - అఅఅనే | ఎఎఎ - గఅనా అ ||

1. నీ ,, - పా , గా , రీ - సా - నీ | పా , - రీ , - నీ | , సారి - గాప ||
2. నీ౦౦గరిస - రీగరిసని - పారిని | , గరిని - పనిసరి | , రిగ - నిసరిగప ||
3. నిపగరి - నిగరిని - పనిపసనిరిసగ | రిగపని - పసనిరి | నిగరి - నిరి - నిపగ ||
పనిసరిగ - గపనిసరి - రిగపనిస - ని - | గరిసనిప - రిసని | పగరి - నిసరిగప ||
4. సా ,, ;; నిరిసని - పగ - రిసరిగ | పా ; ; - సని | పగరిస - రిగపని ||

సరీ - నిరినిపగప - రీగపగరిస | రిసీ - గరిపగరి | రిగపని - సా ; ||
నిపగి సా , - రిగపనీ - గపనిసరి | పనిసరిగ - నిస | నిగరిరి - నీపని ||
గరీ - నిసరి - పగా - రిసని - పనిసరి | సా , పా ,- నిప | గరిస - నిసరిగప ||

రాగము - హంసధ్వని.

ఆరోహణము:—స రి గ ప ని సా.

అవరోహణము:—స ని ప గ రి సా.

ఇది ఔడ రాగము. 29-వ మేళమగు శంకరాభరణజన్యము. దీనిలో గాంధారమును కాకలినిషాదమును రాగఛాయాస్వరములు. దీనిలో దాటువరుసలు ఇంపైనవి రామస్వామి దీక్షితులువారు దీనినికల్పించిరని ఒకవదంతి. ఆరోహణము:—సరిగపనిసా. అవరోహణము:—సనిపగరిసా. వక్రదాటులు ముఖముగ ఉపయోగింతురు. సగరిప, గరిపస, పరిసని, పగరిస, నిగనిపగరి పరిసని, పరినిసపరి, మొదలగునవి.

32. రాగము - అఠాణా - అటతాళము.

ప. సామి నిన్నే కోరియున్నదిరా మాసరసాక్షి నీకైన చిన్నదిరా.

అ. శ్రీమన్మహా మేరుసమాన ధీరుడైన శ్రీఉగ్రపాండ్య భూపాల గానలోల

చ. నీరాక కెదురుజూచుచున్నదిరా.

ప ,,,, - ,,,,, - సా ,, - సనిపా - ధాధా ।

- సా ,, - అఅఆ - మీా ఈ ।

పధపసే - పనిపా - ధధపా - మధపమా పమగ । గమప - ధధపపా । మ - పసేనిసేనిధని ॥

నిఇఇఇ - ఇఇఈ - న్నెఎఎ - కొఒఒఓ ఒఒఒ । రి ఇ ఇ - ఇఇఇయూ । ఉ - న్న అఅఅది ఇ॥

సా - సే ధప - మపని - సే రిసే సే నిప - ధధపమ - పసే ।

ఈ - రఅఅ - మఅఅ - సఅఅఅఅ - రఅఅఅ - సఅ ।

ధా - పమధపా - మరిమరీస - నీపరిప - మమ । రి - పపమ - ధధప - సే । ని - రిసేని - ధా,,॥

ఆ - క్షిఇఇఈ - నిఇఇఈఇ - కైఇఇఇ - నఅ । అ - అఅఅ - చిఇఇ - న్న । అ - అఅఅ - దీ,,॥

అ పమప - గామపని - పా , , - పధపపమగ - మప ।
ఇఇఇ - రాఅఅఅ - శ్రీ , , - వ ఽ ఽ ఽ ఽ ఽ - మఅ।
మా , , - గమపధపధా - పధమపామ - పస ని । ధాప - మాపగమ । రీస - నిసరిమరి ॥
వా , , - మెఎఎరుఉసా - మఅఅ ఆఅ - న అ అ । ఆ అ - ధీ ఇ రు ఉ ।ఊఉ-డఇఇఇఇ ॥
పమనినిసా , , - ప నిస రీ స ని స ధా ని స ।
ఇఇ ఇఇ నా , , - శ్రీ ఇఇఈఇ - యు ఉ గ్రాఅఅ ।
మగమరీస - నిసరీనిస - స ధపమ - రిమపని । స రిని స - నిప ధ ధ । పమరి -గమరిసా ॥
ప అఅఆఅ - ంద్యఆఅఅ - భుఉఉఉ - పఅఅఅ । లఅఅఅ - అఅగఅ । అఅఅ - అఅనలో॥
, మరి - పమ - నిప రి - } సానిపధపమపగామప
, లఅ - అ అ - అఅఅ - } నీనెరతనములకా చెలి
ధా, - పసనిధా, - పధని స - రి స ని - ధాపమ పసా - నిసధా । ప - మపగమమ్మ రిస ॥
దా , - తగునుదా,-నిసుగుణ-ములను-నేపాగ । డజా- లసుధా మ। - తివగునిన్ను తల ॥

రినీ స - రిమపా . , పనిసరీస - గామపమధ ।
చిచాల- మతిమీా - రినినుతో డి- తెమ్మనెరార ।

పసా - నిరీస - గమరిసా - రినిస - ధానిస - రి । సా , సనిపధా । పసా - సపామ - గ ॥
పరా-కుజేయ-తగదురా - నిజము- పల్కితి - ని । రా -యింకబిరా। న రా - రధీర- సు ॥

మ రీ స - రిమపని
కుమార - న రవర } —సామి.

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

, , , , - , , , , , , నీసా - సరినిధ - నీసా ।
నీఈ - ఇఇ ఇఇ - రాఅ ।

మపనిస - రిసనిప - ధధపా - మపసిధాప - మధ । ప - మాప - మగగమ । పధా-సనిసా॥
కఅఅఅ - కెఎదుఉ- రుఉఊ -జాఉఉఊఉ-మఉ । ఉ - ఊ ఉ - ఉఉమఉ ।ఉఊ-వ్నఅఅఅ॥

9

రిసథాప - రి మ ప } నీర॥
దిఇఈఇ - ర అ అ

1. పా , , - సా , , - , నిసా, , - థా , ని - సా ।
నీ , , - వే , , - , ఘన , , - యో, గ - శా ।

, , నీ-రీసా - , , పా , , సా-నీపా । మా-గా , మ-రీ । , , - సా-రీ-సా ॥
, , లీ వీ నీ- , , వే , , రా-సీకా । శీ-ఖా , మ-ణీ । , , - వా-నీ-చా ॥

, , - రీ.మాపా } నీర ॥
, , -లా-వీ నీ

2 సాని థాప-మ పథాప-మ పమగమ-రీ -మప ।
ఆట-పాట-పలు నేరు - పులకుమరి-సూ-టిప ।

ధపసీ నిథా ప-మ పసనిస - గారిసనిస రిస । నీస థా-నిసరి । సానిప-థాపమ ॥
లుకు-లకు మేటి-మిగులయల-బోడి కనిమిషవ। ధూటు లె-ల్లసరి। సాటియు-కారని ॥

గారిసా - రిమప
నాటిప - ల్కు_దుర } నీర ॥

3. పనిప-మ మగమ ప-ధ పమ-గమ రిసని-సరి స-మ ।
ఖరగ-రిమవియగు-మరుని-శరముల క-దరి బె-ద ।

రిపమప-ధధ ప-మ పసనిస-పని సి రి సి -మగ మ । రిస రిస ని-ధనిస । రిస ని-పధ పమ ప ।
రిపదరి-విరహా-మను తప న-కిరణముల- కలసి।తరుణి నిను-దలచు। తరుణ-మిదియిఁకను ॥

గమరి రిస - రి మ ప
చలముతగ-దనుచు } నీర ॥

4. పాపా-మ ధ ప మధప - మా , పమప గామ ప ।
పాపా-త్ముడగు మరుని - బో , ధ-నకులోఁబడి ।

ధా , , - , , పధ పస నిధా ప - మధపమా -రి । సా నిస నిపధప ।
వ , , - , , చ్చిన మలయమారు-తుడు తనకా-ప్తు । డౌ యనలు-నిగుణ ।

మ ప-గా, మ రి స ||
మును-చే, కొనెను ||

నిసరిమ ప-ధాధ-మ పనిసా స - నిస రినిస |
సుఖకరము-లైన - మృగ మదాది-సుమసుగంధ|

ధాని సమ గామరిస-రి నిస-ధా - ప-మపని । సా , సని పధా । , పమ ప గా - , మ ||
ముల్ హితవు లేదనుచు-ను శయ్య-పై పొ-రలుచు । సా , రెకును నిన్ను మదిలో-, ద||

రినిసా , - రిమ ప
లచుచుణ-నచెలి } నీర ||

రాగము - అఠాణా.

ఆరోహణము:—స రి మ ప ని సా.

అవరోహణము:—సా ని స ధ ప మ గ రి స.

ఇది భాషాంగరాగమనియును దేశీయరాగమనియును, సంపూర్ణస్వరూపముగలదని యును చెప్పియున్నారు. కాని యీరాగమునకు ఒకరీతిగనే ప్రయోగమున్నదనలేము. దీని

యందు సాధారణముగా వాడుకలోనున్న మూర్ఛనలు అభ్యాసముచేతనే తెలియదగినవి. దీని యందు రెండునిషాదములును, కొన్ని సమయములలో అల్పముగ సాధారణగాంధారమును పలుకును. ఈరాగమునకు సాధారణగాంధారఛాయయు ఉన్నది. ధైవతము తీవ్రముగను కైశికినిషాదమునువచ్చు వరుసలు దీనియందుండుటచేతను, తక్కినస్వరములు శంకరాభరణమును అనుసరించి పలుకుటచేతను, దీనిని 28-వ మేళములోను 29-వ మేళములోను జన్యమనవచ్చును. అట్లయిన, ఒకరాగమునకు రెండుమేళములుండునా అనుసందేహము కలుగవచ్చును; కాని, భాషాంగరాగములను చూచితిమేని అవి సామాన్యముగ మిశ్రరాగములయియే యుండును. అనగా ఇరుగుపొరుగుమేళములస్వరములు కలసియుండును. "రిమరిగరిసధా, రిమగగరిససనిధా" అనుచోట్ల సాధారణగాంధారముకలసియే వచ్చును. "గపధసా" అనుప్రయోగమును కలదు. కాని, మొత్తముమీద ఆలోచించినయెడల, రాగమూర్ఛ, నిసధాపధనిపధమప, సాసానిసధా, అను మూర్ఛనాప్రస్తారములలోనే రాగముశోభించుననుటయు, అనుభవముమీదను మంచి గురుశిష్య పరంపరమూలముననే తెలియదగుననుటయు, నిస్సందేహము. ఆరోహణము:—స రి మ ప ని సా,

అవరోహణము:—స ని ధా ప మ రి గ సా. ఈవర్ణములో దీనిముఖ్యప్రయోగములు గమనింపుడు. సనిధా, నిసధా, సధా, పధనిపధమపగా, అనువరుసలలో కాకలినిషాదముకాదు, షడ్జముయొక్క తగ్గుశ్రుతియే పలుకునట్టిది. నిసధా అనుప్రయోగములో ఈశ్రుతిబాగుగపలుకును.

33. రాగము - బేగడ - ఆదితాళము.

ప. ఇంత చలము జేసితే యేమని తాళుదురా ?

అ. ఆంతరంగుడని మోవి ఆన వచ్చితే, నాతో

పంతమేలరా ? శ్రీ వేణుగోపాలబాల ! దాసపక్షపాల !

చ. పగవారి బోధన విని.

ప. ధపమా ,-గరిస - రిని ధధ ష్ష సా । సా-సని గరిగా । మా , మ-గరిగమ ॥

ఇఇఇం ,-తఅఅ- చఅఅఅఅఅలా । ఆ -ముఉఉఉజే । సీ , తె-ఎఎఎఎ ॥

పామ-ధాప - సనిధప - సనిధనిసా । పధ ప-నీ ధాప । మాగారి - గమప ॥

ఏ ఎ -మాఅ-నిఇఇఇ - ఇఇఇఇతా । అఅఅ-ళూఊఉ । దూఊఉ - రఅఅ ॥

అ. సాధధప నినిధ - మపధనిధప-మా। గరిస -మగమరిగ।మప - పధమా ; ॥
అ ం ం ం-తఅఅ - ర ంంంగుఉ-ఊ । డఅఅ-ని ఇఇ ఇఇ। ఇ ఇ - మొఒవీ ; ॥
పధా-ధపమ మపా-పమగ-రిగమప। మధాపసి నిధప। స ని ధని-సా ; ॥
అఆ -నఅఅ -వ ఆ -అఅఅ-చిఇ ఇఇ। ఇ ఈ ఇ-తెఎఎఎ। నఅఅఅ-తో ; ॥
ధనిస- రీ స-గ రిగమ-గమరీ పమ। రీ , -రి సస ధధ। ప-సాని-ధనిసరి ॥
పం ం-తాఅ-మెఎఎఎ-ఎఎలా-అఅ। రా, -అఅఅ శ్రీ ఇ। ఇ-వేఎ-ణుఉఉఉ ॥
రి సా-నిధపా-ధమ-గారి-గమపధ । పసా - పధప నీ । ధప మగరి-గమప ॥
గొ౦-ప అ ఆ-ల అ-దాస- పఅఅఅ । రి-ఈ - ఇఇఇపా । అఅఅఅ-లఅఅఅ ॥
ధాపమా-ధపమగరీ-గామపధ । మగారిసని-రిస । , రిని ధప - ధ - సస ॥
నిరిస-గరి-పమా-మగరి-గమపధ । ప - నీ-ధపమగరి। గమపధ-పా , - మ ॥
గరిసా, - గరిగమపమ - గమపధప। సాని-రీస-రిని । ధప-సనిరిస-గరి ॥
మమా-గరిస-నినీ-ధపమ - గరీ - స। పసారి-నిధధప । ,మగ-రీగమప ॥

చ. మామా ; - పా ; ; - మపధా | పాధని-ధనిధప | మపగామ-రిగమ ||
పా గా ; - వా ; ; - రి ఇఈ | బోఒఒ-ధఅఅఅ | నఅఅఅ-విఇని ||

1. పా , మాధమాగరీ - సానిధా | పా, సాని - రిస | గా,రీ-గామ ||

2. పమధపామ-గరి - సనిరిసా - రినిధ | పధప-సాని-రిస | గరిగమపా - మప ||
ధమాగరిస-గరిగమపమ-ధాఽసని | రిసాని-పధనీ | ధపమగా - రిగమ ||

3. మగమపధ-మగపమగరి-గమప-ధప | మగరి-పమగరిస | నిధ-పరి-సనిగరి ||
సమగరి-పమగధప-సనిధరిసమగ | రి-సరినిరిస-పధ | మధప-గమరిగమ ||

4. నీ ; ; ధపధ - మాపగరి - గమ | పా,-మపధ-మధ | పమగరి - గమపధ
నీధపామ - పధపామ-గారి - పమ | గారి-సానిధప | సాని-గరిగా ,
రిసమగా-మగరి-పమా-పధధ-మగ | పమ-మపధప-సా | నిధాప-సనిరిస
గరిగమా-గరిసి-సనీ - ధధప - సని | రిసా - నిధప-పా | మగరి - సగరిగమ

రాగము - బేగడ.

ఆరోహణము:—స గ రి గ మ ప ధప సా.

అవరోహణము:—సని ధ ప మ గ రి సా.

ఇది 29-వ మేళము. సంపూర్ణగంభీరరాగము. గమకకంపితములుగల మనోహరమయిన రాగము. దీనిలో గాంధారరిషభములు కొంచెముబలపఱచిపాడవలెను. దీనియందు మధ్యమము ఏలాగుగమకస్వరముగనున్నదని గమనింపవలెను. అవరోహణములో సధాపమ-పమగరిసని-గమప గరిస అని గమకముగ రాగముముగియును. సనిధాపఅను శుద్ధప్రయోగము అంతగాఇంపుకాదు.

32. రాగము - పూర్ణచంద్రిక - ఆటతాళము.

ప. ఇక నేలనే వానితో చెలిమి ఇంతిరో చాలు పొమ్మనవే.

అ. అకటా, నన్నీలాగు మోసముజేసిన ఆదివెంకటేశ్వరుడు కాదటే.

చ. పగవారి బోధన విన్నవాడేకదా.

ప. , , , , - , , , , , - , గమా - పా , , - పమగమ ।

, , , , - , , , , , - , ఇకా - నే , , - ఎఎఎఎ ।

రీ , , - గమప పమ రి- ప మ రి గ మ రి-సరిసస । ని ప- ధ రిసరీ రి । గ మప-రిగమప-ధ॥

లా, , - నెఎఎ ఎఎ ఎ- వ అ అ అ అ అ-నిఇఇఇ। ఇఇ -తో ఒఒఓఒ । చెఎఎ -లిఇఇఇ -ఇ॥

పా మ-గమ రిసరి - గమ పప మ రి-గమపమపా ।

మీాఇ -ఇ ఇ ఇఇఇ - ఇ ఇ ఇఇ ఇ ఇ-త ఇఇఇ -ఈ ।

ప మ రిగమపధా - పసాస ని ప - ధపా మ గమ । రిసాసనిప-ధ రి । స రి-గ మ ప మ రీ ॥

రొాఒ ఒఒఒఒ ఓ - చఆఅ అ అ - లుఊఉఉఉ ।పాఓఒఒఒ-మఅ । అఅ-నఅఅఅఆ ॥

అ. పమ గమ-రి సరీ - స సనినిప మ-ప మ గ మ రి గ ।

వెఎ ఎ ఎ-ఎఎఏ - అఅకఅఅఅ -టఅ అ అ అ అ ।

మపధపామ-పసనిపామ-రిగమ రీ స ని ప । ధ రి సరి గమ-రిగ । మ ప మ రి-స రిగమ ॥

న ఇ ఇ ఇ -నిఇఇఈఇ -లఆఅ ఆగు ఉఉ । మొఒఒఒఒ ఒ-సఅ । అముఉఉ-జెఎ ఎఎ ॥

పధ పస-సా , , - , స ని ప రీ-స రిగ-మరీ ।

సిఇ ఇఇ-నా , , - , అ అ అ అ-దిఇఇఇఈ

పమగమరీసని-ప రిసస ని ప-మధ పపమ రి । గమ ప - రి గ మ- స రి। గమ-పధ ప రిసా ॥
వెం ౦ ౦ ౦౦ ౦-కఅఅఅఅ-లె ఎఎఎఎఎ । శ్వఅఅ - రుఉఉ -డుఉ। ఉఊ-గఅఅఅ ఆ ॥

నిప మ-గమ రిసరి } గామపమరి - గమరిసనిప
అదఅ -లెఎఎఎఎ }

రీరి-పసాస-పమరిగాగసరిగమపమరి । గమపధా-పసని । పామ - గమరిసరి ॥

గమపధ-పా , , - పమరిగామపధ-పసాస ।
రిసరిగామ-రిసగమరిస-సరిససనిప-పమ । గమరిగ-మపధప । రిసా-సనిప-సని ॥

పామ-గమరిసరి } , గ మా పా ॥
} , ఇ కా నే ॥

చ. , , , , - , , , , , - , ప పా-సా , , - స నిపా ।
, , , , - , , , , , - , ప గా-వా, , - అఅ ఆ ।

ధా , , - సని ప మ గ మ రీ-స రి గ మ ప మ-గ మ । పా , - పస ని ప -రి । సా , రిసనిప-స॥
రీ , , - ఇఇ ఇ ఇ బో ఒ ఓ-ధఅ అ అ న అ-అ అ । విౕ , - నఅఅఅ-అ। వా,-డెఎఎ-గ ॥

రి ప మ-గ మ రి గ మ - , పగవా
అఅఅ - దఅఅఅఅ - ,

1. పా , మా , గా - , , మా - రీసానీపా । సా , , - , , సా । నీపా - మాగా ।
మారీ-గామా - , (పగవా)

2. పాధప-సనిపమ-పా , ధపమగమరిసనిప

పా , పమరిగా-మపధ-పసాసే - రిగమరిస । రిసాసనిప-ధప । , మగమ - రిసాస ॥

3. సేసేని-పధపసేని-పమరి-గపమరిగ-మరిస-రి

సరిగమ-పమరి-సరిగమప-సేనిప-రిసరిగమ । మమరి - గమరిసని। పమరి - గమరిసని ॥
పరిస - పమరిగమ - , (పగవా)

4. సరిగామ-రిగమపామరి-గమరిసనిప-రీ
పా , , , , - సనిపధా-రిసరిగమరీ-పమ । రీ - ధపమరీ - గ । మప - సరిగమపా ॥

పధపసాని-పధనిసారి - సరిగామరిసని

పరిరిసనిపపాసనిప - ధపామగమ- రిగ । మపసిసానిపస । పసారిరిగమ ॥

రిసనిపమరిగమ - , (పగవా).

రాగము - పూర్ణచంద్రిక.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ధ ప సా.

అవరోహణము:—స ని ప ధ ప మ గ మ రీ స.

ఇది 29-వ మేళమగు ధీరశంకరాభరణమువందు జనించినది వక్రషాడవరాగము. ప ని ప అనుస్థలములందు నిషాదము తగ్గునేగాని కైశికిగాc బల్కుట పొరపాటు. ఈవర్ణమునందు సర్వత్ర రాగమూర్ఛనాప్రయోగములు వచ్చియుండుటను గమనించి పాడవలయును. పాడిఅలవాటుమీదనే లక్షణము తెలిసికొనవలయును. రి గ మ రీ రి రి గ మ ప పా గ మ రీ ప ధ ప సా రి గ మ రీ అనునవి ఇంపైన వరుసలు.

35. రాగము - నాట - ఆదితాళము.

ప. సామి నిన్నే కోరినాను, చాలా దయజూడర.

అ. భూమి వెలయు శ్రీ వేంకటేశ.

చ. పామరజనపావన

ప సా ,, - ,, సీనిన్నీ - పమగమ - పని | పమ - నిపమపమరి - | సరిగమ - పాధని ||
సా ,, - ,, మి . . - ని . . . - న్నే | . . - కో . . రి . . - | న . . . - ను ||
సాసనిప - పపమ - గమరి - సరీసా | గమపనిపా-సని | పమరిస - గమపని ||
చాలా. - ద . . - య . . - జూ . . . . - | డ . . . . - రా | . . . . - న . . . || (సా)

అ. సనిప-నిపమ-పమగ - మరిస - నిసగమ | రిస - నిసగమ - పమ | పా ,, - ,,,, - ||
భూ . . - మి ... వె...- ల . . - యు . . . | . . - శ్రీ . . . . . . | . ,, - ,,,, - ||
నిసరిని - సనిపా - పమగమ - పనిసరి | రిసా - సనిప - నిప | , - పమప-గమపని ||
వే. . . - . . . - క . . . - . . . . | టే . . . . . - శ . | , - . . . - . . . . ||

సా, రిసని - పనిపపమప - గమపని | పసాసని - పనిప | , పమప - గమపని - ||

పసా - సరీ - రిమా-పమమరిస - రిరి | , ససని - పనీప | పప - గమపాధని || (పా)

చ. పా ,, - పమ - గమపామా- పమమరి | సా, ,, - ,, నిని | ప - పపమ - గమపని ||

పా ,, - . . . - మ . . - ర . . . | జ ,, - ,, న . | . - పా . - వ . . న || (పా)

1. పా ,, - ,, - మా ,, - ,, రీ ,, | ,, - సా ,, - నీ | సా , - రీగామ || (పా)

2. పా ,, - ,, పమ - గమపమ - గమమరి | సా ,, - ,, రిస - | పమ - నిప - గమపని ||

పసాసని - పనిపా - పమప - గమపని | సరీససని - పని | , పపమ - గమపని || (పా)

3. పాపా-మపగమ-పా ,, - పా ,, - | మామా-రిసరీ | రీ ,, - సా ,, - ||

సారిస - మారిస - పామ - నీప - సా | నీ - రిస - మారిస | రీస - సాని - నీ ||

స-పామ-గమపని-సరిసని - సరిసరి | , పనిపపా - సరి | ససా - రిగమపని || (పా)

4. పామ - పామగమ - పామ - గామరిస | రీస - రీససని . | పాని - సారిసని ||

సారిగామ - గమపామ - గామపా - | సారిసారిసని | పానిపానిపమ - ||

మాప - మాపమగ - గామ - గామరిస । పామ - నీప - సా । ని - రీస - సానిప- ॥

సారిసని - సారిససా - పానిపమ । పా - మారిసని - ప । సపా - మామపని ॥ (పా)

రాగము - నాట.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ధ ని సా.

అవరోహణము:—స ని ప మ రి స.

ఇది 36-వ మేళము. దీనిని నాటరాగమని వాడుట గలదు. సంపూర్ణౌడవరాగము. దీనికి రెండు గాంధారములును, రెండు నిషాదములును వచ్చును. కాని దీనికి శ్రుతిభేదానుభవమావశ్యకము. ఈరాగము మనదేశమునందు "మల్లారి" అనుపేరట నాగస్వరమున విని విని జనుల కలవడిపోయియున్నది. దీనికిఁ గల షట్శ్రుతిరిషభమును శుద్ధముగాఁ బట్టవలయును. షట్శ్రుతి ధైవతము దీనికి ప్రధానము. గ మ ప ని ప మ గ (సాధారణగాంధారము) అనునది "గ మ ప ని ప మ రి" అని త్రిప్పునపుడు కైశికినిషాదముగనే పల్కును. సులభముగాఁ జూచుటకు నిందు ఆరోహణమునందు కాకలీనిషాదమును, అవరోహణ మఱిగెడి ప్రయోగములందు కైశికి నిషాద

మును వచ్చుచున్నవి. పాడెడియలవాటుచొప్పున స గ మ ప ని సా, స ని ప మ గ గ మ ప ప ని ప మ గ మ ప మ గ మ రీ స అనునది క్రమముగు సంచారము.

36. రాగము-కల్యాణి-ఖండ-అటతాళము.

ప. వనజాక్షి నిన్నే కోరి వలచి వచ్చి యున్నదిరా.

అ. మనసిజుని కన్న చక్కని మాకస్తూరి రంగసామి!

చ. చిరునవ్వు మోమున.

ప. సాని - ధనిసరిగ * పామా - గా , రి - రీ |
ఆ . - . . . . . . * వానా - జా , . - ఆ ; |
గ మప - గరిసనిధ - రిసపారి - ధగరి - గపమరి |
క్షి . . . . ని . . . . - . . . - . . . . . |

గమపధప - మనిధ । ని - పాసుగ - ధమగ |

నె . . . . - . . . । కొ- . . . . - రి . . |

రిసని - ధనిసరిగ * ధపమ - రిగమపధప - మనిధ |

. . . - . . . . . * వ . - ల . . . . . - . . . |

నిపమ-గమపధని-సనినిధప-ని ధమపగ-ధ మ |

చి . . - . . . . . . -వ. . . .-చ్చి. . . . -యు . |

గరిసని - ధగరి - ప । మగరిసని - ధరిస |

. . . . - . . . . - . । . . . . కొ - నది . |

అ. రీ , , - ధనిసరిగ * మపనిధప - మపధపమ - మప |

రా, - . . . . . . * మన . . . - సి . . . . . - . . |

ని ధ - గమపగరిస - నిధమగరి - పమగరిసని రి |

జా . - ని . . . . . . - గణ . . . . - న . . . . . చ |

ధనిసరి - నిసరిగ। పమగమ - పధధని |

. . . . -క్క. . . । . . . . . - . . . ని . |

ప ధనిస - ధనిపా * ని ధసనిస - ధనిసనిస - గరి |

శ్రీ. . . - . . . . * మ . . . . . - క . . . . . - . . |

మగరిస - నిధనిస - గరిససని - నిధప - గగధధ |

స్తు. . . - . . . . . - రి . . . . . - . . . . - రం . |

నిని - సపారి - నిధ । ధధమగ- ని ధమగ |

. . . - గసా. - . . । . . . . . - మి . . . |

రిసని - ధనిసరిగ * మా, - గపమపాధ - గమప |

. . . - . . . . . . * |

నిధప - నిధా - పమధమగరీ - పమగరిసని - ధ |

రిని - ధగరి - పమగ । మ - గరినిధా - సని |

నిధపమ - గమపధనిపా - ధపనిధ - సనిరి - ధగ |

రి - మగరిసని ధరిసానిధ - సనిధప - నిధపధ |

మపగా, రిరిస । , సారి - నిధమగ |

రిసని - ధనిసరిగ * (వ) |

చ. ; ; ; ;-సనిధప - గా , రి - గమపధ |

; ; ; ;-చి .రు. - నవ్ ,వు - . . . . |

పా , - గమపధప - మ పధధనిని - ససనినిధప |

. , - . . . . . . - మొ. . . . . . - . . . . . . |

మ పధనిపా - ధని - । స - ధసనిసా - సని |

ము . . . ఊ - . . - । . - . . .నా - . . |

ధపమ - గమపధని *

. . . - . . . . . . * (చి)

1. రీ ;; - సా ;; - రీసానీ - ధా |

నీపా ; మాధామా - గారీ ; నీ

సారీగా - సా । రీ - గామా - గా

మా - పాధానీ * (చి)

2. ధాప - మపగమాప - గధమగరి - పమాగరిని |
సరిగప - మగరి - నిరీరి - ధగరి - పమమగ - నిధ |
ధగరినిధ - ధనిధ - । మగ - ధమగరిస - సే ||
, నిధనీ - పధని * (చి)

3. మనిధమాప - గపమపా , - ధగ - ధమగరిస - నిరి |
, రి - ధనిసరీరి - ధపగగరి - నిధపమ - గమప |
ధధనినిసే - ధగరి । సెని - ధరినిధపమ ||
గనిధ - గమపధని * (చి)

4. ధానిధమగ - ధమగరీ - మగరి - నిధా - గరీ |
మగ - నిధ - గమపధని - పధమగధ - గపమనిధ - ని |
సే - ధనిరి - నిధమ - ధ । మగరి - నిరినిస - ధ ||
ని - సరి - గమపధని * (చి)

5. పమగా - గరిరిస - రీరి - నిసరి - నిధపమగరి |

సా, ధగరిని - ధరీరి - ధరీరి - ధగరిపమ |

మాపగరి - నిధ - గ । మపధని - సా, రి |

గమ - రీగమపధ - గామపధని - పాధమప - ధ |

నిసా - ధగరినిధ - గరిమగరిస - గరిసని - సరి |

నిధ - రినిసధనిప । ధమగ - రినీధధ |

మా - గమాపధని * (చి)

రాగము - కల్యాణి.

ఇది సంపూర్ణరాగము. 65-వ మేళకర్త. మేచకల్యాణి యనియును శాస్త్రోక్తనామము గలదు. ఈరాగమునందు కాకలినిషాదము కొంచెము నయముగాఁ పట్టవలయును. గాంధారము మిక్కిలి తీవ్రము. ప్రతిమధ్యమరాగమైనను దీని వక్రప్రయోగములవలన నిది చక్కఁగాఁ దెలియును. ఉదాహరణము:—ని గరి, ని రి ని, ని స రి గ మ ప ధ ని సా, గ రి గా రి ని ధ ప

మ గా గా రీ న్రి రి గ గ ధ ధ ని ని సా అను జంట ప్రయోగములవలనగూడ శోభిల్లును. అనుభవము చేతను గీతకీర్తనములమూలమునను తక్కినవిషయము తెలుఁగనగును.

37. రాగము - కల్యాణి - ఆదితాళము.

ప. వనజాక్షిరో ! ఈ విరహమోర్వనే; వాసుదేవుని తోడితేవే.

అ. వినవే, నాగపురమున వెలయు సౌందరరాజును.

చ. నిలుపరాని మోహ మాయె.

ప. సిసా - సనిధ - రిసినిని -ధ ధపమ-గమ। పధనిధా- రి స ని। ధ పమ -గమపధని ॥
వనా - జఅఅ-క్షిఇఇరో-ఒఒఒఒ -ఇ ఇ। విఇఇరా -హఅఅ। మొఒఒర్ -వఅఅఅనె ॥
స రిగరి స ని స రి సని- రి సని-ధ నిధ ।నీ ; - ; - సి ని ।ధపమ-గమప ధని ॥
వఅఅఅఅ-సుఉఉఉ - దెఎఎ-వుఉఉ ।నీ ; - ; - తో ఒ ।డిఇఇ - తెఎఏవెఎ ॥

అ. పామగ - నిధా-గధపామ-గరిస ని | స రి గమా, - గ మ | ప గా -మనిధని ప ||
వీ ఇ ఇ - ఇనా -అఅ వే ఎ-నఅగఅ | పుడుఉరా , - ముఉ | ఉనా -అఅఅఅఅ ||

ధని స రీ . స రి గ- స రి గరి-స నిధని | ధగరి సని ధ-పని | ధపమ-గమప ధ ని ||
వెఎఎలా-యుఉఉ- స ఉఉం-దఅఅఅ | రఅఅఅఅఅ-రఅ | అఅఅ-జాఉఉనుఉ ||

సరీ - నిసని - ధనీ - సనిధప - మగరి | సరిస-పామ-ధా | ప-నిధ-రిసనిధని ||

ధగరినీ - రినీ సధా - ని - పధనిస | గరిసా - నిధపా | మగరి - గమపధని ||

చ. నీ ; ; స ధ స నిధపమ - గమా | పా ; ; మ ప | ధ నిప- ధ ని- ధ రి స ||
నీ ; ; లుఉ - ఉఉపఅఅ - ర ఆ | నీ ; ; మొఒ | హాఅఅ-మఅఅ- అఅఅయె ||

1. పా ; మాగారీ - ధామాగా | రీ - నీసా - రీ | గామా - పాధా ||

2 పాధపామ - గమ - పామగారి - సని | సారినీ - సధని | సారిగా - మపధ ||

3 నీ ; ; సరినిసని - ధనిధపమ | పా,-ధనిధ - పధ | ప-మపమ-గమపధ ||
నిసనిగ - రిగసరి-నిసారిసరినిస | ధనీ - సనిధపమ | గమపధా-నిగరి ||

4. రీ ; ; ధగరిస - నిప - ధనిసరి | సా ; ; - సని | ధపమ - గామపధ ||
మాపధని - పాధనిస - రీసనిధని | సనీ - ధపమ-గమ | పధ - పనిధా , , ||
ధనిసరి - రిగగరు - గరిసని - సరిసని | ధసనిధ - పనిధప | మ - గామాపాధ ||

38. రాగము - సారంగ - ఆదితాళము.

ప ఇంత మోడిచేయ నీకిది మేరకాదు సామి.
అ. చెంత చేరి నను కావ, పంత మేల శ్రీత్యాగేశ.
చ. పగదానిబోధన విని. (ఇంత)

ప. సా , సనిధపమ- ధ పమ-రిగమరిస - | రిరిప - పామ - ధ ధ | పమరి - గ మపధని ||
ఇం , త. . . . -మో . - . . . . - | డి. - . . - చె . | . . . . - య . . . . ||

సగరిసని - రినిధపమరి - గమపధని - | సధాపమరి - గమ | రిస రి- గమపధని ||

నీ . . . . . - కి . . . . - ది . . . . . . | . మే . ర . . - గ . | . . దు - స . . . మి || (ఇం)

అ. స నిధపమప - ధనిధపపమ - రీ గమ - | పధాప - మపధని - | మపధని - సా ,, - ||

చెం . . . . . - త . . . . . . - చే . . . - | రి . న - . . ను . . - | క . . . . - వా ,, - ||

సనిస - రిరిస - గ రిసని - స ధానిసరి - | సానిధా పమా - | రి గామా - ప ధని ||

పం . . - త. . . - మె . . . - ల . . . . . . - | శ్రీ . త్యా. . . - | గ . . . . శ . . ||

సరినిస - ధని పధ-నిధపమ-పరి గమ | పమగ-మరిస-పమ | ప-రిగమ-పాధని ||

సగరిస - నిరిసని-సధాప-మపధని - | సరిసధా, - పప | మరీ - గమపధని || (ఇం)

చ పాపా ,, ధప - పధపప - మమగమ - | పాధని-సా సస - | ధ పపమ - రీగమ ||

పాగా ,, ద . . - . . . . . - ని . . . . . | బో . . -ధాన . . - | . వి . ని - . . . || (ఇం)

1. పా, మా, రీ, - గామరీరిస - | రీ, సా, - పమ | ధపామ - రీగమ || (ప)

2. పధాప - మపమరీ - గమప - రిగమప | మధాప - మపధని - | సధాప - మరిగమ || (ప)

3. ధపధమ - పరిమగ - పరిగమరి - నిరిస - । రిసరి - సపమధప - । నిధపమరి - గమప ॥

నిపరిగమప - గామపధ - మపాధని - । సాస - సాస - సని । ధపామ - రీగమ ॥ (ప)

రాగము - సారంగ.

ఆరోహణము:—స రి గ మ ప ధ ని సా.

అవరోహణము:—స ధా ప మ రి గ మ రీ సా.

అనువదిక్రమము. త్యాగయ్యగారి "ఏమి త్రోవ పల్కుమా" అనుకీర్తనమును గమనించిచూడవలయును. ఇది వక్రసంపూర్ణ రాగము. 65-వ మేళమందు జనించినదైనను, ఇది చాలభాగము భాషా రాగము. దీనికి రీ గ మ రి స అనునపుడెల్ల శుద్ధమధ్యమము పల్కును. శుద్ధమధ్యమము వచ్చినచో వెంటనే రిషభము వచ్చి పైకిఁ బోవలయును. ఈరాగము దేశీయము గలసినది ఇందు తఱచుగా రి గ మ నుండి క్రిందికిదిగునపుడెల్ల శుద్ధమధ్యమము పల్కును. 'గ మ ప ధ ని సా ధా ప మ రి గ మ రీ స" అనుదానియందు మూఁడవ మధ్యమము శుద్ధమధ్యమము. ఈరాగ

మున వర్ణము పాడుటకు అనుభవము అత్యావశ్యకము. శాస్త్రజ్ఞానము మాత్రము ప్రయోజనకారి కాఁజాలదు. ఈవర్ణమునందు త్రిస్రచతురశ్రగతులు విశేషము. ఇదిగాక చరణస్వరావర్తములలో వక్రప్రయోగములను గమనింపవలయును.

32. రాగము - పంతురావళి - ఖండ - అటతాళము.

ప. చెలియపై దయ పుట్టదేమి, చెలిమి మరచుట చక్కనా సామి?

అ. పలుకులు వేయేల? వేణుగోపాల! పలుచచేయక కూడుమీ బాల.

చ. తలపకు వేరుగా చెలిని యీవేళ.

ప. , ధపమ - గరిసరి * సారీ గా ; - గరిగమ |
, అ . . - . . . . * చేలీయా ; - . . . . |
పా; పా ; - పధధపమా-మ ధపమగా |
పై; . ; - ద . . . . -య . . . . |

గ రి గ - మపమ - ప ధ। ప - నీధప - మపధ |
ఫుట్ ట - . . . . . . । . - దే. . - . . . |
పమ - పమగ రిసని * స రిగరిస - నిసరి - స నిధప |
. . - . . మి . . . * చె . . . . - లి . . - మి . . . |
ధ నిస - నిసరిసని - స రిగ రి గ - మప ధపాధ |
మ . . - . . .ర . - చు . . టా . - చక్ . కా . |
నీ ,ధపమ - నిధ- । ధపపమ - గమగా ||
నా , . . . - స . - । . . . . - . . మీా ||
అ , ధపమ - గరిసని * సనిధ ప - మపనిధప - మపధ |
, ఇ . . - . . . . * ప. లు . - కు . . . . - లు . . |
పమ - పమగరిసని - స రిగమపధ - గమపధ - నిధ |
. . - వె. . . . . - యె . . . . . . - ల . . . . - . . |
నీ , - రి సని - ధ ని । , ధపమ - ధధనిని |
వే, - ణు . . - గొ . । , . . . - ప . . .

సా ; - సా ; * ధనిస - నిసరిస ని - సరిగా |

లా ; - . ; * ప . . - . . .లు . - . .చా |

గమగ - గరిస - రిగరి రి స - నిసరిసని - ధసని - ధ |

. . . . - సె . . - . . .య . - క . . . . - కు . . - . |

పమ - ప ధని - ధనిస । ని సరి - సానిధప ||

. . . - డు . . - . . . । మి . . - బా . . . ||

మ - ధపమ - గరిసని * సారిగరిస - నిసరిస - ని |

. - . . . - ల . . . *

సనిధ - నిసారి - నిసరిగ - సరి గమప - పమ |

గా , మపా - ధని । ధ - ధపమ - గమపా ||

(, ధపమ - గరిసని)

ధపమగా , - నిధపమా - సనిధపధా - నిసరి |

నిగారి - గమగరి - సరిగరిస - నిరిసని - ధపధ |

నిసరిస - సానిధ । ప - పామగరిస - స ॥
నిధపమ - గరిసని * (చె)

చ. ; ; - ; ; * పాధా - నిధనిధపమ - గమ ॥
; ; - ; ; * తాలా - ప . . . . . . - . . ॥
పా , ధనిధ - ధపమ - పధపపమ - గమపధపా ।
కూ , వె.రు - . . . - గ . . . . . - చె . . . లీ ।
మపమ నీ ధ - పధ । పమ - గమపా , - (మ ।
ని . . యీ. - వె. । . . . - . . . శా , - అ ।
గరిస - నిసరిగమ) *
. . . - . . . . .) * (తల)

1. పా ; ; - మా ; ధా - మా - గా - రీగా ।
మాగా ; రీ - గారి ; సానీరీ ।

సానీ - ధా ; | ; నీ ; సా ||

; రీగామా * (తల)

2. , , , , పాధనిధప - మాధపధ - - మపగా - గ |

రిస - రిగరి - రిసని - ధనిసరిగ - నిసరి - గమపధ |

నిసని - గారిసని | ధనీధపమ - ధమ |

గరిస - నిసరిగమ * (తల)

3. మాపధ - మపధపామ - గమగరిసరి - గారిస |

రిస - నిరిసనిధని - సారిగారి - గపమ - పధని |

సారిగారి - గమ | గరి - సానిధ - పమ |

గరిస - నిసరిగమ * (తల)

4. ధనిధధప - మపధపమగ - గపమగరి - సగరిరి ||

స - నిసరి - సనిధ - నిసని - గరిగ - మపమ - ధపధని |

ధ - నిసని - గరిస - ధ | సని - ధపమ - గపమ ||

గరిస - నిసరిగమ (తల)

౫. నిధపమ - గరిగమపా , - ధపమగరిస - నిసరీ |

సా, - గరిస - నిరిసనిధనిధానిసనీ - సరి |

గారి - పామ - ధధ - । పమ - గమపా - , ధ |

పమగరిస - నిధపమగ - మపధనీధ - నిసరీ |

గారి - గమగరి - సగరిసనిసరిసాని - ధసని |

ధ - పామ - గమగరి । స - సానిధ పామ ||

గరిస - నిసరిగమ * (తల)

రాగము - పంతువరాళి.

ఈరాగ మిప్పుడు శుభపంతువరాళియొక్క జన్యముగాఁ బాడునట్లు తెలియవచ్చుట లేదు. ఏదో అసంభావితముగా దీనిని ౫౧-వ మేళమగు కామవర్ధనిగానే సంపూర్ణముగా పాడివేయుచున్నారు. ఇప్పటివాడుకచొప్పున నిది కామవర్ధని యనియే యనవలసియున్నది. దీనికి

కారణము ఏమియుండవచ్చునన౽గా పంతువరాళికిఁ గావలసిన సాధారణగాంధారము కొన్ని వేళల యందు కంపితమున వాయించునప్పుడు వరాళి గామారిపోవునో యనుసంశయముచేత ఈగాం
11 ధారమును వాడుదురేమో. దీనిని సంపూర్ణముగా కామవర్ధని స్వరముతోనే పాడుచున్నారు

40. రాగము - నవరాగమాలికా - వర్ణము - తా - ఆది.

ప. వలచి వచ్చి యున్న నాపై చలముసేయ మేర కాదుర.

అ. చెలువుడైన శ్రీవెంకటేశా! కలసి మెలసి కౌగలించ.

చ. పదసరోజముల నమ్మితిరా.

రాగము - కేదారము.

ప. పా నీ - సా ; - సనిపరి - ససనిని | సమగమ - పనిపప | మమగగ - రి రిసని ||
వాలా - చీ ; - వఅఅఅ - చిఇఇఇ | యుఉఉఉ - నఅఅఅ | నఅఅఅ - పఇఇఇ ||
పనిస - మగమ - ప ని-ప సని.పా మ-మగ | రి సా-స నిపమగ- | నిపమ - గారిసని ||
చఅఅ - లఅ అ-ముఉ-సెఎఎ-యాఅ-మెఎ | ఎరా-కఅఅఅ అ- | దుఉఉ - రాఅఅఅ ||

రాగము - శంకరాభరణము.

అ. సాపా - పమగ రి-గామా-పా ; | గ మప-ధధప - మప | ధ నిసని - సా; ||
చే లూ- వుడుడుడు-డై ఈ -నా ; | శ్రీ ఇఇ-వెం౦ - క అ | టెఎఎఎ - శా; ||
నిసగరి సని-సరిగా - మ గరిస నిధ | నిసరిసా , - మప | ధపా -మగ రి సని ||
కఅలఅఅఅ-సిఇఈ - మెఎఎలఅఅ | సిఇఇకా , - గ అ | అలీ ం-చ అఅఅఅ ||

రాగము - కల్యాణి.

ధ ని సరిగ -సరిగమా - ధపమగరి | నిగరి - నిరినిధని | సరిగమ - పా ; ||
ధమగరిసా-ధనిస రీ - గామపధ | గమపధాని - పధ | మపధనిసా ; - ||

రాగము - బేగడ.

నిధపమా-గరిగ-ధమాగరి - సనిధ | పసాని - రిసగరి | పమధప - సనిరిస ||
గరిగమ గమరిస - నిరిసరి - సనిధప | పమా - గరిసనా | , మగగ - రిరిపని ||

రాగము - కాంభోజి.

చ పాధాసా - సనిధా - ధనిపా ; | మపధ - నినిధ-పని | ధ-ధ పమ -గపామ ||
పాదాసా - రొాఒఓ - జఅఆ ; | ముఉఉ - లఅఅ-నం | ం-మిఇఇ-ఇ తీర ||

రాగము - యదుకులకాంభోజి.

1. పా ;; మా - గారీ - గారీ | సాపా; - ధా | ; సా, - రీమ ||

రాగము - బిలహరి.

2. పధపమగరిగా - పధమగరిసనిధ | పధసరిగపమగ | రిసరిగపా ; ||
పమగరీగపధసారిగపధసా - | సరిగపధసధస | రిగపా - మగరిగ ||

రాగము - మోహనము.

3. పాధప - గరిగా - ధపగరి - గపగరి | సా - గరిసరిసా | రిసధస - రిగపధ ||
సధపగరిస - ధపగరిస - రిగపధస | రిగరిసధప - ధస | ధపగరి - సరిగగ ||

రాగము - శ్రీరాగము.

4. పా, - పమరిగా, - గరిస - నిసగరి | సా, - సనిపనీ | , సారీ - మామ ||
పమరిగరిస - నిసరిమప - సరిమపని | పసనిమామ - రిగ | రిసా - రిమపనిస ||
పనిసరీరి - నిసరిగా - గరిస - నిని | గరిగ - సారి - రిస | రి - నీస - పనిసరి ||
నిగా - గరిస - నిరీరిసని - పధనిప | మ - రిగరిసా - గరి | సనిప - రిసనిమ ||

అనుబంధము

రాగము - సావేరి - ఆటతాళము.

ప. మనసేటికి కరగదురా మామానినియెంత వేడుకొన్న గాని.

అ. వినురా శ్రీవెంకటేశ్వర వెలదిపై నేరమేమిర తెలుపుర.

చ. మరుబారికి తాళజాలదుర.

ప. , , , , - , , , , - , మామా - గా , - రీ , , ।
, , , , - , , , , - , మానా - సే , - వే , , ।

రిరిపమ -గరిసా-రిగగరిసగరి సనిధ పధ । రిరి స-ధస రి మగ । రి-మ పధమాపమ ॥
టిఇఇఇ -ఇ ఇఈ-కి ఇఇఇఇ కఅఅరఅఅఅ । అఅఅ-గఅఅ అఅ । అ-దుఉఉరా అఅ ॥

గరి స-ధా రిస రి - మప ధధమగరిసా-రిమప ।
అఅఅ-మాఅఅఅ - మఅఅఅఅ నిఇఈ నిఇఇ ।

ధ పధమా-పధ స-మమధసా నిధ ప- ధమాగ।రి స-గ రీ సనిధ ।స రిమపమపామ ॥
యెంం ం -తఅఅ-వెఎఎవ డుఉఉ-కో ఓ ఒ।ఒఒ-ణనాఅఅఅ ।గఅఅఅఅ ఆ అ ॥

అ. రీ , సరి-ధసరి * మపధధపమ - మధ పమగరి ।
నీ , ఇఇ-ఇఇఇ * విఇనుఅఅఅ - ర అఅఅ అఅ ।

మపధా పమ-పధనిధాప-ధనిపధా-మపమ।ధపా-నిధప- ధమ । గరి స-ధస రిమప ॥
అఅఅ శ్రీఇ -ఇఇఇఈ ఇ-వెం ం ం -క అఅ।ఔవ -ఎఎఎ-శ్వఅ । అఅఅ-రఅఅఅఅ ॥

ధమపధ-సా, , - ధాధా.సరిగాగరిసరి ।
అఅఅఅ-ఆ , , - వే లా-దిఇఈ ఇఇఇఇ ।

మామా-గాగరి-స రిగ రి-సగరి స రీ, ధ। రిస నిధప-మపధ।సా , నిధప -ధ ని ॥
పై ఈ -ఈ ఇఇ-నెఎఎఎ-రఅఅఅఅ, మె। ఎఎఎఎఎ-మిఇఇ।రా , అఅఅ-తెఎ ॥

ధమగరి స-ధ సరి * మాపధ - పధపమగరి - పమ
లుఉపఅఅ-రఅఅ *

పాప-సరీరి-ధపా-ధమా-పమగరిసనిధ । రిసా, - సరిమప । , ధపనిధమగరి ॥
మథానిథా , , - పధసరీగసరిమాగరి ।

సరిగసా-రిగరిసరి-ధరిసనిధప-మపథా । సరిగసా - నిధప । ధమగరిస - గరిని
ధమగరిస - ధసరి*, మనసే ॥

ఎత్తుగడ (పల్లవి.)

చ. , , , , - , , , , - మామా-పధమధపమగరి ।
, , , , - , , , , - మారూ -బఅఅఅఅఅఅఅ ।

మపధమపా , ,-మపధనిధా-పనిధపమప।ధధమగరిస -మగ। రి స నిధసా, స ॥

రి ఇఇ ఇ-ఈ , ,-కి ఇఇఇ-ఈ -తఅఅఅఅ।శఅఅఅఅ-జ అ। అఅఅఅఅ , దు ॥

నిధప - మగరి సరి
ఉఉఉ - ర అఅఅఅ } మరు ॥

1. ధా , , - , , పా - , , ధా-పామా-ధా , , ।

పామా - గారి - , , పా-మాగా - రీసా । , , ధా - సారి । మాపా - , , మా ॥

గారి - సారి * , (మరు)

2. ధాపమగరి - పామగరిమాగరిసనిధరీ ।

సా , ధసరిమపా-ధసనిధపా-మపధసరి । గరిసరినిధ - స । , రినిధపమ - ధమ ॥

గరిస - ధారిసరి * (మరు)

3. సనిధ-పధమపధ-నిధపధమగరిసగరిస-స ।

నిధరిస-మ గరి-పమ ధపధ-పమధ-సనిధ రిస । గరిసని - ధపమప । ధసరి - పధసనిధ ॥

పమగరిస - ధసరి * (మరు)

4. మా , మగరిసరిమా-,గరిధసరిమా-, ధ।

పమగరిమా, - సనిధపధమా , - ధపధసరి। మా,-గరిసనిధ ... । మా , గరిసనిధ ॥

మా , - ధపధసరిం * (మరు)

5 సరిస - పామగరిసరి - మమాగరిసనిధరి।

సా , - ధసరిధా-సరిగ సా-రిమపరీ-మప । ధమా - గరిసనిధ । సరిమపధా-, , ॥

సనిధపా-ధపగరిమపధ-సరిగ సారిమా ।

గరీసనిధపమ - పధసరీరి - మపధసాస । రిమప - ధాధ - సరి । గసా - గరిసనిధ

ప - మగరిస - ధసరి * (మరు)

చెన్నపురి: వావిళ్ల రామస్వామిశాస్త్రులుఅండ్ సన్స్ వారి 'వావిళ్ల' ప్రెస్సున ముద్రితము.—193